

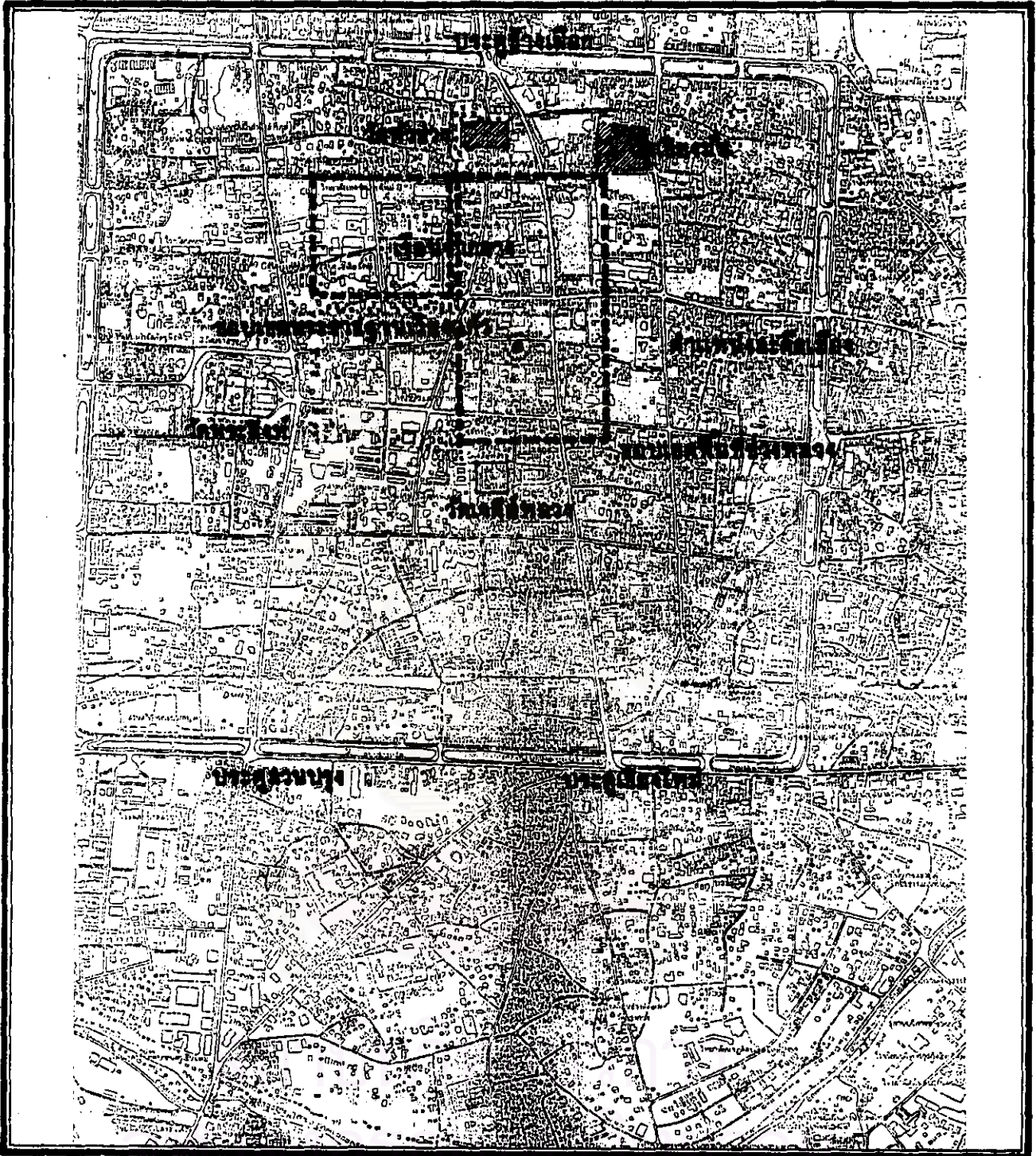
การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อการพัฒนาที่โล่งเมือง

5.1 สภาพพื้นที่ช่วงในอดีตต่อสถานการณ์เมืองปัจจุบัน

นับเนื่องมาจากอดีตบทบาทและรูปแบบของช่วงในระดับต่างๆ มีหน้าที่รองรับต่อกิจกรรมที่สัมพันธ์กับลักษณะการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนชั้นต่างๆ ในสังคมยุคเกษตรกรรมอันมีการปกครองแบบรัฐสมบูรณาญาสิทธิราช ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและโครงสร้างการปกครองไปสู่ความเป็นรัฐชาติไทย ทำให้ส่งผลต่อการสูญเสียบทบาทของช่วงในหลายระดับต่อการรองรับกิจกรรม รวมทั้งสูญเสียพื้นที่ที่ตามไปด้วย สามารถสรุปสถานการณ์และบทบาทของช่วงในอดีตแต่ละระดับและรูปแบบได้ดังนี้

- ช่วงหลวง หมดยุคบทบาทไว้ใช้กิจกรรมทางสังคมและสูญเสียพื้นที่ไปหมดสิ้นพร้อมกับอำนาจของกษัตริย์ท้องถิ่น
- ช่วงสิงห์ หมดยุคบทบาทไว้ใช้กิจกรรมด้านการศึกษาสงคาม พื้นที่ถูกบุกรุกทำลายลงไป ปัจจุบันเหลือพื้นที่โล่งเล็กน้อย
- ช่วงเมรุ หมดยุคบทบาทและสูญเสียพื้นที่ที่ตามระบบการปกครองของกษัตริย์ท้องถิ่น พื้นที่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งตลาดวโรรส
- ช่วงวัง หมดยุคบทบาทพร้อมกับอำนาจการปกครองของกษัตริย์ท้องถิ่น วังและคุ้มหลายแห่งถูกเปลี่ยนผู้ครอบครองไปสู่หน่วยงานราชการและคหบดี
- ช่วงวัด วัดหลายแห่งหมดสภาพการใช้งานเป็นเพียงกลุ่มโบราณสถาน วัดที่คงสภาพใช้งานประกอบพิธีกรรมถึงปัจจุบันก็มีความหลากหลายต่อรูปแบบช่วงวัดที่แตกต่างจากรูปแบบช่วงวัดเดิมในอดีต บางแห่งถูกทำลายสูญเสียพื้นที่ด้วยปัจจัยหลายสาเหตุ ตามการขยายตัวและการพัฒนาของชุมชนเมือง
- ช่วงบ้าน ยังคงมีบทบาทในชุมชนเฉพาะในลุ่มอยู่ พื้นที่ลดหรือเล็กน้อยลงอันมาจากการบุกรุกพื้นที่ของประชาชนและโครงข่ายระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเข้าไปซ้อนทับลงในพื้นที่ช่วงบ้าน ทั้งนี้ในเมืองยังปรากฏหอเลื้อยบัน และพื้นที่โล่งอยู่หลายแห่ง เช่น บ้านช่อม่ออันเป็นชุมชนของคนไทยวนจากเมืองเชียงแสนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ถนนลอยเคราะห์ หน้าประตูท่าแพเป็นต้น ยังคงประกอบพิธีกรรม บางส่วนต่อมีบรรพบุรุษในช่วงวันเทศกาลสำคัญต่าง ๆ อยู่ ทั้งนี้ช่วงระดับหมู่บ้านของเชียงใหม่ได้กระจายตัวไปทั่วเมือง ตามการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีต
- ช่วงเรือน สามารถแบ่งลักษณะของช่วงเรือนตามพื้นที่อยู่อาศัย ดังนี้ คือ
  - พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย บ้านกลุ่มนี้อยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของเมือง มักเป็นชุมชนพื้นถิ่นเดิม มีวิถีชีวิตประจำวันที่พัฒนาจากการสังคมดั้งเดิม ตามกลุ่มหมู่บ้านชาติพันธุ์ต่างๆ กระจายตัวอยู่ทั่ว

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ช่วง” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : สิ่งปลูกสร้างปัจจุบันทับซ้อนลงบนพื้นที่เวียงแก้วและช่วงหลวง

สัญลักษณ์ :

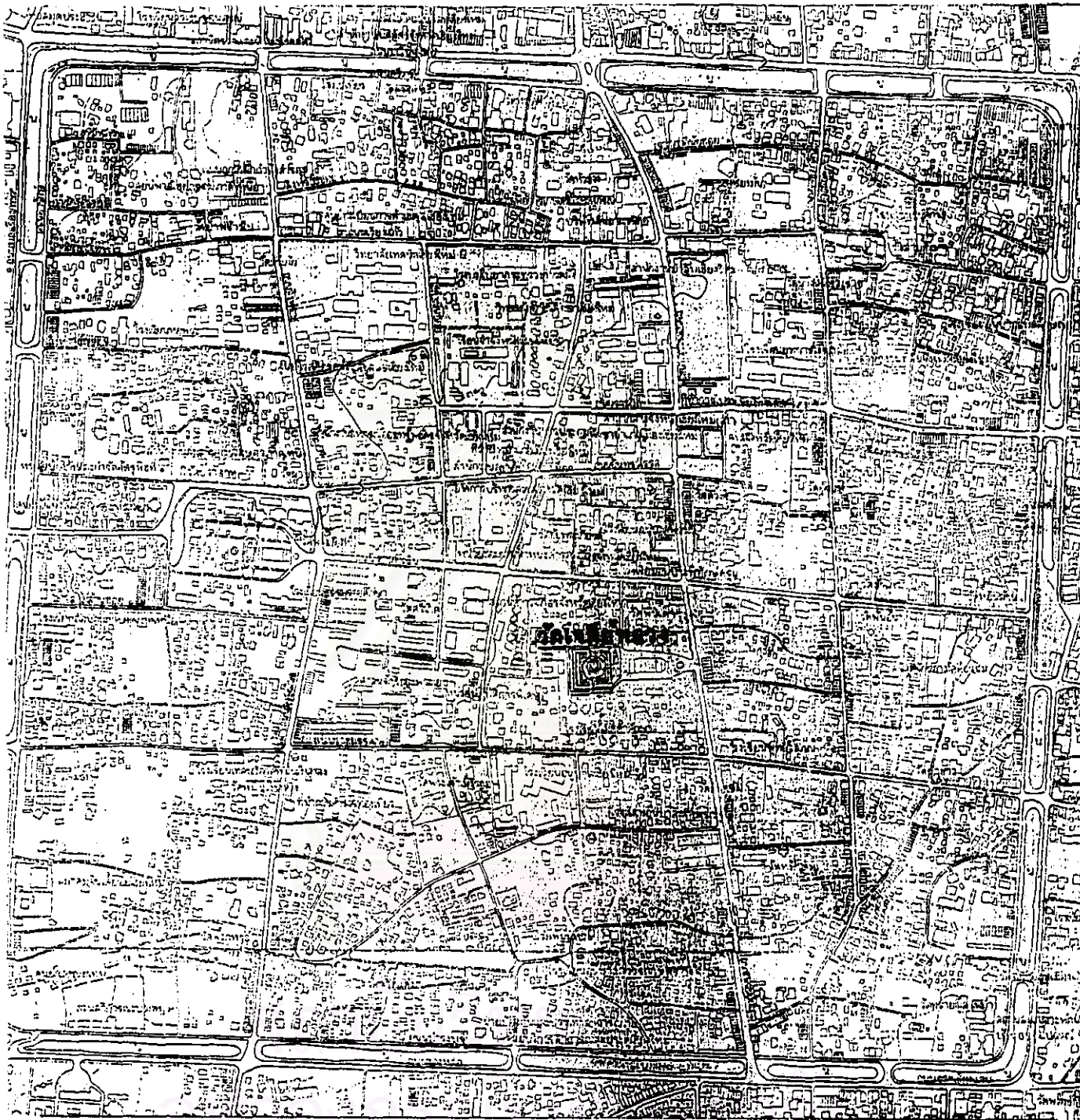
		<p>แผนผังที่ 5.1</p>
--	---	--------------------------

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025

ที่มา :

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : พื้นที่ปลูกสร้างในเขตกำแพงเมืองชั้นใน พ.ศ. 2540

สัญลักษณ์ :

ที่มา : ฉานักผังเมือง

		แผนที่ 5.2
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สถาปัตยกรรมผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025		

เมือง รูปแบบบ้านพักอาศัยและช่วงบ้านยังคงลักษณะเดิมของสถาปัตยกรรมล้านนา บทบาทและหน้าที่ใช้สอยก็ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมปัจจุบัน

- พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง บ้านกลุ่มนี้อยู่ใกล้จุดศูนย์กลางชุมชน ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของชุมชนหลายบ้าน โลกทัศน์และคติกฎเกณฑ์ในการสร้างบ้านและเรือนล้านนาหมดสิ้นไป ได้รับอิทธิพลจากต่างถิ่นและตะวันตก ทำให้รูปแบบและช่วงเรือนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

- พื้นที่พาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก กลุ่มนี้อยู่สองฟากของเส้นทางสัญจรหลักของเมือง และอยู่ในจุดศูนย์กลางของพาณิชย์กรรม รูปแบบช่วงเรือนสูญสิ้นหมดแล้ว เพราะขนาดพื้นที่การก่อสร้างอาคารพาณิชย์ไม่ใช่โลกทัศน์และคติกฎเกณฑ์ของพื้นถิ่นล้านนา อาคารและแนวคิดได้รับอิทธิพลการค้ำจากราชาธิปไตยตะวันตกที่เน้นประโยชน์ใช้สอยของตัวอาคารและพื้นที่ให้คุ้มค่ากับการลงทุน โดยสภาพพื้นที่ทั่วไปของช่วงเชิงวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่เกือบสูญสิ้นพื้นที่และบทบาทลงไปแทบทุกแห่ง จากเดิมช่วงเชิงองค์ประกอบหลักรวมกับสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เคยมีร่วมกันด้วยแม่โขงน่านพันธุ มีสภาพภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันในด้านยังชีพและทางสุนทรียศาสตร์ ปัจจุบันพื้นที่ช่วงหลายแห่งคงเหลือแต่สภาพพื้นที่โล่ง แต่ขาดองค์ประกอบหลักในด้านสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าด้านจิตใจ หรือประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน และไม่สอดคล้องต่อเนื่องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ในด้านกิจกรรมและพฤติกรรมชาวเมือง ขาดสภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นสวยงาม

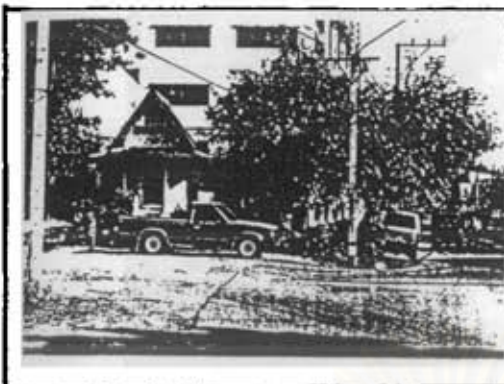
ทั้งนี้เป็ผลมาจากปัจจัยทางการพัฒนาประเทศและการขยายตัวของเมือง โดยขาดพัฒนาการจากภูมิปัญญาและโลกทัศน์ คติแบบแผนดั้งเดิมของล้านนา อันเป็นผลมาจากนโยบายการเมืองการปกครอง การศึกษาและการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมจากอำนาจส่วนกลางและชาติตะวันตก ที่มีแนวคิดและมุมมองอีกแบบหนึ่ง แต่หากใช้ต่อสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันในเชิงวัฒนธรรมและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นถิ่นดั้งเดิม จึงทำให้เกิดความขัดแย้งและแก้ปัญหาในทางกายภาพ ที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมในอดีตสูญสิ้นบทบาทและพื้นที่เกือบทุกแห่ง ทั้งที่ชาวเมืองยังคงปฏิบัติและสืบทอดแนวคิดทางพุทธศาสนา จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมเดิมอยู่ แต่ได้รับย้ายสถานที่รองรับกิจกรรมที่มีความไม่สอดคล้องกับคติดั้งเดิมไปยังที่โล่งของเมือง ส่วนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ทั้งนี้เป็นธรรมดาที่รูปแบบและหน้าที่ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามห้วงเวลาและบริบททางสังคมที่มีต่อการรับใช้กิจกรรมทางสังคมอันสัมพันธ์ต่อการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมประเพณี ที่คนในชุมชนและนโยบายของรัฐมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของเมือง หากมองในแง่ด้านเอกลักษณ์ของเมือง ต่อรูปแบบผังเมืองที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวเมืองส่วนใหญ่แล้วพบว่า เมืองเชียงใหม่ขาดเอกลักษณ์ทางด้านพื้นที่โล่งของเมืองในระดับต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบผังเมืองและการตั้งถิ่นฐานชุมชนเมืองในอดีต ต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาโดยรวม

ภาพที่ 5.1 แสดงภาพทั่วไปของพื้นที่ คุ้ม ในปัจจุบัน

หอเรือบ้านสุขสมเชียงฮีบ

หอเรือบ้านสุขสมประจักษ์วาทย์และปัทมา

ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งของหอเรือบ้านทั้งสองแห่งอยู่ชายขอบหมู่บ้าน

ลักษณะหอ เป็นอาคารคอนกรีตที่ออกแบบเป็นหอไม้

ลักษณะช่วงบ้าน เป็นลานดินมีพื้นที่รองรับพิธีกรรมหอประมาณ ๖วนมาก

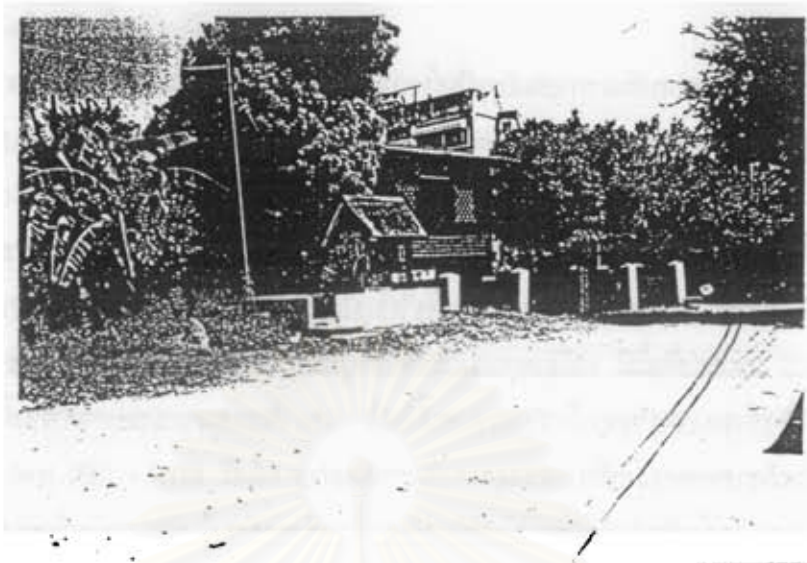
ช่วงบ้านถูกทับซ้อนด้วยพื้นที่ถนน หอมีงานประเพณีทำบุญ

ในช่วงเดือนเมษายน ประมาณช่วงวันสงกรานต์ถึงวันที่ ๑๕

ซึ่งแต่ละหมู่บ้านอาจจัดงานไม่ตรงกัน ก็จะปิดถนนบริเวณนี้

องค์ประกอบภูมิทัศน์ มักอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ที่เป็นไม้มงคล

ได้แก่ ต้นโพธิ์ ต้นขนานา

ภาพที่ 5.3 แสดงหอเอนบ้านของชุมชนบ้านอ่อมแห้งใหม่ บริเวณลำธารแยกติดถนนกำแพงดิน ที่เดิมย้ายมาจากบริเวณ หลังกวัดบูรพาจารย์

ภาพที่ 5.4 แสดงบริเวณฟ้าแยกบ้านอ่อม ที่คนในชุมชน รู้สึกว่าเป็นจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน เป็นจุดศูนย์รวมของ กิจกรรม อยู่ติดกับวัดพันตอง ที่เป็นวัดศูนย์กลางของกลุ่มชาว ไทรยวนที่ถูกกวาดต้อนมาจากเชียงแสน

5.2 พื้นที่โล่งในเมืองเชียงใหม่ปัจจุบัน

จากการสำรวจภาคสนามสภาพพื้นที่โล่งของเมืองในปัจจุบันต่อการรองรับรูปแบบกิจกรรมพบว่าพื้นที่โล่งของเมืองในรูปแบบต่างๆ มีลักษณะหน้าที่รองรับกิจกรรมยามว่างประเภทที่รองรับกิจกรรมเชิงพักผ่อนเน้นหนักการพักผ่อน การเมืองการปกครอง และด้านวัฒนธรรมพื้นถิ่นและวังท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ของสังคมปัจจุบัน ทั้งช่วงเวลากลางวันและช่วงเวลากลางคืนตลอดทั้งปี ซึ่งพื้นที่โล่งต่างๆ เหล่านี้บางส่วนเป็นพื้นที่โล่งของเมืองที่มีพัฒนาการมาจากอดีต บางพื้นที่เป็นที่โล่งของชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถสรุปภาพรวมได้ดังนี้

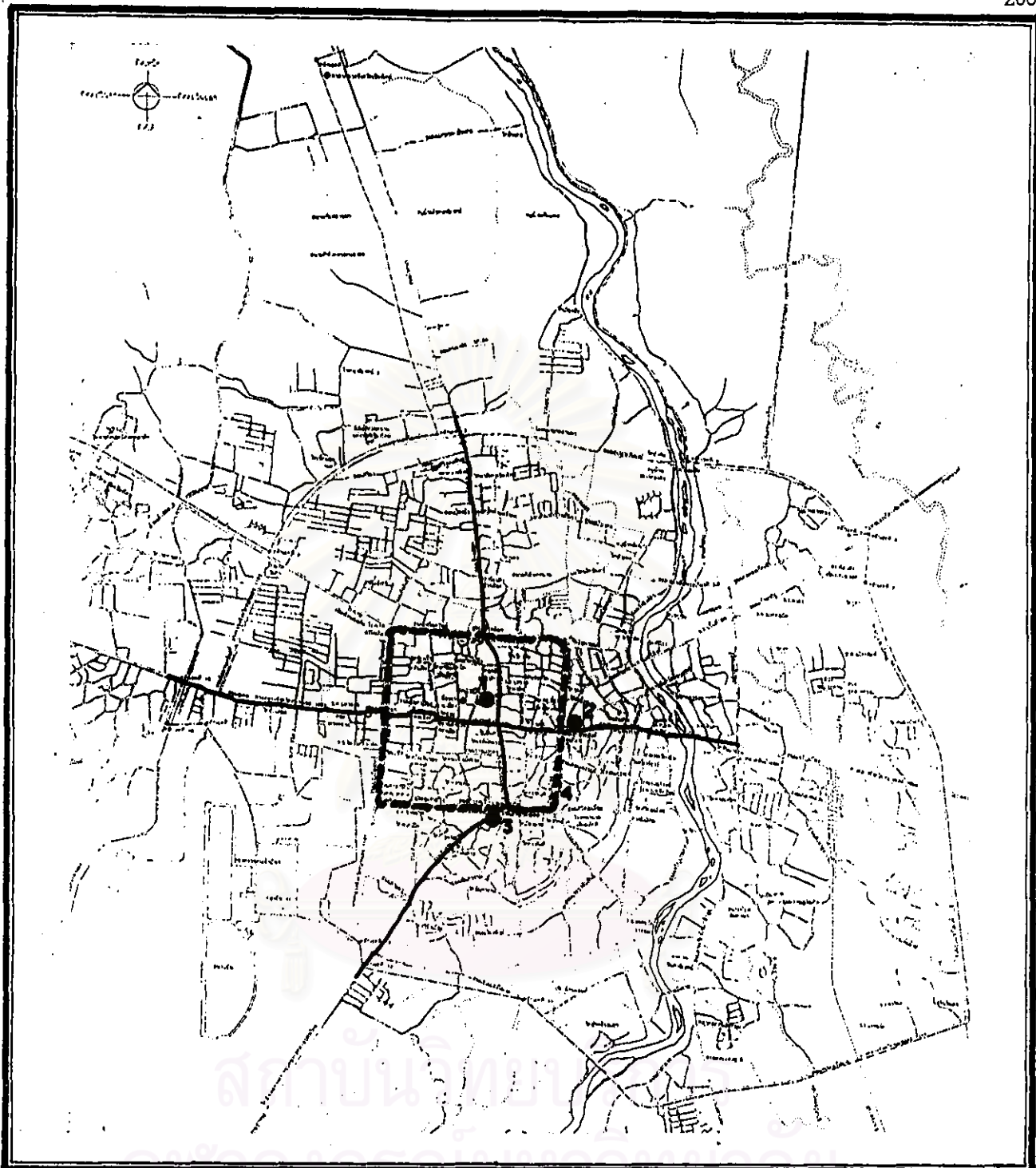
1. สถานเอนกประสงค์ประตูท่าแพ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของเมือง มีเนื้อที่ประมาณ 3.31 ไร่ สภาพเดิมในอดีตเป็นพื้นที่สวนสาธารณะและสนามเด็กเล่น เป็นที่ตั้งของหอนาฬิกาในยุคสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2501 - 2506) มีนโยบายส่งเสริมการสำราญน้ำพุและหอนาฬิกาในเขตเทศบาลจังหวัด ส่วนน้ำพุได้ขยับอยู่ที่ลานประตูท่าแพ ต่อมาในสมัยนายชัยยา พูนศิริวงศ์เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ (ต.ค. 2524 - ก.ย. 2530) ได้มีการรื้อประตูท่าแพที่สร้างในสมัยนายนิยม โสทนากเป็นนายกเทศมนตรี (พ.ศ. 2507 - 2512) และทำการสร้างประตูท่าแพใหม่ เพื่อให้มีรูปแบบเหมือนหลักฐานภาพถ่ายเดิมใน พ.ศ. 2528 - 2529 จึงทำให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยการรื้อสวนสาธารณะและหอนาฬิกาออก และรื้อน้ำพุหน้าประตูท่าแพออก ส่วนอาคารพาณิชย์ไม่สามารถดำเนินการรื้อย้ายไปได้ จึงปรากฏลักษณะทางกายภาพของสถานเอนกประสงค์มาจนถึงปัจจุบัน

บทบาทและหน้าที่ เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ระดับใหญ่ที่สุดของเมืองในเขตสี่เหลี่ยมกำแพงเมือง ใช้รองรับกิจกรรมเอนกประสงค์ต่าง ๆ ตลอดทั้งปี ทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืน เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่สัมพันธ์กับประตูท่าแพและแนวกำแพงเมือง เป็นโบราณสถานที่เป็นจุดเด่นของเมืองในด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

กลุ่มผู้ใช้ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ลักษณะการรองรับกิจกรรม รองรับกิจกรรมด้านพักผ่อนเน้นหนักการของประชาชนทั่วไปทั้งในด้าน Passive recreation ได้แก่ การชมทัศนียภาพและภูมิทัศน์ของแนวประตูท่าแพและภูมิทัศน์เมือง การนั่งเล่นพักผ่อน ส่วนด้าน Active recreation เป็นสถานที่รองรับการออกกำลังกายในช่วงตอนเช้าและเย็น กิจกรรมด้านการเมืองการปกครอง ใช้รองรับกิจกรรมการชุมนุมประท้วงเคลื่อนไหวของนักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นสถานที่ชุมนุมแสดงพลังของกลุ่มมวลชนต่อเหตุการณ์การเมืองในบางช่วงเหตุการณ์ที่สถานประตูท่าแพจะสัมพันธ์กับถนนสายหลักบางเส้นทางที่มุ่งไปสู่ที่ทำการของรัฐบาลและสถานที่ราชการบางหน่วยงาน อีกทั้งยังใช้เป็นจัดแสดงนิทรรศการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอันสัมพันธ์กับเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ใช้พื้นที่ลานประตูท่าแพเป็นที่ชุมนุมของชาวเมืองถวายพระพรแสดงความจงรักภักดีเนื่องในโอกาสพระราชพิธีที่สำคัญต่างๆ ด้านวัฒนธรรมประเพณี รองรับการจัดงานเทศกาลสงกรานต์ตลอดช่วงเทศกาลปรับเปลี่ยนรูปแบบรองรับกิจกรรม เช่น ตอนเช้ามีการจำลองวิถีชีวิตของชาวบ้านต่อการซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภค ที่เรียกว่า "กาดมั่ว" ตอนกลางวันรองรับประชาชนทั่วไปในการเล่นสาดน้ำและการละเล่นพื้นถิ่นในอดีต ตอนกลางคืนเป็นเวทีแสดงดนตรี และประกวดนางงามพม่า ฯลฯ ทั้งนี้ลักษณะการจัดกิจกรรมจะสัมพันธ์กับพื้นที่โล่งว่างของถนนกำแพง และถนน

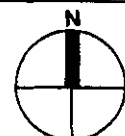
การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : ตำแหน่งพื้นที่โล่งเมืองที่รองรับกิจกรรมงานเมืองต่างๆ

สัญลักษณ์ :

1. ลานอนุสาวรีย์ลามากษัตริย์
2. ลานอนุสาวรีย์ประติมากรรมพระสุทนต์
3. ลานอนุสาวรีย์ประติมากรรมพระสุทนต์เชียงใหม่
4. พื้นที่โล่งรอบคูเมือง

ที่มา : จากการศึกษา

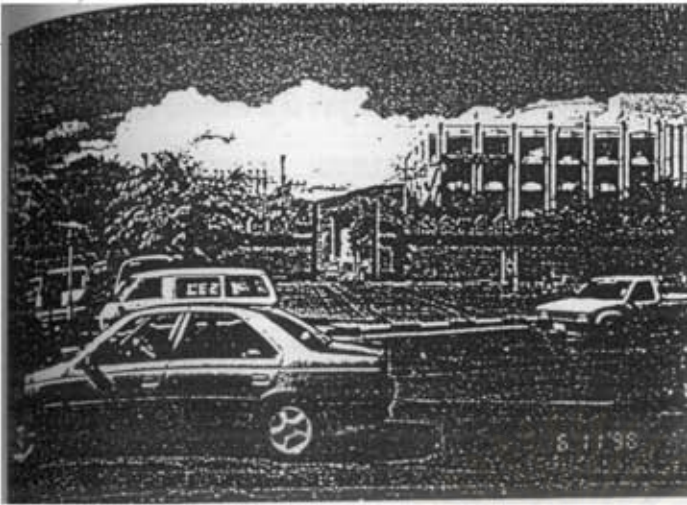

แผนผังที่

5.3

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

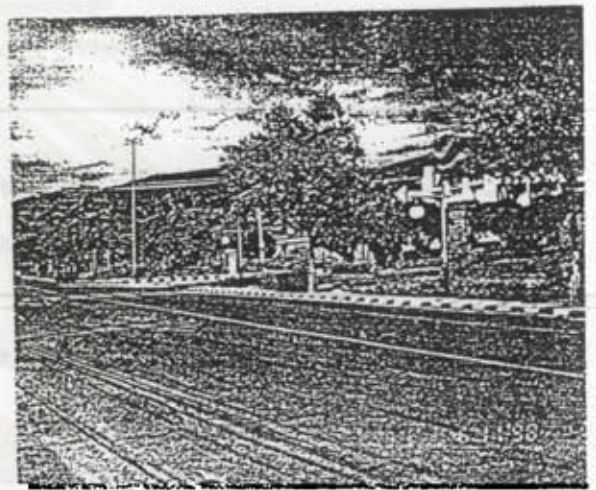
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025

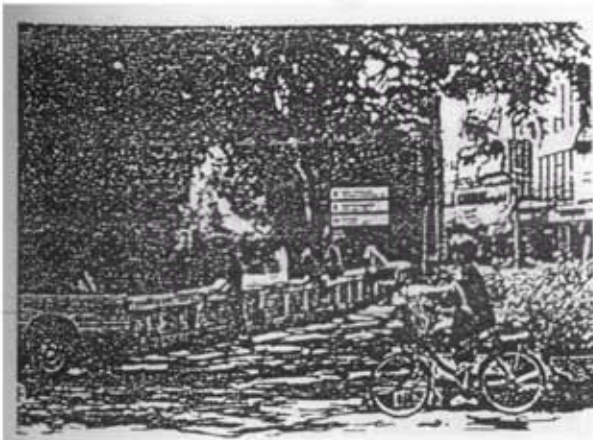
ลานเลนรถบรละลค้บระคูท่าแพ

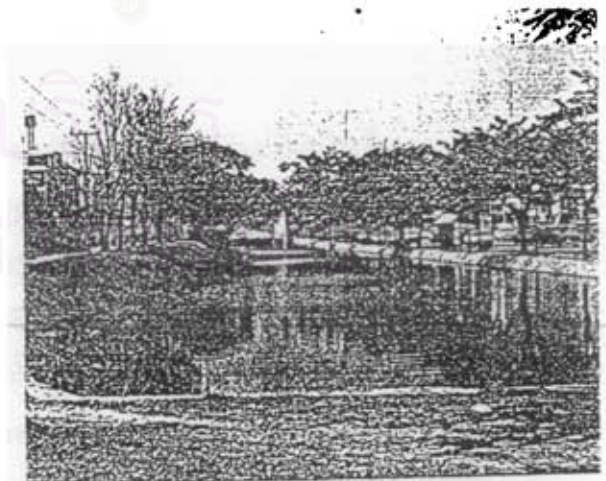
บระคูข้างเลือก

บระคูลวบนปรุง (บระคูมึ)

บระคูข้างเลือก

บระคูเมือง

ราชดำเนิน ถนนชัยศรีภูมิ ที่อยู่โดยรอบพื้นที่ด้วย ส่วนเทศบาลประมณีย์เมือง หรืองานลอยกระทง พื้นที่ลานประมณีย์แพะจะใช้รองรับกิจกรรม และขบวนแห่ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่โล่งกว้างริมแม่น้ำปิง หน้าเทศบาลนครเชียงใหม่ กับวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร โดยใช้พื้นที่โล่งของถนนราชดำเนินอันเป็นถนนแนวแกนของเมืองเชื่อมไปสู่ถนนท่าแพ ซึ่งการรองรับผู้คนจำนวนมากที่สัมผัสกันกับสถานเอกราชประสงค์ประมณีย์แพะที่มุ่งสู่สถานที่ที่มีความสำคัญต่อลักษณะของกิจกรรมด้วย

ลักษณะทางกายภาพ เป็นพื้นที่โล่งที่สัมพันธ์กับแนวกำแพง คูน้ำ และประมณีย์แพะ อันเป็นกลุ่มโบราณสถานที่สำคัญ พื้นที่ไปด้วยขีปนาคือปลูกไม้ยืนต้นเป็นระยะ มีคูบริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ป้อมตำรวจและอาคารพาณิชย์ของเอกชนจำนวน 5 คูหาตั้งอยู่ตรงมุมพื้นที่ พื้นที่โดยรอบเป็นย่านพาณิชย์กรรม ประกอบไปด้วยโรงแรมและอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ

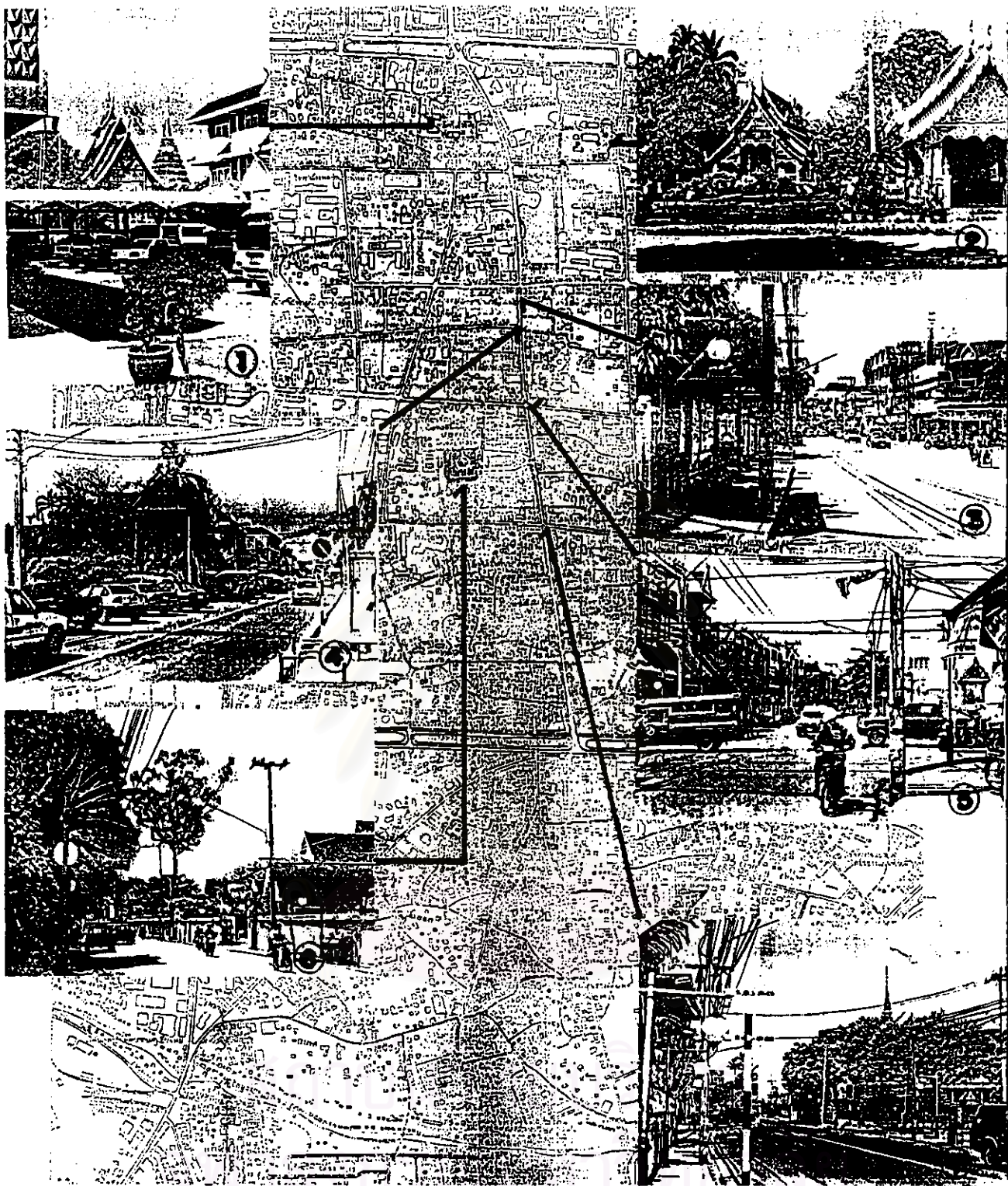
สภาพปัญหา

- พื้นที่ซึ่งขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อการรองรับกิจกรรมของเมืองในบางช่วงเทศกาล ทำให้มีการขยายพื้นที่ทับซ้อนออกไปสู่พื้นที่นอกรั้วจรรยาบรรณท่าแพ ส่งผลให้มีการปิดการจราจรในบางเส้นทาง เกิดปัญหาการติดและการสัญจรคมนาคมไม่สะดวก
- สภาพพื้นที่ทั่วไปขาดความร่มรื่นของแมกไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาร้อนอบอ้าว ในช่วงการจัดกิจกรรมในตอนกลางวัน
- การบริหารจัดการของพื้นที่ยังไม่ชัดเจนและเกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีสิ่งปลูกสร้างที่ขัดแย้งกับทัศนียภาพในระดับภาพรวม อันได้แก่ อาคารพาณิชย์จำนวน 5 คูหา ที่บุกรุกสร้างทับซ้อนในพื้นที่ คู่มือข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยว และอาคารจอดรถยนต์ของประชาชนทั่วไปที่ฉาบฉวยไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ
- เป็นแหล่งมั่วสุมของเด็กแว่นและบรรดากลุ่มที่ค้าบริการทางเพศแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศอันเป็นปัญหาทางสังคม

2. สถานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ตั้งอยู่ด้านหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ (เดิม) ปัจจุบันเปลี่ยนบทบาทเป็นหอศิลปะวัฒนธรรมเมือง มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ พื้นที่นี้เดิมเคยเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของช่วงหลวงของพระเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ลำดับที่ 6 (พ.ศ. 2397 - 2416) ปัจจุบันเป็นที่ตั้งอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ได้แก่ พ่อขุนเม็งราย พ่อขุนนำเมือง พ่อขุนรามคำแหง อันเป็นบรรพบุรุษกษัตริย์ที่ทรงร่วมสถาปนาเมืองเชียงใหม่

บทบาทและหน้าที่ เป็นพื้นที่อนุสาวรีย์ของเมืองที่ตั้งอยู่บริเวณกลางเวียง พื้นที่โล่งแห่งนี้ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานพิธีกรรมบวงสรวงวิญญาณบรรพบุรุษที่ก่อกองความดีต่อบ้านเมือง รวมทั้งบวงสรวงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ที่สัมพันธ์กับพิธีกรรมทำบุญสืบชะตาเมืองและชักอินทสิททีวัดเจดีย์หลวง บทบาทพื้นที่หลักคือรองรับกิจกรรมบวงสรวงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ บทบาทรองเป็นสถานที่พักผ่อนนั่งพักผ่อนในกลางเมือง

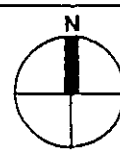
การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่าง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : ภาพพื้นที่บริเวณถนนพระปกเกล้าและถนนราชดำเนิน

สัญลักษณ์ :

1. วัดหัวข่วงจุดอ้างอิงช่วงหลวง	2. วัดเชียงมั่นวัดแห่งแรกของเวียง
3. บริเวณหน้าศาลแขวง	4. วิหารหลวงพ่อชาววัดคือเมือง
5. ลีแยกกลางเวียงและกู่ญามังราย	6. วัดเจดีย์หลวงและต้นไม้ยาง

7. ลีแยกโรงเรียนพุทธนิโลภณ
ที่มา :

แผนผังที่

5.4

ภาควิชาการวางแผนที่ดินและเมือง สาขาการวางผังเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาง พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่าง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : ศาลากลางจังหวัด (เดิม) ที่สร้างทับซ้อนลงบนพื้นที่คุ้มกลางเวียง
 ต่อมา มีการสร้างอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ขึ้น ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญ
 แห่งใหม่ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณีของชาวเมือง
 มีลานโล่งด้านหน้าอาคารรับรองรับกิจกรรมต่าง ๆ และปัจจุบัน
 ศาลากลางเปลี่ยนบทบาทเป็นหอศิลป์วัฒนธรรม ล้วนลานโล่ง
 ตั้งชื่อว่า “ ช่างมั่งจาย ”

ที่มา : ภาพจากนิตยสารวารคดี

		แผนผังที่ 5.5
--	--	------------------

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขการวางผังเมือง
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025

กลุ่มผู้ใช้ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

ลักษณะการรองรับกิจกรรม รองรับจำนวนผู้คนที่เข้ามาใช้การสัญจร เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ตลอดทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืน บางช่วงเทศกาล หรืองานประเพณีดั้งเดิมจะมีการทำพิธีอันเชิญดวงวิญญาณผีเจ้าหนายกเข้าทรงบริเวณนี้ ซึ่งเป็นงานพิธีกรรมที่ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ในสมัยหลังอีกครั้ง หลังจากถูกยกเลิกไปในสมัยเมืองเชียงใหม่ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย เป็นพิธีกรรมที่ควบคู่กับการทำบุญสืบชะตาเมืองและชักอินทรีลี้ที่วัดเจดีย์หลวงและสถานที่สำคัญต่างๆ ส่วนด้านการพักผ่อนนั้นพบว่าการส่วนมากเป็นเชิง Passive recreation ทั้งของประชาชนที่พักอาศัยในละแวกบ้าน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่เข้ามาใช้ในพื้นที่ ในบางช่วงเทศกาลทางหน่วยงานเทศบาลจะร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดแสดงดนตรีกลางแจ้ง เพื่อตอบสนองแก่ชาวเมืองทั่วไป และนักท่องเที่ยวในช่วงเวลากลางวัน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมชมและฟังเป็นจำนวนมาก พื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ยังถือว่าเป็นเครื่องหมาย (Land mark) บริเวณใจกลางเมืองด้วยที่นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศมักแวะเวียนมาสักการบูชาพร้อมทั้งถ่ายรูปอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

ลักษณะทางกายภาพ เป็นพื้นที่โล่งขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง อันมีความสำคัญเกี่ยวเนื่องทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ เจดีย์วัดสะตือเมือง วิหารหลวงพ่อกว พื่นที่โดยรวมรวมถึงสวนงามโดยรอบปลูกไม้ยืนต้นให้ร่มเงา มีสนามหญ้าโดยรอบลานประกอบพิธีกรรมที่เป็นวัสดุแข็ง (Hard scape) อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ตั้งเด่นสง่าพื้นที่ด้านหน้าเป็นอาคารศาลแขวงจังหวัด ส่วนพื้นที่ด้านซ้ายและขวาถูกกำหนดด้วยกลุ่มอาคารพาณิชย์

สภาพปัญหา

- พื้นที่ขาดระบบการบริหารและจัดการในส่วนของการควบคุมลักษณะของกิจกรรมในเชิง Active recreation เช่น กลุ่มวัยรุ่นใช้ป็นพื้นที่เล่นฟุตบอลและเล่นสเก็ตบอร์ด อันเป็นลักษณะของกิจกรรมที่เข้าไปขัดแย้งและรบกวนกิจกรรมเชิงศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

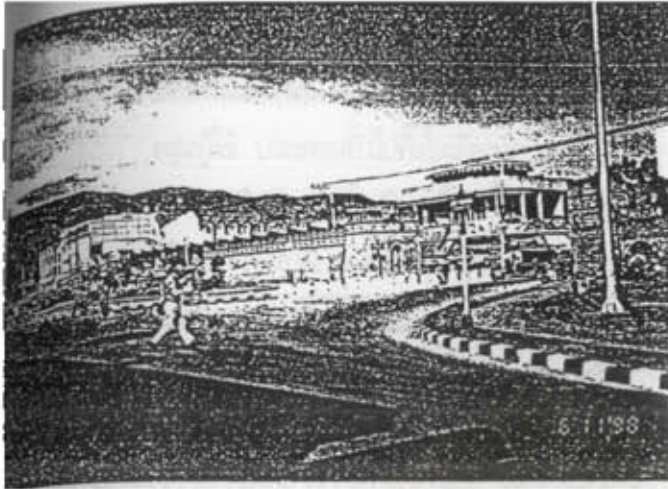
- ขาดแผนแม่บทในการพัฒนาพื้นที่ ปัจจุบันพบว่าเกิดความขัดแย้งด้านรูปแบบกายภาพอันได้แก่ระบบดวงโคมส่องสว่างที่ทับซ้อนและมีความหลากหลายกันจำเป็น ผู้ข้อมูลบริการข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว ป้ายออกข้อมูลประวัติศาสตร์ที่อันเกิดความขัดแย้งในเรื่องมุมมองต่อสถานที่

- ขาดการเชื่อมโยงพื้นที่ระหว่างตัวอนุสาวรีย์สามกษัตริย์เจดีย์วัดสะตือเมือง เพราะมีรั้วของศาลากลางมาปิดกั้นอยู่ ส่วนวิหารหลวงพ่อกว บ่อน้ำโบราณและตอขนาดใหญ่ ถูกแนวถนนอินทกรโวรตัดผ่าน ทำให้ถูกแบ่งแยกพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ด้วยรูปแบบการสัญจรของยานพาหนะ

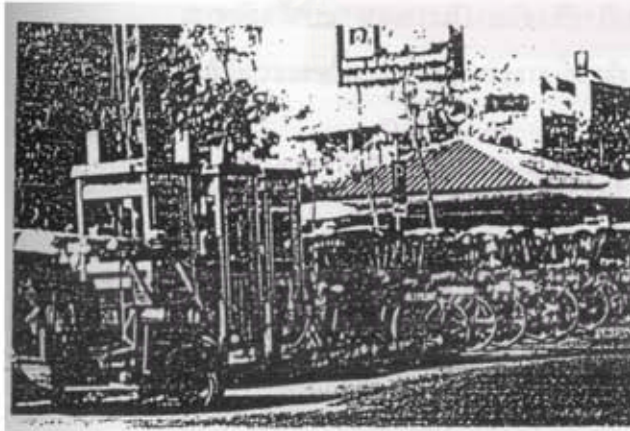
3. สถานเอานาประสงค์ประตูเชียงใหม่ อยู่ทางทิศใต้ของเมือง มีพื้นที่ประมาณ 0.5 ไร่ ใช้เป็นพื้นที่เอานาประสงค์ต่อกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับชุมชนและละแวกบ้าน ทั้งมีพื้นที่ข้างตั่งอยู่ติดตลาดประตูเชียงใหม่ ทำให้รองรับกลุ่มคนและกิจกรรมในด้านเศรษฐกิจด้วย มีความหลากหลายของกิจกรรมทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืน

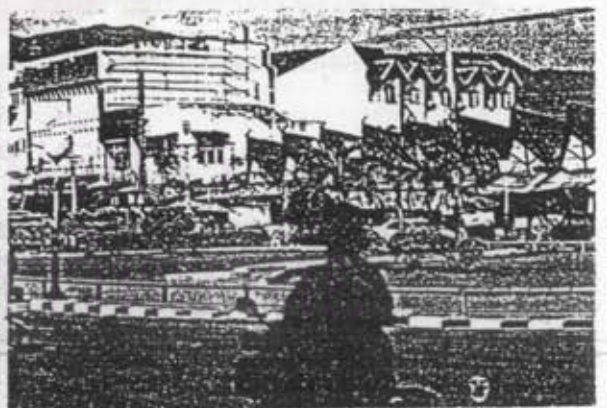
ภาพทั่วไปลานถนนพระองค์พระคูเมืองใหม่

องค์เจดีย์ ถูกอาคารพาณิชย์เปิดศกแทรก
บริเวณหน้าพระคูเมืองใหม่

รถซ่อมจักรยานอยู่โดยธารของรถรับจ้าง

ภาพสวนท้อฮอย

ภาพที่ 5.6 แสดงพื้นที่ลานถนนพระองค์พระคูเมืองใหม่

บทบาทและหน้าที่ เป็นพื้นที่อนุสาวรีย์และพื้นที่พักผ่อนนันทนาการระดับชุมชนและละแวกบ้าน
กลุ่มผู้ใช้ ประชาชนทั่วไปทั้งในเมืองและนอกเมือง เพราะตลาดสดประตูเชียงใหม่เป็นแหล่งรวมขายสินค้า
ที่ผลิตมาจากนอกเมือง รวมทั้งบริเวณนี้ยังเป็นท่ารถประจำทางของอำเภอทางทิศใต้ ได้แก่ ทางดง ลับป่าตอง
จอมทอง ฯลฯ อันเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายระบบสัญจร

ลักษณะการรองรับกิจกรรม ด้านพักผ่อนนันทนาการ จะเป็นเชิง Passive recreation ในช่วงเวลาว่าง
คืนมากกว่า เช่นเป็นที่นั่งพักผ่อนของเหล่าบรรดาคนขับรถรับจ้างต่าง ๆ พ่อค้าแม่ค้า และกลุ่มประชาชนที่มีช่วงเวลา
ทำงานและใช้ชีวิตเพียงพวักผ่อนกลางคืน พบว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ขายอาหารและของกินเล่น แม่ค้าพ่อค้าจะใช้รูปแบบ
การวางขายแบบกับดึนคล้ายรูปแบบตลาดในอดีต ลูกค้านั่งเรือ หรือได้ขยับ ๆ บริเวณลาน ส่วนเวลากลางวันพื้นที่
ขาดความร่มรื่น อีกทั้งพื้นที่อยู่ติดกับตลาดประตูเชียงใหม่มีการจราจรหนาแน่นพลุกพล่าน ไม่สะดวกต่อรูปแบบ
การพักผ่อนของประชาชนทั่วไป พื้นที่ลานประตูเชียงใหม่จะตอบสนองต่อกิจกรรมการค้าขายมากที่สุด เพราะตลอดทั้ง
ช่วงเวลากลางวันและกลางคืนบรรดาพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ รถเข็นที่ขายอาหารและของกินเล่นจะจับจองพื้นที่บริเวณนี้
ทำเลดีกันเต็มหมด และเป็นที่พักสินค้าก่อนหรือการลำเลียงเพื่อส่งไปยังต่างอำเภอ และในทางกลับกันก็เป็นที่พักสินค้า
จากต่างอำเภอที่รอการค้าขายด้วย ส่วนด้านการเมืองการปกครอง จะรองรับการประท้วงเสียงของนักการเมืองระดับ
ชาติและระดับท้องถิ่นช่วงเวลากลางคืนเลือกตั้ง เพราะเป็นจุดชุมนุมของคนที่มาหาเสียง

ลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของเมือง บริเวณโดยรอบทิศเหนือติดกับตลาดประตู
เชียงใหม่ ทิศใต้ติดถนนช่างหล่อ มีสภาพการจราจรที่พลุกพล่าน บริเวณพื้นที่โล่งประกอบเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่
เป็นส่วนหย่อม และสนามหญ้าประดับตกแต่งประตูเชียงใหม่กับลานโล่งที่อยู่ด้วยสิ่งมีระดับลึกลับ บางส่วนปลูกไม้ยืน
ต้น แต่อยู่ในสภาพทรุดโทรมอันมาจากขาดการดูแลรักษาและการบุกรุกทำลายของกลุ่มผู้ใช้บางส่วน

สภาพปัญหา

- สภาพพื้นที่โดยรอบขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม และมีกิจกรรมที่ทับซ้อนและมีความหลากหลาย
ทำให้พื้นที่มีความสับสนการวางผังต่อทัศนียภาพในระดับภาพรวมที่มีต่อประตูเมืองและแนวคูน้ำกำแพงเมืองอัน
เป็นโบราณสถาน

4. พื้นที่โล่งในสถานที่ราชการและสถานับการศึกษาของรัฐ พื้นที่โล่งในรูปแบบนี้จะอยู่ในรูปแบบของ
สนามกีฬาที่สามารถปรับใช้รองรับกิจกรรมงานพิธีการต่าง ๆ ในบางช่วงโอกาสที่มีเหตุการณ์และพิธีการสำคัญ เช่น
พื้นที่โล่งด้านหน้าที่ทำการศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ใช้เป็นทั้งสนามกีฬาและพื้นที่อนุสาวรีย์ที่เกี่ยวข้องกับการ
เมือง การปกครอง และพิธีการที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่วนพื้นที่โล่งในโรงเรียนและสถานับการศึกษา
ของรัฐนั้น มักจะรองรับกิจกรรมเฉพาะที่เอื้อต่อผลิตนักศึกษาเท่านั้น ซึ่งพื้นที่โล่งที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่การศึกษาใน
ครั้งนั้นได้แก่

4.1 พื้นที่โล่งในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ที่อดีตเคยเป็นโรงละครของพระเจ้าอินทวิชัยโรส นั้นคือสนามกีฬาของโรงเรียน เป็นพื้นที่โล่งที่ใหญ่ที่สุดบริเวณใจกลางเมือง ตั้งอยู่ติดกับสถานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์และหอศิลป์วัฒนธรรม

กลุ่มผู้ใช้ กลุ่มนิสิตนักศึกษา ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเชิง Passive recreation และ Active recreation

ลักษณะการรองรับกิจกรรม การเล่นกีฬาากลางแจ้งทุกประเภทและพักผ่อนทั่วไปของนักเรียน

ลักษณะทางกายภาพ สนามฟุตบอล สนามหญ้าเขียวขจี สนามบาสเก็ตบอลและวอลเลย์บอล เป็นลานคอนกรีตขยายขอบสนามร่วมกับสนามด้วยไม้ยืนต้น

สภาพปัญหา

- พื้นที่โล่งในสถาบันการศึกษาของรัฐและสถานที่ราชการ มักจะมีรั้วรอบขอบชิด มีการควบคุมการใช้พื้นที่ มีการกำหนดเปิดปิดประตูเป็นเวลา ด้วยปัจจัยและเหตุผลที่แตกต่างกันไป ทำให้ไม่สามารถเชื่อมต่อกิจกรรมบางประเภทของคนในชุมชนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งพื้นที่โล่งเหล่านี้จากเดิมมีบทบาทเป็นพื้นที่สาธารณะกลับเปลี่ยนสถานะและบทบาทไปเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะตามนโยบายของผู้บริหารสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ไป

5. พื้นที่โล่งบริเวณคูเมือง ทั้งนี้รวมพื้นที่คูเมืองทั้งสองฝาก ซึ่งอันเคยเป็นแนวกำแพงคูเมืองชั้นในที่ถูกเรือในสมัยการพัฒนาเมืองยุคต้น

บทบาทและหน้าที่ เป็นสถานที่พักผ่อนนันทนาการเชิง Passive recreation และเป็นแนวขอบเขตพื้นที่อนุสาวรีย์สี่เหลี่ยมกำแพงเมืองชั้นใน

กลุ่มผู้ใช้ ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

ลักษณะการรองรับกิจกรรม รองรับกิจกรรมการพักผ่อนนันทนาการเชิง Passive recreation เป็นส่วนใหญ่ สำหรับนั่งพักผ่อนชมทัศนียภาพเมือง บางพื้นที่เป็นที่ค้าขายอาหารในช่วงเวลาว่างคืน เช่น อาคารพาณิชย์ที่ตั้งอยู่อีกฟากของถนนฝั่งในคูเมืองประกอบกิจกรรมขายอาหารลักษณะขายได้รุ่งที่ตั้งโต๊ะแบบแยกกับดิน ปล่อยให้พื้นที่โล่งบริเวณแนวคูเมืองเป็นสถานที่รองรับลูกค้ หรือกลุ่มประชาชนทั่วไปมาตั้งวงปิกนิกกันบนพื้นที่โล่งแนวคูเมือง ทั้งในช่วงเวลาปกติและช่วงงานเทศกาล ซึ่งช่วงงานเทศกาลสงกรานต์พื้นที่โล่งโดยรอบคูเมืองจะมีที่ชุมนุมของชาวเมืองและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ที่มาเล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนานตลอดช่วงเทศกาล ทั้งนี้มีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่กับถนนรอบ ๆ ด้วย ในด้านการรองรับจำนวนผู้คนที่เข้ามาเที่ยวเล่น รวมทั้งพื้นที่คูเมืองด้านทิศใต้ที่หน้าสวนสาธารณะหนองบวกหาดยังใช้เป็นจุดแสดงงานวันไม่ดอกไม้ประดับของจังหวัดด้วย อันเป็นงานที่เป็นหน้าเป็นตาต้อนรับนักท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่

สภาพปัญหา ขาดเอกลักษณ์ด้านมุมมองและภูมิทัศน์อันมาจากการพัฒนาที่ขาดแผนแม่บท ที่เกิดความขัดแย้งด้านองค์ประกอบภูมิทัศน์ต่อแนวกำแพงเมือง คูน้ำ ป้อมประตู ที่ถือเป็นเขตโบราณสถาน

สภาพพื้นที่โล่งของเมืองในปัจจุบันมีความแตกต่างกับสภาพพื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมในอดีตเกือบทุกด้าน ทั้งด้านการเกิดบริบท ด้านรองรับต่อกิจกรรมประโยชน์ใช้สอย รูปแบบและบทบาทอันเป็นผลมาจากความแตกต่างของ ทั่วเวลาและบริบททางสังคมในด้านต่างๆ ที่ส่งอิทธิพลถึงสภาพพื้นที่ สภาพพื้นที่โล่งของเมืองในรูปแบบต่างๆ ดังที่กล่าวมาไม่สอดคล้องกับสภาพและลักษณะกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมประเพณีทั้งที่เกี่ยวกับการนับถือศรัทธาพุทธและกิจการเนื่องในพระพุทธศาสนาเป็นเพียงพื้นที่ที่รองรับกิจกรรมเมืองรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตประจำวันและรองรับกิจกรรมทั่วไปที่ต้องการพื้นที่โล่ง

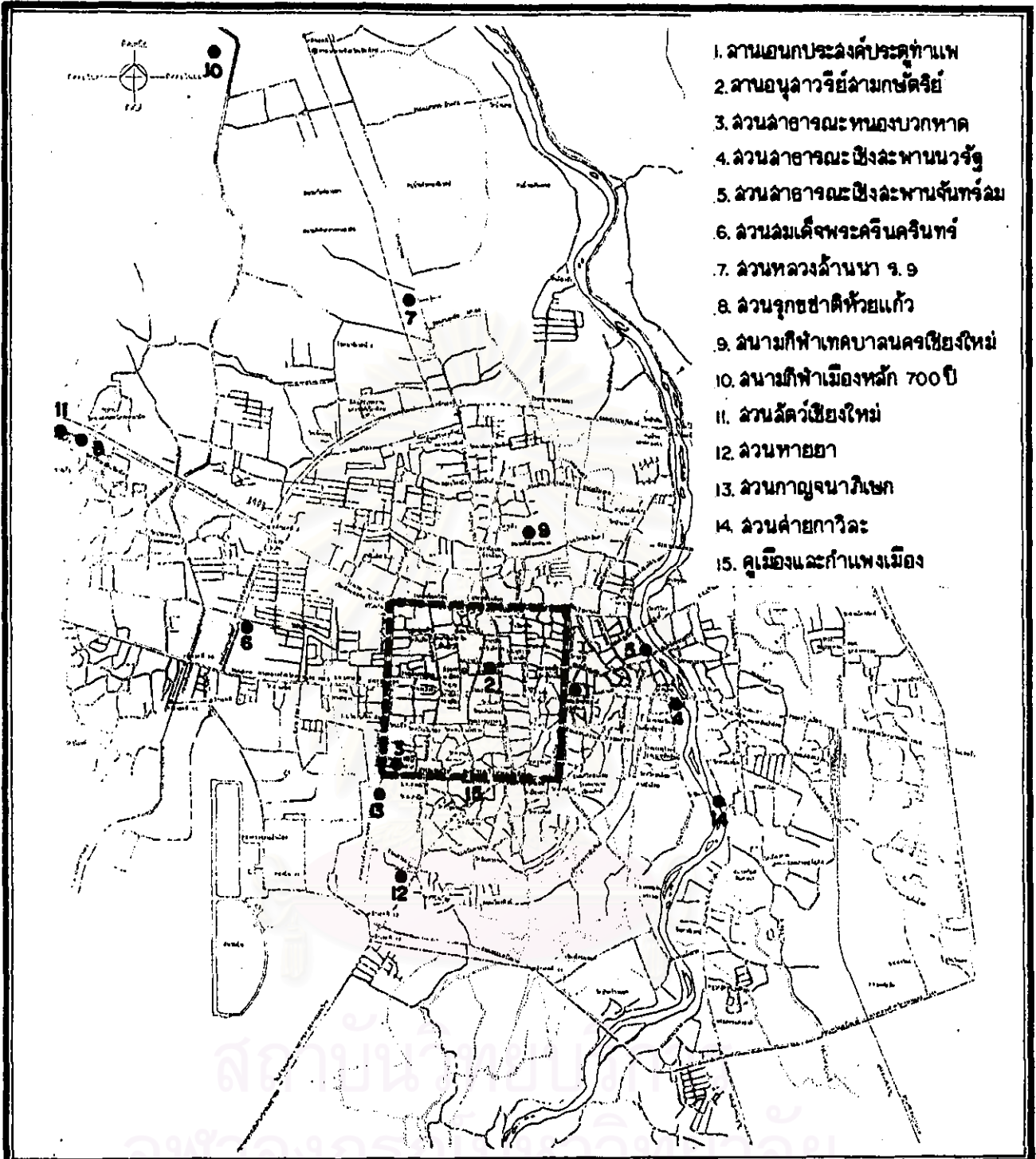
ส่วนกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมประเพณีที่จัดงานบุญประเพณีขึ้นทุกปีก็จัดบนพื้นที่โล่งเฉพาะหน้า เฉพาะแห่งบนพื้นที่เก่าที่มีอยู่และอำนวยความสะดวกให้แก่รูปแบบงานเท่านั้นยังไม่มีพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับรูปแบบงานและลักษณะของกิจกรรมอันสัมพันธ์กับวาทะหนัก การก่อเกิดงานบุญประเพณีในเชิงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหาคือ จัดเตรียมพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมในระดับและรูปแบบต่างๆ ให้เหมาะสมต่อบทบาทและกิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆ ที่เคยจัดงานบนพื้นที่โล่งของเมือง โดยยกยสถานที่มีจัดใช้ทวนคืนไปสู่พื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมอันสัมพันธ์กับกิจกรรมและลักษณะการก่อเกิดอันเป็นองค์ประกอบเดิม แล้วทำการปรับปรุงสภาพพื้นที่โล่งของเมืองในปัจจุบันให้มีสภาพภูมิทัศน์ที่ดีขึ้นและตอบสนองต่อกิจกรรมชุมชนด้านรูปแบบกิจกรรมเมืองปัจจุบัน ส่วนกิจกรรมเมืองเชิงวัฒนธรรมประเพณีก็ยกยไปจัดยังสถานที่แห่งใหม่อันเป็นพื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรม

5.3 แนวทางและการวางแผนพัฒนาพื้นที่โล่งของหน่วยงานต่าง ๆ ต่อเมืองเชียงใหม่

5.3.1 แผนพัฒนาเมือง

5.3.1.1 ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ (ปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2541) มีหลักการ แนวความคิด รูปแบบการจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต ด้านการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพักผ่อน สันทนาการซึ่งเพิ่มจากเดิมประมาณร้อยละ 17.54 ต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับผังเมืองรวมใน ปี พ.ศ. 2535 ที่มีสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ประมาณ 833.20 ไร่ ส่วนผังเมืองรวมเชียงใหม่ปรับปรุงครั้งที่ 2 กำหนดให้มีพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประมาณ 1,206.25 ไร่ โดยมีแนวทางการพัฒนาเขตพื้นที่เมือง (พัฒนาเชิงอนุรักษ์) ดังนี้

- การจัดระบบการสร้างเมืองเชียงใหม่ เพื่อรองรับความเจริญเติบโตของชนเมือง
- การอนุรักษ์เมืองเก่าให้ยังคงสภาพเดิมไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด
- การจัดระบบศูนย์ราชการ ตลอดจนสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้เป็นสัดส่วนและเหมาะสม
- การกำจัดขยะและการจัดระบบน้ำเสีย
- การแก้ไขปัญหาการจราจรในเขตเมือง
- จัดระบบส่งเสริมการกีฬาและสุขภาพอนามัย
- การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม
- การปรับปรุงและส่งเสริมการบริการด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ
- การควบคุมการก่อสร้างอาคารสูง

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : พื้นที่สีเขียวและที่โล่งเพื่อสนับสนุนการของเมืองปัจจุบัน

สัญลักษณ์ :

- ตำแหน่งพื้นที่สีเขียวและที่โล่งเพื่อสนับสนุนการ

		แผนที่ 5.6
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025		

ที่มา :

โดยมีแนวความคิดและรูปแบบของการจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต เกี่ยวกับพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1.1 บริเวณคูเมือง เป็นพื้นที่ประเภทอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณสถาน ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองโบราณ เพื่อจูงใจและดึงดูดให้มีการพัฒนากิจกรรม บริการสำหรับนักท่องเที่ยว สมควรควบคุมลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินให้คงสภาพเมืองโบราณอย่างแท้จริง

1.2 พัฒนารูปแบบของพื้นที่ศูนย์กลางเมืองขึ้นใหม่ เพื่อให้สามารถรองรับด้านบริการและการค้าได้อย่างคล่องตัว เช่น บริเวณอนุสาวรีย์ข้างเมือง ถนนข้างเมือง บริเวณสถานีกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่ บริเวณฝั่งแม่น้ำปิง ทั้งสองฝั่งคลองแม่ข่า กำแพงดิน และถนนวิบูลย์

1.3 แก้ไขปัญหาพื้นที่เสื่อมโทรมที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางเมือง โดยจัดให้มีการวางผังเมืองเฉพาะ เพื่อปรับปรุงพื้นที่ที่ยังขาดระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และปรับปรุงให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อความมั่นคงอย่างถูกต้อง

1.4 จัดระบบนิเวศวิทยาของเมืองให้เกื้อกูลกัน โดยจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างสอดคล้องเป็นสัดส่วน สนับสนุนให้อุตสาหกรรมที่เป็นมลพิษอยู่ในบริเวณนิคมอุตสาหกรรม

1.5 ดำเนินถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมตลอดจนการสนองต่อนโยบายการพัฒนาเมืองที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) มีมาตรการที่ดินแห่งชาติ ออกกฎหมายคุ้มครองพื้นที่ป่าชายเลน และทศบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคารสูงในเมืองเชียงใหม่

จากผังเมืองรวมฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2541 พบว่า ได้กำหนดและคาดการณ์พื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประมาณ 1,206.25 ไร่ ที่จะต้องจัดเตรียมพื้นที่ไว้รองรับสำหรับประชากรเมือง ซึ่งจะพบว่ามีตัวเลขใกล้เคียงกับผู้ศึกษาที่ทำการศึกษาภาคสนามในปัจจุบัน พบว่ามีที่โล่งเพื่อนันทนาการประมาณ 1,260 ไร่ ซึ่งพอเพียงสำหรับกิจกรรมเมืองในปัจจุบัน แต่ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่คาดการณ์ที่โล่งสำหรับเมืองในอนาคต โดยมุ่งเน้นไปสู่การสร้างและพัฒนาเมืองใหม่ และพัฒนาระบบเมือง แต่มิได้มีการจัดเตรียมพื้นที่โล่งเพิ่มเติมในอนาคตที่เป็นแผนระยะยาว เพียงแต่พัฒนาและปรับปรุงสภาพพื้นที่เดิมที่มีอยู่ให้มีความเหมาะสมแก่สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น และเน้นการรองรับด้านบริการและการค้า เสริมต่อกิจกรรมเมือง

ทั้งนี้ อาจจะทำให้หน้าหน้าต่อการเพิ่มของประชากรเมือง ที่จะมีการขยายตัวออกไปสู่ชนบทกลาง และขนาดเล็กโดยรอบเมืองเชียงใหม่ และเมืองใหม่ ทำให้ไม่มีความจำเป็นต้องขยายและจัดเตรียมพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการแต่อย่างใดในเขตสี่เหลี่ยมกำแพงเมือง และพื้นที่เขตเวียงเก่า ขึ้นอีก พบว่าแผนพัฒนาที่โล่งของผังเมืองรวมฉบับนี้มีจุดแข็งสำหรับการพัฒนาเมืองเชิงอนุรักษ์ ในด้านการส่งเสริมคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาของเมืองให้ดีขึ้น และการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของเมือง เพื่อให้สอดคล้องเป็นสัดส่วนกับลักษณะกิจกรรมเมือง แต่พบข้อสังเกตสำหรับผังเมืองรวมฉบับนี้ไม่กล่าวถึงการจัดการและการบริหารพื้นที่โล่งนันทนาการเชิงศิลปวัฒนธรรม ที่จะรองรับกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีของชาวเมืองเชียงใหม่ ที่จะมีการจัดงานบุญงานเทศกาลต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและประเพณีพื้นดินตลอดทั้งปี และไม่ได้ให้ความสำคัญการจัดเตรียมพื้นที่โล่งเอนกประสงค์ของเมืองขนาดใหญ่ในเขตเมืองมากที่มีการอนุรักษ์ และมีมาตรการที่ชัดเจนในการควบคุมเรื่ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ของเมือง ผู้ศึกษามีความ

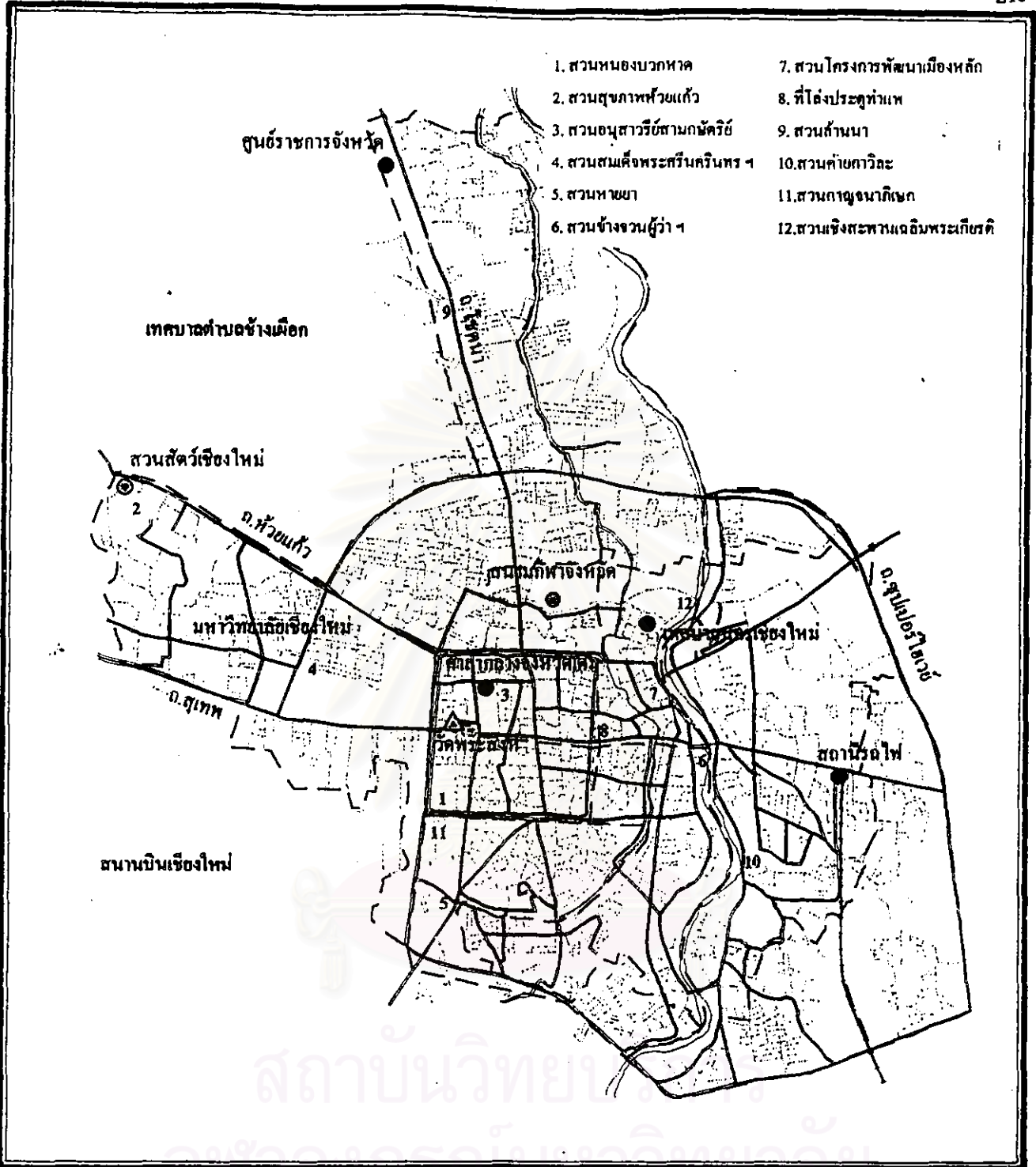

เห็นว่า การกำหนดพื้นที่โล่งต่อสัดส่วนของประชากรเมือง คิดแบบแนวคิดคนต่อพื้นที่ในเชิงพักผ่อน สันทนาการ แต่มองข้ามถึงพฤติกรรมดั้งเดิมของชาวเมืองที่ต้องการพื้นที่ที่โล่งเพื่อกิจกรรมเชิงศิลปะวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งพุทธศาสนาและผีบรรพบุรุษ รวมทั้งการเมืองการปกครอง อีกทั้งยังขาดแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางและรูปแบบพื้นที่โล่งในเชิงวัฒนธรรมต่อกิจกรรมที่สัมพันธ์กับกลุ่มโบราณสถาน ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของเมืองในเรื่องของกลุ่ม คุ่มและวัดที่มีความสำคัญ ที่เอื้อต่อกิจกรรมของชุมชนเมืองในปัจจุบัน

531.2 แผนปฏิบัติการจัดการพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก : เชียงใหม่ ของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล (2542) ได้ให้ความหมายของพื้นที่สีเขียว หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีสภาพเป็นธรรมชาติควรแก่การอนุรักษ์ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ ป่าชุมชน อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์และสวนรุกขชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ของท้องถิ่น ชุมชนโบราณ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่โล่งว่างรอบเมือง เช่น พื้นที่สาธารณะประโยชน์ พื้นที่สุสาน พื้นที่ริ้วสีเขียวริมเส้นทางคมนาคม เช่น ริมถนน แนวทางรถไฟ พื้นที่ขยน้ำ ริมตลิ่ง พื้นที่โล่งอื่น ๆ รวมถึงสถานที่นันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของเมือง เช่น สวนสาธารณะ สวนหย่อม สนามกีฬา สนามเด็กเล่น รวมถึงสถานที่นันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจของเอกชน ซึ่งได้กำหนดประเภทของพื้นที่สีเขียวออกเป็น 4 ประเภท คือ

- พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ ได้แก่ ป่าไม้ต่าง ๆ พื้นที่ชุ่มน้ำ อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ แหล่งศิลปกรรม เช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ชุมชนโบราณ
- พื้นที่สีเขียวโดยรอบขานเมือง ประกอบด้วย พื้นที่เกษตรกรรม เช่น นาข้าว สวนผลไม้ ไม้ยืนต้นและทุ่งหญ้า

- พื้นที่สีเขียวประเภทที่รวมเส้นทางน้ำและเส้นทางคมนาคม ประกอบด้วย พื้นที่ริมทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงท้องถิ่น ทางรถไฟสายเหนือ และพื้นที่ริมลำน้ำสายต่าง ๆ ซึ่งได้ขยายความพื้นที่สีเขียวเพื่อการนันทนาการในเขตเมือง คือ พื้นที่สีเขียวที่อยู่ในเขตเมือง และสามารถให้บริการในลักษณะของสนามเด็กเล่นและสนามกีฬา จากการศึกษาพบว่า สวนสาธารณะที่มีอยู่ในปัจจุบัน ประชาชนยังให้ความสำคัญต่อการเข้ามาใช้บริการ โดยจะสังเกตได้จากจำนวนผู้เข้ามาใช้บริการในแต่ละวันจะมีจำนวนมาก และพบว่าสัดส่วนระหว่างพื้นที่สีเขียวประเภทนี้ต่อจำนวนประชากรทั้งหมดในชุมชนที่ทำการศึกษามีสัดส่วนที่ต่ำกว่ามาตรฐาน โดยมีมาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ 16 ตารางเมตรต่อคน แนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง เพื่อให้เกิดความเพียงพอ นอกจากจะต้องจัดหาและจัดสร้างขึ้นใหม่แล้ว ยังมีการขอความร่วมมือในการปรับปรุงหรือสร้างพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ว่างของหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ซึ่งแผนปฏิบัติการการจัดการพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก: เชียงใหม่ (2542) พบปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่สีเขียว ส่วนใหญ่มาจากการพัฒนาและการเจริญเติบโตของเมืองในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว โดยขาดการวางแผนรองรับ จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและพื้นที่สีเขียวในจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในชุมชนขนาดใหญ่ เช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ที่ประสบกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ความเป็นเมืองศูนย์กลางในด้านต่าง ๆ ทั้งการปกครอง การศึกษา ธุรกิจการค้า การคมนาคม การท่องเที่ยว โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่ดึงดูดทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาว

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ช่วง” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : ที่ตั้งพื้นที่วิจัยเทศบาลนครเชียงใหม่

สัญลักษณ์ :

- พื้นที่สีเขียว
- ☉ พื้นที่สีเขียวเพื่อการนันทนาการ
- ▲ พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์
- สถานที่ราชการ

	N 	แผนผังที่ 5.7
--	-------	------------------

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย พงษ์สิน ทรัพย์เพชร รหัส 3971104025

ที่มา : คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ต่างประเทศให้ข้ามพรมแดนและใช้บริการ เป็นผลให้เชียงใหม่มีการเติบโตอย่างมากในด้านธุรกิจที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว ประกอบกับแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นใช้ขีดความสามารถพิเศษเฉพาะตัวของเชียงใหม่ ซึ่งเป็น การเติบโตที่ปราศจากการควบคุม ทำให้เมืองสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์อันดีงามของท้องถิ่นไป และมีแนวโน้มว่าผลของการเติบโตของเชียงใหม่ จะส่งผลกระทบต่อชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบอีกด้วย ดังนั้น เพื่อเป็นการฟื้นฟูรักษาคุณภาพและอนุรักษ์ไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ รวมทั้งพื้นที่สีเขียวในชุมชน และให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงประเด็น จึงนำเสนอแนวทางในการจัดการพื้นที่สีเขียวของจังหวัดเชียงใหม่ให้สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาระดับชาติ เช่น นโยบายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Agenda 21) และนโยบายและแผนการส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540 - 2559 เป็นต้น ซึ่งได้กำหนดแนวคิดในการกำหนดแนวทางพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองที่สอดคล้องกับการขอเขตการศึกษาครั้งนี้ได้แก่

พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์

โบราณสถานและวัดต่าง ๆ ในเขตเทศบาล ปัจจุบันกำลังถูกบดบังด้วยสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่และตึกสูง และมีพื้นที่ว่างภายในวัดลดลง โบราณสถานหลายแห่งมีการบุกรุกทำลาย เนื่องจากการก่อสร้างอาคารและการพัฒนาของเมืองต่าง ๆ ที่รุกล้ำบริเวณแหล่งโบราณสถานหรือทรงคุณค่าเหล่านี้ โบราณสถานที่สำคัญอีกแห่งที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของเชียงใหม่ คือ กำแพงเมืองและคูเมืองเชียงใหม่ ซึ่งพื้นที่ริมกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นในมีการปรับปรุงไปบ้างแล้ว สามารถใช้เพื่อการพักผ่อนได้ สำหรับแนวกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นนอกประสบปัญหาการบุกรุกจากชุมชนแออัดที่เข้าไปอยู่อาศัยมีการรื้อถอนและทำลายกำแพงเมือง การถมคูเมือง ซึ่งควรมีการดำเนินการแก้ไขโดยเร่งด่วน แม่น้ำปิงและลำเหมืองต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญของเชียงใหม่ที่มีบทบาทในการเป็นแหล่งระบายน้ำเสียออกจากเมือง ระบายน้ำฝน และช่วยป้องกันน้ำท่วม ปัจจุบันประสบปัญหาน้ำเน่าเสีย ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในน้ำ และการระบายน้ำเนื่องจากแหล่งน้ำตื้นเขิน นอกจากนี้มีปัญหการบุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำโดยการถมที่ดินรุกล้ำบริเวณหนองหลวงทอนนิสถานใกล้แจ่งศรีภูมิ

พื้นที่สีเขียวประเภทที่ริมเส้นทางน้ำ

จากการใช้ที่ดินอย่างหนาแน่นภายในเขตเมือง ทำให้มีการก่อสร้างอาคารประชิดติดแม่น้ำ ลำเหมือง ละมีการก่อสร้างรูกล้ำแนวลำน้ำเหล่านี้ ปัจจุบันผังเมืองรวมเชียงใหม่กำหนดให้พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำปิง ตั้งแต่แนวเขตผังเมืองด้านทิศเหนือมาจรดเขตผังเมืองทางทิศใต้ทั้ง 2 ฝั่ง รวมทั้งคลองแม่กอกทั้งสายเป็นพื้นที่เพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (สีเขียวอ่อน) ปัจจุบันเทศบาลนครเชียงใหม่ได้ปรับปรุงพื้นที่โล่งริมแม่น้ำปิงทั้ง 2 ฝั่ง ให้เป็นพื้นที่นันทนาการโดยการปลูกต้นไม้ ปลูกหญ้า การทำเขื่อนกัน ทำทางเดินเชื่อมตลอดแนว จัดวางสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ม้านั่ง ถังขยะ และโคมไฟ เป็นต้น

พื้นที่สีเขียวประเภทวิมลินเส้นทางคมนาคม

ถนนสายต่าง ๆ ในเขตเมืองเชียงใหม่จะมีการปลูกต้นไม้สองข้างทาง และมีความร่มรื่น โดยเฉพาะถนนรอบกำแพงเมืองและคูเมืองทุกสายจะมีต้นไม้ขนาดใหญ่ เช่น ลัก ยางนา เป็นต้น และบนถนนสายเชียงใหม่ลำพูนสายเก่า มีแนวต้นยางนาอายุหลายร้อยปี ต้นไม้เหล่านี้มีสภาพทรุดโทรมและถูกทำลาย ทั้งจากรันค้ำ การสัญจรไปมาของยานพาหนะ คุณภาพอากาศ นอกจากนี้การพัฒนารoadwayโดยการขยายถนนทำให้มีการทำลายต้นไม้เหล่านี้

พื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อน

สวนสาธารณะในเขตเทศบาล มีจำนวน 11 แห่ง คือ สวนหนองบัวกาด สวนอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ สวนล้านนา ร.9 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรพราชชนนี สวนหายยา สวนช้างจวนผู้ว่าราชการจังหวัด สวนโครงการพัฒนาเมืองหลัก สวนสุขภาพห้วยแก้ว สวนกาญจนาภิเษก สวนเชิงสะพานเฉลิมพระเกียรติ สวนค่ายกาวีละ โดยสวนสาธารณะทั้ง 11 แห่งนี้สามารถให้บริการประชาชนในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงได้เป็นอย่างดี แต่ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง พบว่า ยังขาดแคลนสวนสาธารณะ เนื่องจากมีสวนขนาดเล็กเพียงแห่งเดียว คือ สวนค่ายกาวีละ สภาพทั่วไปของสวนสาธารณะที่มีอยู่ส่วนใหญ่ยังขาดความร่มรื่น เนื่องจากเป็นสวนที่สร้างใหม่และขาดการดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสวน นอกจากนี้ยังมีที่โล่งช่วงประตูท่าแพ ซึ่งเป็นลานโล่งเอนกประสงค์สำหรับใช้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และใช้สำหรับการพักผ่อน การออกกำลังกาย ส่วนสนามกีฬาจังหวัดยังขาดการดูแลรักษาที่ควร และขาดความร่มรื่น สำหรับสวนสัตว์เชียงใหม่เป็นพื้นที่พักผ่อนที่สำคัญของเมือง สภาพภายในมีความร่มรื่น มีความเป็นธรรมชาติ มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อกับการพักผ่อนและการศึกษาหาความรู้ นอกจากนี้ยังอยู่ติดกับบริเวณสวนรุกขชาติห้วยแก้ว

แนวทางในการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

- 1) แหล่งศิลปกรรม ในเขตเทศบาลซึ่งได้แก่ โบราณสถานและวัดต่าง ๆ นั้น ควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรอบโบราณสถานหรือวัดให้มีความร่มรื่นมากขึ้น โดยการนำที่ว่างที่อยู่มาพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์และภูมิทัศน์ของพื้นที่นั้น ๆ การส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การสนับสนุนให้มีการทำบุญบริจาคต้นไม้ การจัดกิจกรรมในการปลูกและดูแลต้นไม้ภายในวัด การย้ายผู้บุกรุกออกจากแหล่งศิลปกรรม เช่น บริเวณกำแพงเมืองชั้นนอก การปรับปรุงแนวคูเมืองชั้นนอก และคุณภาพน้ำในคูเมืองดังกล่าว นอกจากนี้ควรมีการวางแผนการใช้ที่ดินและการบังคับใช้ในพื้นที่โดยรอบโบราณสถานและวัด โดยการกำหนดระยะห่างของสิ่งก่อสร้าง การควบคุมความสูงของสิ่งก่อสร้างในเขตเมือง เป็นต้น
- 2) แม่น้ำปิงและลำเหมืองต่าง ๆ ควรพัฒนาโดยการปรับปรุงคุณภาพน้ำ การควบคุม การปล่อยน้ำทิ้ง การปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำ โดยการพัฒนาที่ว่างริมแม่น้ำให้เป็นสวนสาธารณะตลอดแนวแม่น้ำในเขตเมืองเชียงใหม่
- 3) สวนสาธารณะและสวนสุขภาพต่าง ๆ ควรมีการปรับปรุงให้มีความร่มรื่นของต้นไม้ใหญ่ที่ให้มีเงา โดยเน้นการปลูกพรรณไม้ท้องถิ่นเพื่อให้ภัยต่อการดูแลรักษา จัดแต่งแปลงไม้ดอกไม้ประดับ ปรับปรุงแผนผังแสดง

ตำแหน่งต่าง ๆ การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม การดูแลรักษาความสะอาด การรณรงค์ให้บิดการ รักษาความสะอาดในที่สาธารณะ

4) การนำพื้นที่ว่างที่เกิดจากการย้ายหน่วยงานราชการและบ้านพักข้าราชการตามผังแม่บทศูนย์ราชการ เขียวใหม่ มาพัฒนาเป็นสนามเด็กเล่นหรือสวนสาธารณะขนาดเล็กของชุมชน โดยที่พื้นที่เหล่านี้มีศักยภาพและความเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนา เนื่องจากมีการกระจายตัวอยู่ทั่วไปในเขตเทศบาล สามารถรองรับการใช้ประโยชน์ของชุมชน ในระยะเวลาใกล้เคียงได้

5) พื้นที่สีเขียวอีกประเภทหนึ่งที่สามารถลดความรุนแรงของปัญหาการขาดแคลนพื้นที่สีเขียวภายในเมือง ได้แก่ บริเวณพื้นที่ว่างริมลำน้ำและพื้นที่ริมเส้นทางคมนาคม โดยสามารถนำมาพัฒนาเพื่อเสริมสร้างภูมิทัศน์ที่ดีของเมืองได้ พื้นที่ดังกล่าวที่เสนอในการพัฒนา ได้แก่ พื้นที่ริมแม่น้ำปิงและคลองแม่กอกตลอดความยาวในเขตเมือง (ดังที่ได้เสนอไปแล้วข้างต้น) พื้นที่ริมเส้นทางคมนาคมควรปลูกต้นไม้เพื่อใช้ร่มเงาและบรรเทาปัญหามลพิษทางอากาศ ได้แก่ บริเวณริมถนนห้วยแก้ว ถนนโดยรอบคูเมือง ถนนที่อยู่ริมแม่น้ำปิง ถนนสุปเปอร์ไฮเวย์ ถนนโชตนา และถนนทุกสายที่อยู่ในชุมชน นอกจากนี้ควรปรับปรุงพื้นที่ริมเส้นทางรถไฟ โดยการปลูกต้นไม้เป็นแนวหรือรั้วเพื่อป้องกันการบุกรุกและช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียวตลอดแนวเส้นทางรถไฟด้วย

นอกจากนี้ในด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานที่อยู่ในเขตเทศบาล ภาคเอกชน ประชาชน ร่วมสร้างและปรับปรุงพื้นที่ว่างในหน่วยงานหรือที่ดินของตนเองให้เป็นพื้นที่สีเขียว เช่น การจัดศิลปกรรมปลูกต้นไม้ การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ การปลูกต้นไม้หน้าบ้านและในบริเวณบ้าน เป็นต้น

สรุปประเด็นในภาพรวมจากแผนต่อพื้นที่ศึกษา

- แผนมุ่งเน้นต่อการวางแผนระยะยาวในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่สีเขียวในรูปแบบต่างๆ อันที่จะมีผลกระทบต่อดูแลภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมโดยรวมของเมือง
- แผนมุ่งเน้นการฟื้นฟูรักษาคุณภาพและอนุรักษ์ไว้ ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติรวมทั้งพื้นที่สีเขียวในชุมชน
- แผนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูโบราณสถานและวัดในเขตเมือง โดยมีแนวคิดในการวางมาตรการควบคุมสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่และตึกสูง และการจัดระเบียบพื้นที่เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของเมืองและสามารถใช้เพื่อการพักผ่อนได้
- แผนให้ความสำคัญกับการเปิดและพัฒนาที่โล่งเมืองแห่งใหม่ในหลายๆ รูปแบบพร้อมๆ กับการปลูกต้นไม้และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น เข้าไปพัฒนาพื้นที่โล่งประเภทที่ว่างลำน้ำ รั้วริมเส้นทางคมนาคมและการพัฒนาพื้นที่ว่างอันเกิดจากการย้ายหน่วยงานราชการและบ้านพักบริเวณกลางเมืองให้เป็นสวนสาธารณะขนาดเล็กของชุมชน
- แผนเน้นการเพิ่มพื้นที่โล่งสีเขียวในเชิงปริมาณเพื่อเพิ่มคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยวิธีการจัดสร้างสวนสาธารณะในระดับต่างๆ และปลูกต้นไม้ให้มีจำนวนมากเป็นอันดับหลัก

จากแผนปฏิบัติการการจัดการพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก: เชียงใหม่ ของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล นับว่าทำการวางแผนได้ดีทุกมและจะสืกลงในรายละเอียดปลีกย่อยต่อพื้นที่โล่งในระดับต่าง ๆ ของเมืองได้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังไม่ได้วางแผนและกล่าวถึงคือ

1. พื้นที่โล่งสาธารณะขนาดใหญ่ระดับเมือง ที่ตั้งอยู่บริเวณเขตสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองเก่า ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเชิงสังคม วัฒนธรรม ประเพณี พื้นที่รองรับกิจกรรมเอนกประสงค์ทุก ๆ ด้าน มีบทบาทคล้ายกับห้องสนทนาของกรุงเทพมหานคร ที่พื้นที่สามารถเชื่อมโยงกับตำแหน่งสำคัญทางพระพุทธศาสนาและจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชาวเมือง มีเพียงแต่เสนอแผนโครงการจัดสร้างสวนสาธารณะศูนย์ราชการจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดที่พิจารณาและคาดการณ์การขยายตัวของชนชั้นกลางเหนือมีการขยายตัวออกไปยังอำเภอแมริม ใกล้กับพื้นที่ศูนย์ราชการแห่งใหม่ โดยมองศักยภาพของตำแหน่งที่ตั้งของเมืองคือ มีการคมนาคมสะดวก สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ต่างๆ โดยรอบได้รวดเร็ว และเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่สีเขียวที่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ สวนหลวงล้านนา ร.9 สนามกอล์ฟล้านนา อ่างเก็บน้ำห้วยหยวก สนามกีฬา 700 ปี และอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย มีพื้นที่ประมาณ 137 ไร่ โดยมีแนวคิดในการออกแบบและผังบริเวณ เน้นไปในด้านสวนสาธารณะ และสวนรุกขชาติ ที่มีการปลูกต้นไม้ในลักษณะจำลองพื้นที่ป่า และรองรับกิจกรรมด้านการออกกำลังกายและพักผ่อนของประชาชนทั่วไป ซึ่งโครงการนี้ถึงหรือสวนสาธารณะทั่ว ๆ ไป เพียงแต่มีขนาดพื้นที่กว้างใหญ่ แต่ไม่สามารถตอบสนองทางด้านความต้องการพื้นที่โล่งว่างในลักษณะพื้นที่เอนกประสงค์เชิงวัฒนธรรมและประเพณี เหมือนดังบทบาทของช่วงหลวงหรือช่วงเมืองในอดีตได้

2. แผนไม่ได้ครอบคลุมถึง "พื้นที่สีเขียว" อันหมายถึง องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ต่าง ๆ ของเมืองที่ช่วยเสริมคุณค่าของพื้นที่โล่ง และพื้นที่สีเขียว เช่น ลักษณะของอาคารบ้านเรือน ผิวดิน ผังสัณฐานของอาคาร แนวรั้ว ต้นไม้ โครงข่ายเส้นทางสัญจร อุปรกรณ์ประกอบถนน ฯลฯ

3. มองถึงแผนภาพบางแผนเพิ่มจำนวนพื้นที่โล่งและพื้นที่สีเขียวให้สัมพันธ์กับสัดส่วนจำนวนประชากรเท่านั้น แต่ไม่ได้วางแผนการเพิ่มประสิทธิภาพและการรองรับต่อกิจกรรมและพฤติกรรมที่ก่อเกิดประโยชน์ใช้สอยของชาวเมืองต่อพื้นที่ ในเชิงการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม ดูเหมือนว่าจะให้น้ำหนักน้ำหนักไปที่การเพิ่มพื้นที่สีเขียว และคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองเป็นสำคัญ ที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน นันทนาการ และการท่องเที่ยวมากกว่า

4. แผนขาดการกำหนดบทบาทและรูปแบบของพื้นที่โล่งที่สัมพันธ์กับรากเหง้าทางวัฒนธรรม ประเพณีและประวัติศาสตร์ พัฒนาการความเป็นมาอันยาวนานของเมืองเชียงใหม่ที่ปัจจุบันชุมชนเมืองยังคงปฏิบัติตามจารีตประเพณี วัฒนธรรมในทางด้านพระพุทธศาสนาและกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางจิตวิญญาณที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งมองจากภาพรวมของแผนระดับชาติทั้ง 2 แผน มีจุดบกพร่องในการวางแผนพัฒนาพื้นที่โล่งในเมือง คือ ไม่ได้เตรียมการวางแผนรองรับพื้นที่โล่งขนาดใหญ่ของเมือง พื้นที่โล่งระดับชุมชน พื้นที่โล่งระดับละแวกบ้านในเชิงพื้นที่สาธารณะ ที่มีบทบาทและรูปแบบเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ รองรับกิจกรรมเชิงสังคม และวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งการพักผ่อน นันทนาการ อีกทั้งยังให้น้ำหนักประเด็นไปที่จำนวนปริมาณพื้นที่พักผ่อน นันทนาการเชิงสวนสาธารณะแบบตะวันตก ที่สอดคล้องกับการคิดอัตราจำนวนประชากรเมืองให้เพียงพอ แต่ขาดการพิจารณารากเหง้าและความต้องการที่แท้จริงของลักษณะพฤติกรรมของชาวบ้านและชาวเมืองที่ต้องการพื้นที่โล่งในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมเมืองในรูปแบบ

และลักษณะร่วมสมัยของคนในสังคมล้านนาที่ยังมีคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา ผู้บรรพบุรุษที่ควบคู่กับกิจกรรมในสังคมเมืองปัจจุบัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

5.3.2.1 แผนแม่บทการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์ ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (2538)

(2538)

ที่แสดงแนวทางการรณรงค์เรื่องสำนึกที่ต้องเคารพต่อธรรมชาติให้ทวนกลับอีกครั้ง ด้วยการฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติที่เคยเป็นไฮดรอลลของเมืองให้กลับคืนสู่เชียงใหม่ คือ ดอยสุเทพ น้ำแม่ปิง คลองแม่ข่า และหนองน้ำใหญ่ ดักน้ำคือน้ำ โดยให้ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ร่วมกันหวัดและระมัดระวังในชีวิตประจำวันธรรมชาติ ทั้งสิ่งแห่ง และการฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะของเมือง หรือ "ช่วง" เท่าที่ประมวลได้ ตามแผนพัฒนาดังนี้

1. ช่วงหลวงหรือช่วงกลางเวียง ซึ่งเสนอเป็นช่วงพญามังรายหรือช่วงมังราย มีศาลากลางหลังเดิมที่ต่อไม่มีการปรับปรุงเป็นหอศิลปวัฒนธรรมล้านนา เป็นศูนย์กลางครอบคลุมพื้นที่ช่วงสามกษัตริย์ วัดสะดือเมือง วัดอินทิล บางส่วนของศาลแขวง หากเชื่อมโยงด้วยเส้นทางเดินเท้าสู่พญามังราย วัดเชียงมั่น วัดหัวช่วง และสถานีรถไฟ ที่วัดเจดีย์หลวงได้ ภาพช่วงหลวงในอดีตที่ยังสมบูรณ์ และตรงศูนย์กลางช่วงซึ่งเป็นพื้นที่สะดือเมือง หากมีจุดแสดงความเชื่อ ทัศนียภาพทั้ง 8 ทิศให้ปรากฏในรูปแบบที่เหมาะสมจะช่วยให้เข้าใจระบบความเชื่อของเมืองโดยรวม ปัจจุบันมีแผนดำเนินการบางส่วนแล้วโดยทุนเงินกู้ O.E.C.F.

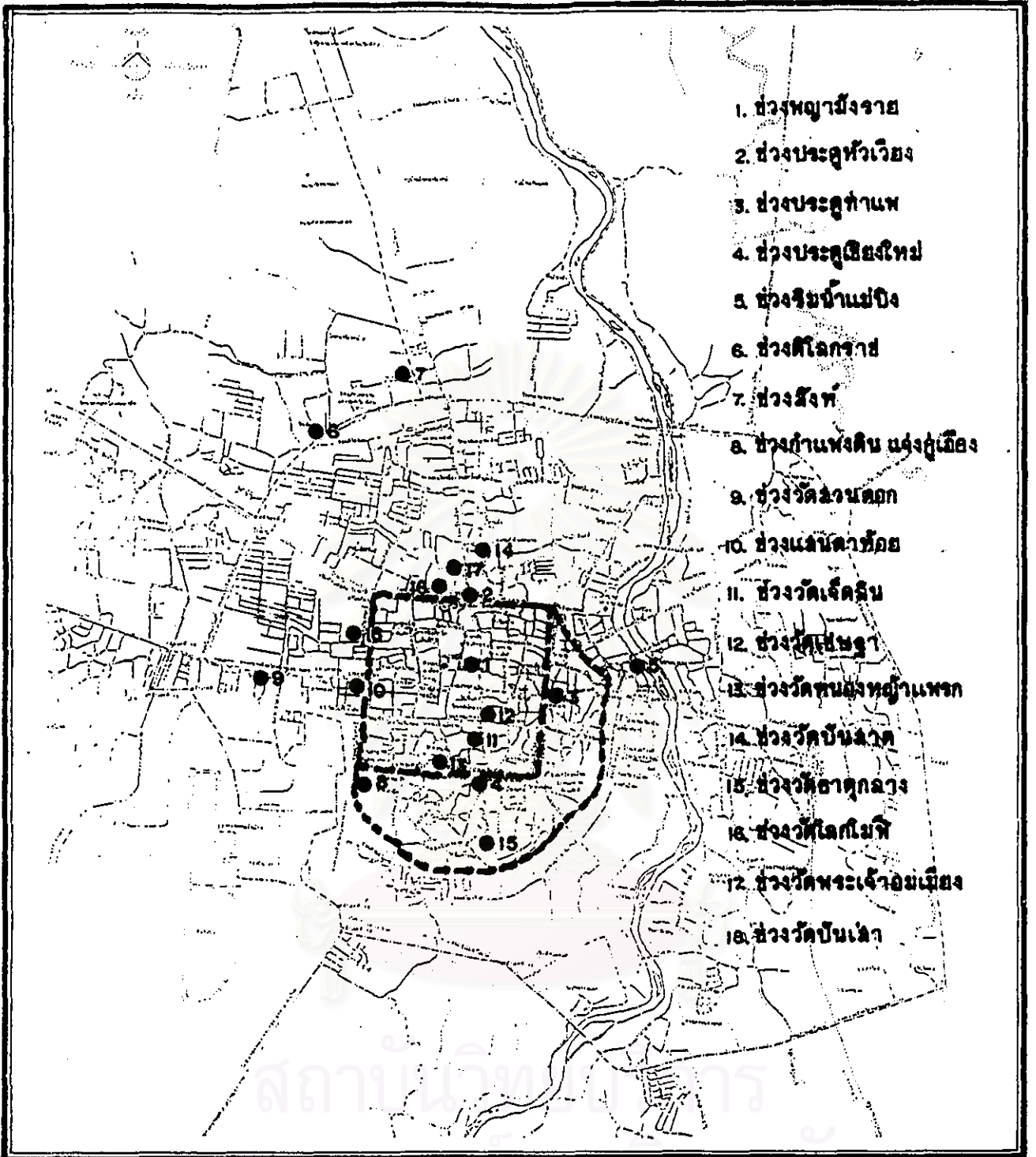
2. ช่วงประตูหัวเวียง หรือประตูข้างเมือง ซึ่งเป็นเขตกระทำพิธีขอมงคลของเมือง ต้องมีการปรับสภาพภูมิทัศน์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการปรับปรุงโดยทุนเงินกู้ O.E.C.F. และอยู่ในแผนงานของเทศบาลนครเชียงใหม่

3. ช่วงประตูท่าแพ ซึ่งเริ่มปรับปรุงตั้งแต่พ.ศ. 2528 โดยหรือรูปแบบที่บูรณะ พ.ศ. 2508 - 2512 ให้เหมือนรูปที่ปรากฏในภาพถ่าย พ.ศ. 2442 แต่ยังมีปัญหาอาคารพาณิชย์คับคั่ง ปัจจุบันอยู่ในแผนงานปรับปรุงต่อของเทศบาลนครเชียงใหม่

4. ช่วงประตูเชียงใหม่ ซึ่งมีภาพถ่ายพ.ศ. 2442 เป็นหลักฐานแสดงรูปแบบประตู แต่ยังไม่มีการบูรณะหรือปรับปรุงทางโบราณคดี ขณะที่มีการปรับพื้นที่พื้นผิวบางส่วนด้วยทุน O.E.C.F. ไปแล้ว

5. ช่วงริมแม่น้ำแม่ปิง ซึ่งปัจจุบันมีการปรับปรุงบ้างแล้วในบางจุดด้วยทุนเงินกู้ O.E.C.F. แต่ควรวางแผนเพิ่มเติมอีกหลายจุด

6. ช่วงติโลกราช โดยใช้พื้นที่หน้าวัดเจ็ดยอดถึงหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีคูน้ำเป็นโบราณสถานในทันที โครงการนี้ได้รับการอนุมัติหลักการเบื้องต้นจากกรมทงหลวง ซึ่งวันที่โดยเปลี่ยนแนวขยายถนนให้แล้ว แต่ยังติดพื้นที่ขายของหน้าประตูซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์เอกชน

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ช่วง” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : ตำแหน่งช่วงตามแนวทางพัฒนาผังเมืองเชียงใหม่ให้เป็น-
 สัญลักษณ์ : เมืองประวัติศาสตร์.

- เขตเทศบาล
- ทางหลวง ถนน
- ทางรถไฟ
- ศาลากลางจังหวัด
- ที่ว่าการอำเภอ
- เขตโบราณคดีเชียงใหม่

		แผนผังที่ 5.8
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สถาบันการวางแผนผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025		

ที่มา : ฉมโชติ อ่องฉกุล

7. ช่วงสิงห์ ซึ่งสร้างเพื่อเป็นสิงหนาทแห่งเมือง เป็นที่ชุมนุมทัพของเชียงใหม่ และมีทำเลเหมาะสมแก่กาด การบำรุงรักษา หากสามารถเชื่อมโยงถึงอุโบสถเก่าวัดช่วงสิงห์ที่กลางถนนหุบปอริไฮเวย์ได้ จะทำให้เห็นสถานที่ชุมนุม ทัพในอดีตได้ แต่ปัจจุบันมีผู้สร้างอนุสาวรีย์บรรพชนขึ้นแทนแล้ว

8. ช่วงกำแพงดินชั้นนอก ด้านแม่่งคูเมือง ได้มีการย้ายชุมชนแออัดออกนอกพื้นที่แล้ว แต่ยังติดขัดที่พื้นที่ ชายฝั่งที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน และบางส่วนอาคารพาณิชย์ยังบดบัง หากโครงการนี้สำเร็จจะเห็นแนวกำแพงดินและ บ่อขนาดใหญ่ที่เหลืออยู่แห่งเดียวชัดเจน

9. ช่วงหน้าวัดสวนดอก ซึ่งดำเนินการไประยะหนึ่งแล้ว แต่จะจัดเพราะการขยายถนนสุเทพ และล่าสุดมีการ ตัดถนนหน้าวัดขนาดใหญ่ 2 ต้นหมดแล้ว

10. ช่วงตามวัดร้าง ซึ่งส่วนใหญ่ถูกบดบังด้วยอาคารพาณิชย์ทั้งที่เช่าและมีการมิลิตรี บางส่วนเป็นสถานที่ ราชการ เก่าที่พอปรับปรุงเป็น "ช่วง" ได้ในระยะสั้นเช่น

10.1 ช่วงแสนตาท້วย ในบริเวณพื้นที่กรมศิลปากรใช้เป็นที่ตั้งหอจดหมายเหตุแห่งชาติ แม้มี อาคารบดบังส่วนหนึ่งแล้วก็ควรกำหนดให้เป็นพื้นที่ช่วงเปิดโอกาสให้ชาวบ้านชาวเมืองได้ใช้สอยในฐานะช่วงต่อไป

10.2 ช่วงวัดเจ็ดลิน หรือหนองจลิน ถนนประปกเกล้า ตรงข้ามวัดหนึ่งตุ่มในเวียงเชียงใหม่ ซึ่ง ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการบูรณะและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ โดยคณะทำงานของคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

10.3 ช่วงวัดเชษฐา ที่โรงเรียนพุทธโฆสถ ถนนพระปกเกล้า ในเวียงเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนอนุญาตให้คณะทำงานของคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปรับสภาพภูมิทัศน์ แล้วทำให้ดูโดดเด่นกว่าเดิม เพราะอยู่ใกล้บริเวณกลางเวียง

10.4 ช่วงวัดหนองหญ้าแพรก ใกล้สถานีดับเพลิงประตูเชียงใหม่ ถนนรอบเมือง อยู่ระหว่างการ ปรับสภาพภูมิทัศน์ โดยคณะทำงานของคณะวิจิตรศิลป์ มีแผนปรับสภาพภูมิทัศน์เป็นช่วง

10.5 ช่วงวัดป็นสาด ซ้ำสถานีขนส่ง 1 ต.ข้างเมือก ซึ่งหน่วยศิลปากรที่ 4 บูรณะแล้ว และ คณะทำงานของคณะวิจิตรศิลป์ มีแผนปรับสภาพภูมิทัศน์เป็นช่วง

10.6 ช่วงวัดธาตุกลาง ถนนสุริยวงค์ ต.ท่ายยา ซึ่งอยู่ในชุมชนไฉเงิน คณะทำงานของคณะ วิจิตรศิลป์มีแผนปรับสภาพภูมิทัศน์เป็น 1 ในจำนวน 5 แห่ง (10.2 - 10.6) โดยได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการส่งเสริม การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองระดับท้องถิ่น (Life - Thailand)

10.7 ช่วงวัดโลกโมฬี ทางด้านหัวเวียง ซึ่งหน่วยศิลปากรที่ 4 บูรณะเจดีย์สมัยพระนางเจ้าเกล้า เรียบร้อยแล้ว สูงเด่นและสมบูรณ์ยิ่ง หากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงใหม่ย้ายออกไปศูนย์ราชการแห่งใหม่ ใช้บริเวณ นี้เป็นช่วงวัดโลกโมฬีจะเป็นศรีสง่าแห่งเมืองยิ่ง แม้ปัจจุบันมีการก่อสร้างอาคารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แปรสภาพเป็นไม้ฉำฉาไปแล้วก็ตาม

10.8 ช่วงวัดพระเจ้าอมเมือง ซึ่งอยู่ด้านหัวเวียง หน่วยศิลปากรที่ 4 เคยบูรณะเรียบร้อยแล้ว มีการปรับสภาพพื้นที่รอบข้างโดยเอกชน เพื่อขยายที่ดินแม่่งคู หากชนอาคารพาณิชย์ย้ายขึ้นคือ ธนาคารกรุงเทพ สาขา

ประจักษ์แกมเมือง ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ สาขาประจักษ์แกมเมือง ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาประจักษ์แกมเมือง แบ่งกำไร จากกิจกรรมที่ดำเนินการในส่วนนั้นบริจาคให้กับเมืองใช้เป็นพื้นที่ "ข้าม" ก็จะเป็นประโยชน์ต่อธนาคารเอง อย่างน้อยได้ที่จอดรถ โดยเฉพาะอาคารธนาคารกรุงเทพฯ สาขาประจักษ์แกมเมือง และธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ สาขาประจักษ์แกมเมือง บด บังวัดรังขนาดใหญ่อยู่อ่าว

109 ช่วงวัดปิ่นเกล้า ในบริเวณเจ้าท่าการรถไฟเขต ถนนบุญเรืองฤทธิ์ ซึ่งปัจจุบันกำลังบูรณะ และมีการใช้พื้นที่บางส่วนเป็น "ภาค" วันเงินเดือนออกของข้าราชการ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายแห่งที่มีศักยภาพปรับสภาพภูมิทัศน์ให้มีสภาพเป็น "ข้าม" ได้ โดยเฉพาะที่อยู่ใน สถานศึกษา เช่น วัดกิตติ ในโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ วัดป่าอ้อยในโรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ วัดลังกาในบริเวณวิทยาลัย นานุกิสส์เชียงใหม่ วัดหมื่นทองวัดนางเหล็ก ในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย วัดสิริสุขในบริเวณวิทยาลัยสารพัดช่าง ที่กำลัง สร้างอาคารเบียดบัง ฯลฯ เพราะทุกแห่งดังกล่าวยังมีรอยวัดร้าง เป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาแก่เยาวชนและผู้ สอนใจทั่วไป

การใช้พื้นที่วัดร้างเป็นพื้นที่ "ข้าม" ของเมืองทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะของเมือง ที่แต่ละชุมชนได้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้ทุกส่วนของเมือง เพราะเท่าที่สำรวจได้วัดร้างในเชียงใหม่มีจำนวนถึง 127 แห่ง อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองด้วย

จากการศึกษาแผนแนวทางการพัฒนาผังเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์นั้น นับว่าเป็นนิมิตหมาย ที่ดีในการฟื้นฟูเอกลักษณ์และบทบาทชีวิตของพื้นที่ข้ามในเชิงวัฒนธรรมประเพณีในอดีต กลับมารับใช้ต่อสังคมชาว เมืองในยุคสมัยใหม่ ที่ต่างกันในช่วงเวลาและกิจกรรม ทั้งนี้ ช่วงต่าง ๆ ที่พื้นที่ผู้เริ่มจะอยู่ในแต่โบราณสถานบางแห่งยังมีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นโบราณวัตถุ มีคุณค่าทางด้านจิตใจ ตั้งอยู่ในสภาพเกือบสมบูรณ์ นับว่าเป็นการอนุรักษ์โบราณสถาน ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเชิงอนุรักษ์ของเชียงใหม่ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าหากมีการวางแผนการจัดการที่สามารถเชื่อมโยง พื้นที่ข้ามเชิงวัฒนธรรมเข้ากับพื้นที่โล่งว่าง และพื้นที่สวนสาธารณะระดับต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ จะเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างสูงสุด และตอบสนองต่อกิจกรรมและพฤติกรรมของชาวเมืองอย่างแท้จริง

ด้วยรูปแบบการฟื้นฟูช่วงของสมัชชา อ่องสกุลนั้น ได้มองถึงตัวกลุ่มโบราณสถานควบคู่กับพื้นที่เปิดโล่ง ไปด้วย โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และบูรณะอย่างจริงจัง ซากวัดร้างในลักษณะต่าง ๆ อันมีสิ่งสิ่งของมองทาง ภูมิทัศน์ชุมชนในระดับภาพรวม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในสังคมตั้งแต่ระดับหน่วยเล็ก ๆ ไปจนถึงระดับใหญ่ใน หน่วยของสังคมเมือง

5.4 วิเคราะห์พื้นที่โล่งเมืองต่อทิศทางและบทบาทในอนาคต

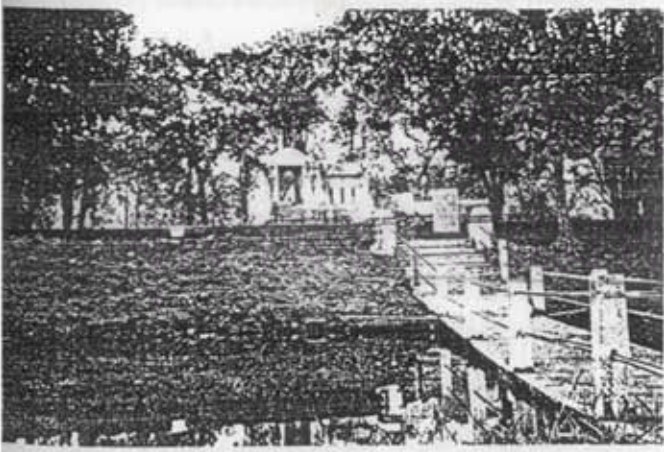
ลักษณะทางโครงสร้างของถนนและพฤติกรรมทางสังคมในเมืองเชียงใหม่ปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ยังคง นับถือพุทธศาสนา นับถือนิบวรพุทธและคติความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับผีและจิตวิญญาณ อันเป็นลักษณะนามธรรมที่ หล่อหลอมกันมาแต่จากอดีต มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของรัตนโกสินทร์ แม้อำนาจและบทบาท ของกษัตริย์พื้นถิ่นจะเลื่อนหายไป กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปและการดำรงวิถีประจำวันที่เกี่ยวข้อง

สภาพทางเข้าวัด ถูกอาคารพาณิชย์บดบัง
มุมมองอันงามจากลานประตูโพธิ์เอกซันเฮาที่
ตรงหน้าวัด

สภาพกลุ่มโบราณสถาน วัดร้าง พื้นที่โล่งซึ่ง
ขาดการปรับปรุงและพัฒนา

สภาพพื้นที่ทั่วไปของช่วงเชิงที่

บริการ
วิทยาลัย

ภาพที่ 5.7

แสดงสภาพพื้นที่เมืองปัจจุบันต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่โล่งระดับชุมชน
และระแวกป่าช

กับจารีตประเพณี วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าชาติพันธุ์ ยังคงมีการสืบทอดและปฏิบัติสืบมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้จะมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงรูปแบบในทางปฏิบัติที่แตกต่างออกไปจากเหตุการณ์สภาพแวดล้อมตามเหตุ และปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งจากเงื่อนไขและปัจจัยของการเลื่อนหายพื้นที่ของช่วงในระดับและรูปแบบต่าง ๆ และสูญเสียบทบาททางการศึกษาที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 จะพบว่าในปัจจุบันกิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติกันในอดีตปัจจุบันก็ยังคงได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาเพียงแต่บางกิจกรรมมีการย้ายตำแหน่งการจัดกิจกรรมไปยังพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ตามแต่ที่สะดวกและเหมาะสม แต่ทว่าได้สอดคล้องและสัมพันธ์กับรากเหง้าของอดีตต่อการก่อเกิดอันเป็นปฐมเหตุไม่

จากการศึกษาสภาพพื้นที่ที่โล่งของเมืองในปัจจุบันพบว่า มีประเด็นปัญหาหลัก ดังนี้

1. ขาดพื้นที่โล่งระดับเมือง อันหมายถึงพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ของเมืองในเชิงวัฒนธรรม จารีตประเพณี ที่สัมพันธ์กับรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ ที่สามารถตอบสนองต่อกิจกรรมของคนในชุมชนและสังคมเมืองในด้านกิจกรรมทางจิตวิญญาณ พระพุทธศาสนา และกิจกรรมในสถานการณปัจจุบัน ในด้านการเมืองการปกครอง สังคม วัฒนธรรม และพักผ่อนนันทนาการ เป็นต้น

ทั้งนี้จากการศึกษากาศณม พบว่า บริเวณพื้นที่ในเขตสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองชั้นในเขตพื้นที่โล่งระดับเมือง เพราะสภาพพื้นที่ปัจจุบันอันได้แก่ สถานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ก็มีพื้นที่รองรับกิจกรรมที่คับแคบต่อจำนวนคนและลักษณะของกิจกรรมระดับเมือง อันได้แก่ งานทำบุญสืบชะตเมือง งานเทศกาลสงกรานต์ งานเทศกาลยี่เป็ง เป็นต้น รวมทั้งขาดความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงพื้นที่และกิจกรรม อันได้แก่ ตำแหน่งเสือนกหัสติหรือเสาหลักเมืองในวัดเจดีย์หลวง ตำแหน่งสะดือเมืองที่ศาลากลางเก่าอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ วัดหัวข่วง วัดเขียนมัน วัดพระสิงห์ วัดสวนดอก อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของลักษณะด้านกายภาพของเมืองในปัจจุบัน เช่น โครงข่ายของถนนและเส้นทางสัญจรที่มีอาการจรรจกหนาแน่นและพลุกพล่าน รูปแบบการจัดถิ่นฐานที่เปลี่ยนแปลงไป

รูปแบบผังเมืองต่อที่โล่งของเมืองสูญเสียไปจากอดีตและสูญเสียเอกลักษณ์และขาดความสัมพันธ์กับโครงสร้างเมืองส่วนอื่นๆ ที่ถูกบุกกรุกและสูญเสียพื้นที่ลงไป อันได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบเมือง แหล่งน้ำแม่น้ำลำธาร สายต่างๆ ท้องบึงหลวงทิดอีสาน แนวกำแพงดิน พื้นที่โล่งอันเป็นช่วงวัดและช่วงบ้านเดิมหลายแห่ง อันเป็นผลมาจากการทำลายหลักไวยากรณ์ดั้งเดิมด้านโลกทัศน์ จิตใจความเชื่อต่างๆ และการขยายตัวของชุมชนเมือง การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมการเมืองการปกครอง เป็นต้น พบว่าเมื่อพื้นที่ที่ว่างระดับเมืองสูญเสียพื้นที่แล้วกิจกรรมที่เคยเกิดขึ้นหรือประกอบพิธีกรรมบนพื้นที่ว่างหลวงถูกย้ายไปจัดยังสถานที่แห่งอื่นๆ ทั้งในและนอกเมืองตามช่วงเหตุการณ์ มีทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมสอดคล้องต่อจารีตประเพณีดั้งเดิมอันที่เคยปฏิบัติกันมาับจากอดีต

2. ขาดพื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้าน นับจากเดิมพื้นที่โล่งในระดับชุมชนและละแวกบ้าน จะมีช่วงวัดและช่วงระดับหมู่บ้านเป็นสถานที่รองรับกิจกรรมของคนในชุมชน ปัจจุบันพบว่าสังคมเมืองเกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทุกด้าน เกิดการขยายตัวของประชากรและความต้องการพื้นที่และสิ่งปลูกสร้างในรูปแบบต่าง ๆ ไร้สอดคล้องกับความจำเป็นไปของบ้านเมือง ส่งผลให้รูปแบบและพื้นที่ของช่วงวัดและช่วงระดับหมู่บ้านสูญหายไป เกิดปรากฏการณ์ใหม่อันได้แก่สิ่งปลูกสร้างบ้านพักอาศัยและอาคารพาณิชย์เข้าไปเบียดแทรกและตั้งทับซ้อนลงไปแทนที่โล่งว่างเดิม

ทำให้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนต่อพื้นที่โล่งในแง่ประโยชน์ใช้สอยในการรองรับกิจกรรมต่าง ๆ
มุมมองในระดับภาพรวมของเมือง ต่อสภาพสิ่งแวดล้อมและอาคารทางพุทธศาสนา

ทั้งนี้หากมองพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมของเมืองในปัจจุบันพบว่ายังขาดแคลนทั้งพื้นที่และขาดการบริหารจัดการ
การ ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมเมืองอย่างแท้จริง ทั้ง ๆ ที่คนยังคงมีการปฏิบัติสืบทอด
ลักษณะของกิจกรรม พุทธกิจกรรมตามคติความเชื่อทั้งทางพุทธศาสนาและมีบรรพบุรุษอยู่ควบคู่กันไปกับกิจกรรมของ
สังคมสมัยใหม่ แต่ทิศทางและวิสัยทัศน์ของการพัฒนาที่โล่งของเมือง ของหน่วยงานราชการทั้งส่วนท้องถิ่นและส่วน
กลางกลับมองข้ามและละเลยไป โดยมุ่งเน้นไปสู่พื้นที่สีเขียวเชิงนันทนาการและการพักผ่อนในรูปแบบของสวนสาธารณะ
และสวนป่าเชิงพฤกษศาสตร์ที่เน้นด้านการเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ไม่ให้
ความสำคัญกับพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรม ที่รองรับกิจกรรมตามจารีตประเพณีของชุมชนเมือง ทั้งนี้พื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรม
ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว หรือเกิดขึ้นมาลอยๆ แต่มีมูลเหตุมาจากคติความเชื่อของพุทธและวัฒนธรรมอันเป็นด้านนามธรรมใน
ด้านรูปแบบแบบแผนในการปฏิบัติลงสู่รายละเอียดในด้านรูปธรรม ที่มีการสร้างสัญลักษณ์อันเป็นคติความเชื่อด้านจิต
ใจควบคู่กับพื้นที่โล่งด้วย

นับจากอดีตช่วงหลวงเป็นพื้นที่โล่งระดับใหญ่สุดของเมืองตั้งอยู่ในเขตกำแพงคูเมืองหรือเขตรอบนอกอยุธยา มีพื้นที่
ที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางเวียง ที่เคยคู่หอคำหรือพระราชมังคลาภิเษกเป็นที่ประทับของกษัตริย์กับสัญลักษณ์ทางด้านคติความเชื่อ
ด้านจิตใจ หรือสะท้อนเมือง หรือเสอินทิล อันเป็นเสาหลักเมืองที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวเมือง พื้นที่ช่วงหลวงจึง
สมบูรณ์ในองค์ประกอบหลักควบคู่กับสัญลักษณ์สิ่งปลูกสร้างเหล่านี้ ส่วนช่วงวัดนั้นเป็นพื้นที่อนุสาวรีย์ขององค์
หมู่บ้านในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมเนื่องในวิถีชีวิต ที่พื้นที่โล่งควบคู่กับเขต
พุทธาวาส อันได้แก่ วิหาร องค์เจดีย์ เป็นต้น ส่วนช่วงระดับหมู่บ้าน จะเกี่ยวข้องกับการรองรับกิจกรรมที่สัมพันธ์
กับคติความเชื่อดั้งเดิม ผีบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ พื้นที่โล่งจะควบคู่กับหอเสื้อบ้าน ต้นไม้ใหญ่ เป็นต้น

ปัจจุบันพบว่าพื้นที่ช่วงระดับต่าง ๆ ของเมืองสูญหายและถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมาก หากมองว่า
เป็นหรือไม่สำคัญการฟื้นฟูพื้นที่โล่งในอดีตกลับมามีบทบาทต่อกิจกรรมเมืองในปัจจุบัน ทั้งที่ห้วงเวลาและสภาพ
กิจกรรมของสังคม และรูปแบบในการดำรงชีวิตประจำวันได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว หากวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับ
ทฤษฎีทางด้านผังเมืองทั่วไป พบว่ากิจกรรม พุทธกิจกรรมและรูปแบบการดำรงชีวิตของมนุษย์ยังคงสัมพันธ์และมีความ
ต้องการพื้นที่โล่ง (open space) ควบคู่กันไปอยู่เสมอ ทั้งนี้ในดินแดนล้านนาและใกล้เคียงจนถึงเมืองเชียงใหม่ มี
ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงภูเขา อันมีลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศวิทยา อีกทั้งรากฐานการก่อเกิดการจัดถิ่น
ฐานชุมชนเมืองมีที่มาของสายวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายผสมกลมกลืนจนกลายเป็นคติความเชื่อจารีตแบบแผนใน
การปฏิบัติสืบทอดยาวนานจนหล่อหลอมทัศนคติของคนในล้านนา ให้มีรูปแบบการจัดถิ่นฐานชุมชนสัมพันธ์กับคติ
ความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธและผี อันจะส่งผลในด้านนามธรรมคือด้านจิตใจของชาวเมืองให้มีความรู้สึกปลอดภัย มีหลัก
ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ อย่าง มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน มีความอุดมสมบูรณ์ในการดำรงชีวิตและเพาะปลูกกิจกรรม
ส่วนด้านรูปธรรม คือ ด้านของการมีรูปแบบที่พักอาศัยและการจัดถิ่นฐานชุมชนให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ
สภาพแวดล้อมโดยรอบ อันสอดคล้องกับระบบนิเวศวิทยาในระดับภาพรวม ตั้งแต่ ป่าไม้ ภูเขา แหล่งน้ำ แหล่งน้ำ

ต่างๆ จนถึงสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้รับความกลมกลืนสอดคล้องสมดุลซึ่งกันและกัน มีเป้าหมายสุดท้ายคือ คนในสังคมเมืองทุกกลุ่มชนที่อยู่นั้นเป็นสุข มีความอุดมสมบูรณ์ในการดำรงชีวิต

แต่สถานการณ์ปัจจุบันเมืองเชียงใหม่เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างหลักของสังคมเกือบทุกด้าน นั่นคือ นโยบายการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม และจำนวนประชากรเมืองที่เพิ่มมากขึ้น และมีความหนาแน่นสูง โสภณทัศน์และจิตสำนึกของคนอันส่งผลกระทบต่อลักษณะทางกายภาพและผังเมืองในปัจจุบัน เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามแบบอย่างของสังคมเมืองใหญ่ทั่วไปที่เป็นปรากฏการณ์เมืองแบบตะวันตก ทั้งนี้เป็นเพราะระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ระบบคิดและการจัดการที่พัฒนามาจากระบบคิดแบบพื้นถิ่นอันพัฒนามาจากรากเหง้าและภูมิปัญญาของเราเอง ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมายทั้งด้านกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม ประเพณี และระบบนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม การขาดความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมเกิดความแตกต่าง ระหว่างทัศนคติ โสภณทัศน์แบบดั้งเดิมกับรูปแบบการจัดการแนวความคิดแบบสมัยใหม่ อันส่งผลถึงรูปแบบพื้นที่ในเมืองที่ปรากฏในปัจจุบัน พบว่ากลุ่มผู้ใช้และประกอบกิจกรรมบนพื้นที่ในเมืองแบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาวเมืองที่มีการศึกษาสมัยใหม่ที่ปรับตัวเข้ากับอารยธรรมร่วมสมัย คิดและรับแนวคิดของชาติตะวันตก การใช้รูปแบบและดำเนินกิจกรรมต่อพื้นที่โล่งมักไม่ค่อยประสบปัญหา คือ สามารถใช้พื้นที่โล่งของเมืองต่อการประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้ทุกพื้นที่ที่โล่ง เช่น สวนสาธารณะ สนามกีฬา หรือสถานบันเทิงรื่นรมย์ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมของรูปแบบชีวิตของชนสมัยใหม่ ส่วนกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มชาวเมืองที่ยังคงยึดถือและมีจิตสำนึกเชื่อในจารีตประเพณี วัฒนธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจกรรมทางพิธีกรรม บางส่วนนับพรพญูษ เสาอินทขิล และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จะพบว่ากลุ่มนี้ซึ่งเป็นชาวเมือง ชาวก้น และกลุ่มคนทั่วไป ทั้งในเมืองและอำเภอรอบนอก มักประสบปัญหาต่อการประกอบพิธีกรรมที่ขาดความขาดแคลนพื้นที่โล่งในการรองรับกิจกรรมที่สัมพันธ์กับจำนวนผู้คน รูปแบบการประกอบพิธีกรรมเช่นสังเวฬุ บางส่วน อันสอดคล้องกับคติประเพณีอันเป็นรากเหง้าดั้งเดิม ดังนั้นจะเห็นว่าพื้นที่โล่งระดับต่างๆ ของเมืองยังคงขาดแคลนดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งผู้ศึกษาที่มีความคิดว่ายังมีความจำเป็นอย่างมากต่อการฟื้นฟู บูรณะ และอนุรักษ์พื้นที่โบราณสถานอันมีคุณค่าทางจิตใจ และทางประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษควบคู่กับการฟื้นฟูบูรณะและจัดเตรียมพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมของเมืองให้สอดคล้องสัมพันธ์กับการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ ให้มุ่งไปสู่ทิศทางของเมืองน่าอยู่ ที่ตอบสนองต่อกิจกรรม พหุกิจกรรมและรูปแบบการดำรงชีวิตของชาวเมือง ทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างสอดคล้องสมดุลที่มีเป้าหมายสุดท้ายคือ ให้ชาวเมืองอยู่เย็นเป็นสุขทั้งกายและใจ

5.5 สรุปสภาพปัญหาและการขาดแคลนพื้นที่และสูญเสียเอกลักษณ์ของพื้นที่โล่งเมืองระดับต่าง ๆ

1. การเมืองการปกครอง

1.1 นโยบายการเมืองการปกครองจากรัฐบาลตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ส่งผลต่อทิศทางและบทบาทของเมืองเชียงใหม่ต่อแนวทางการพัฒนาต่างกันต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบต่อองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีทั้งในด้านบวกและด้านลบ เมืองเกิดการขยายตัวออกไปอย่างไร้ทิศทางและไม่มีมาตรการควบคุมที่ทันต่อเหตุการณ์ เกิดการก้าวกระโดด

ที่รูปแบบกิจกรรมไปสร้างความขัดแย้งต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบผังเมืองและโครงสร้างเมืองอันเป็นเมืองโบราณ รวมทั้งเกิดการทำลายระบบนิเวศและสภาพธรรมชาติแวดล้อมเดิม ส่งผลให้พื้นที่โล่งสาธารณะหลายแห่งถูกบุกรุกจับจองหรือเข้าไปทำลายพื้นที่โล่งเดิมด้วยการเข้ามาของสิ่งปลูกสร้างรูปแบบใหม่ และการเปลี่ยนแปลงบทบาทสถานะของพื้นที่โล่งสาธารณะเดิมที่คนในชุมชนเมืองเข้าไปใช้พื้นที่และก่อให้เกิดกิจกรรมร่วมกันประกอบด้วยช่องทางทางด้านกฎหมาย สุดท้ายที่โล่งสาธารณะก็กลายเป็นสภาพเป็นพื้นที่ของเอกชนอันมีโฉนดเป็นกรรมสิทธิ์ที่ตามกฎหมาย

12. มาตรการด้านกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการควบคุมอาคาร พบว่ามาตรการด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการควบคุมอาคารมีความไม่สอดคล้องสัมพันธ์กันในทางนำไปใช้ปฏิบัติจริง เท่าที่ผ่านมามาตรการทางด้านกฎหมายมักมีช่องทางและไม่ทันการณ์ต่อสภาพสังคมและเหตุการณ์ตามความเป็นจริงในแต่ละพื้นที่

จากการออกมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมต่อพื้นที่เมืองเชียงใหม่รับจากอดีตพบว่า มักประสบปัญหาการใช้ปฏิบัติจริง ดังปรากฏลักษณะทางกายภาพเมืองปัจจุบัน ส่วนแนวทางการกำหนดบทบาทและทิศทางต่อพื้นที่โล่ง มักมองข้ามหลักไวยากรณ์และคติความเชื่อของคนพื้นถิ่นมุ่งเน้นการเพิ่มปริมาณพื้นที่สีเขียวเชิงพื้นที่ก่อนเน้นหนทางการและสนามกีฬา อันเป็นกิจกรรมสมัยใหม่เป็นการวางผังเมืองรวมขาดการศึกษาประวัติศาสตร์ของพื้นที่ด้านเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพอย่างเพียงพอและไม่ได้นำผลการศึกษามาใช้เป็นวัตถุประสงค์ของผัง โดยมองข้ามพื้นที่โล่งที่รองรับกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวมือง อันเป็นกิจกรรมรากเหง้าที่มีพัฒนาการนับเนื่องมาจากอดีต ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาวมืองไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทความต้องการของตนเองต่อการพัฒนาเมือง จึงทำให้เกิดการขาดพัฒนาการและเอกลักษณ์ของพื้นที่โล่งเมืองในระดับต่าง ๆ

2. ด้านสังคม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเมืองที่มากขึ้น ทำให้จำนวนประชากรเมืองมีความต้องการที่อยู่อาศัย และประกอบกิจกรรมในภาคดำรงชีวิต ทำให้เมืองเกิดการขยายตัวตามสัดส่วนของจำนวนประชากร พื้นที่โล่งเมืองเดิมในระดับต่าง ๆ ไม่สัมพันธ์สอดคล้องและเหมาะสมต่อจำนวนและลักษณะของกิจกรรมอีกต่อไป เหมือนดังอดีต รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โลกทัศน์ต่อที่พักอาศัย ลักษณะการดำรงชีวิตและลักษณะกิจกรรมประจำวัน ค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาของโลกปัจจุบัน ทำให้คนกับพื้นที่โล่งหรือช่วงในรูปแบบต่างๆ ทางดินนั้นออกไป ลักษณะโครงสร้างทางสังคมจากสังคมเครือญาติอันเป็นลักษณะสังคมเกษตรกรรมปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมสมัยใหม่ เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่เป็นสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศที่คนมีการปะทะสังสรรค์บนพื้นที่ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ในห้างสรรพสินค้า เพลิดเพลินบันเทิงรื่นรมย์ต่าง ๆ และในโลกโซเชียลสเปซ

3. ด้านเศรษฐกิจ เมืองเกิดการขยายตัวทำให้เกิดสังคมเมืองที่มีความหลากหลายซับซ้อนของกิจกรรม มีการแบ่งงานและลักษณะอาชีพ เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่มีความต้องการสินค้าด้านอุปโภคและบริโภค ต่าง ๆ ตามมา ทำให้สภาพเศรษฐกิจมีการระดมทุนเกิดการแข่งขันกันมากขึ้น ตามการขยายตัวของจำนวนประชากรและชุมชนเมือง ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบการดำรงชีพและรูปแบบที่พักอาศัยตามมา พื้นดินการค้าขายจะเกิดขึ้นในพื้นที่โล่งเฉพาะแห่งของเมืองตามช่วงเวลา ผู้การค้าขายรูปแบบใหม่ที่ตั้งเป็นร้านค้าตลอดทั้งวัน ทำให้ที่ดินกลายเป็นทุน

ที่มีความต้องการอย่างสูง เกิดการขยายตัวของชุมชนการค้าเข้าไปสู่พื้นที่ที่ท้อแท้ และพื้นที่โล่งเดิมในระดับต่างๆ ของเมืองตามอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเกิดระบบโครงสร้างที่ตั้งของสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ตามมารองรับความเจริญ และอำนวยความสะดวกต่อรูปแบบกิจกรรม อันได้แก่ โครงข่ายเส้นทางสัญจรต่าง ๆ เช่น ถนน ทางรถไฟ แนวท่อประปา แนวท่อระบายน้ำ แนวสายไฟฟ้าแรงสูง สถานที่ทำการของรัฐบาลและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทำให้พื้นที่โล่งเมืองดั้งเดิมถูกทำลายลง

4 **ด้านกายภาพ** เมืองเกิดการสืบสานระบบคิดอันเป็นที่ฐานและโลกทัศน์เดิมต่อหลักไวการณต์ด้านรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนเมือง รูปแบบการวางผังที่ท้อแท้ และมุ่งมองต่อระบบนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อมธรรมชาติ อันเป็นผลมาจากการได้รับแนวคิดและคติ รหัสิยม รูปแบบใหม่ของชาติตะวันตก ทำให้บทบาทของช่วงถูกทำให้อด้อยค่าลงไป พื้นที่โล่งมักถูกเบียดเบียนและทำลายจากสิ่งปลูกสร้างทางพาณิชย์กรรม โดยมีแนวคิดทางด้านการแข่งขันทางธุรกิจที่ใช้ทุนคือที่ดินให้ก่อเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้ได้ผลตอบแทนสูงสุด ผลคือมีการเข้าไปพัฒนาที่โล่งในรูปแบบต่างๆ จนทำให้สภาพที่โล่งลดลงและสูญหายไปมากที่สุด

5 **คติความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี** คนในสังคมส่วนหนึ่งขาดพัฒนาการทางขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นความเชื่อดั้งเดิม อันมาจากปัจจัยทางการเมืองการปกครอง สังคมเศรษฐกิจและการศึกษาอันเป็นแนวคิดและค่านิยมต่อมุมมองใหม่ ทำให้คนย้ายพื้นที่ช่วงระดับต่าง ๆ ทั้งหนีบ้านออกไปทุกที่ รูปแบบการดำรงชีวิตไม่สัมพันธ์กับคติความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีในบางกิจกรรม ทำให้พื้นที่ช่วงบางแห่งสูญเสียบทบาทและหน้าที่ในตัวของมันเอง ทั้งนี้เพราะหมดคุณค่าและไม่สัมพันธ์ต่อบุคคลสมัยและห้วงเวลาปัจจุบัน การย้ายถิ่นของผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ ซึ่งเป็นผลจากคนอื่นไม่เข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นด้อยค่าลงและคนตั้งถิ่นฐานใหม่ก็สร้างวัฒนธรรมใหม่เป็นวัฒนธรรมของวิถีนิยมแบบตะวันตก

5.6 แนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อการพัฒนาที่โล่ง

5.6.1 **พื้นที่โล่งระดับเมือง** ขอบเขตพื้นที่กับซ้อนลงไปยังสถานที่ราชการและรัฐวิสาหกิจเดิม บริเวณใดกลางเวียง ที่อดีตพื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นช่วงหลวงมาก่อนในสมัยราชวงศ์มังรายถึงราชวงศ์จัตถมนุคัตถัน มีแนวความคิดในการประยุกต์ใช้รูปแบบของช่วงต่อการพัฒนาพื้นที่โล่งระดับเมือง ดังนี้

- **ด้านประวัติศาสตร์** ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีและหลักฐานทางโบราณคดีต่อสถานที่อันกษัตริย์ท้องถิ่น เสนอแนวทางให้ทำการขุดค้นหลักฐานทางโบราณคดีต่อแหล่งประวัติศาสตร์อื่น ได้แก่ เขตพระราชฐาน เวียงแก้ว อันเป็นวังสมัยพญามังรายปฐมกษัตริย์ของเมืองเชียงใหม่ ที่เรือนจำกลางจังหวัด (เดิม) ตั้งทับซ้อนอยู่ ทั้งนี้เพื่อสำรวจร่องรอยตำแหน่งปราสาทราชมนต์ที่ยังปรากฏของกษัตริย์และอัศวมเหสี ห้องพระโรงแถมและกลุ่มอาคารต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษาต่อแวดวงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี และเป็นการปลูกจิตสำนึกของความเป็นคนล้านนา เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความสามารถของบรรพชนผู้ล่วงลับ อันเป็นมรดกตกทอดต่อท้องถิ่น และของประเทศชาติ โดยทำการบูรณะตามหลักวิชาการทางโบราณคดี เพื่อจัด

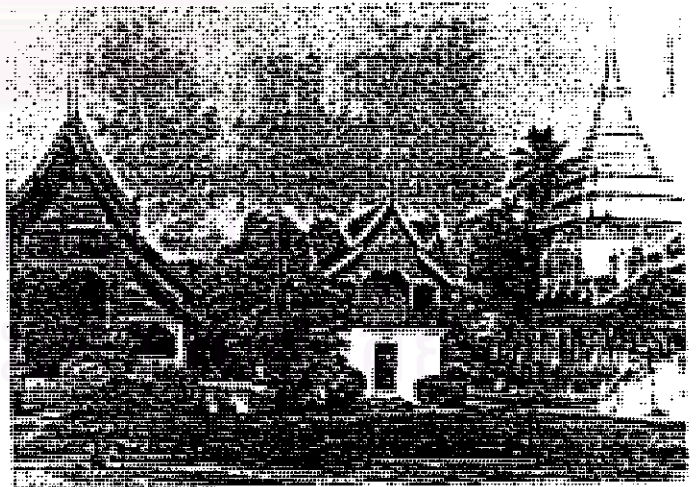
อนุสาวรีย์สามกษัตริย์และหอศิลป์-
วัฒนธรรมเมือง

วิหารหลวงพ่อบุญที่วัดคือเมืองเดิม

วัดหัวช้าง จุดหยุดหมายม้าที่ส่งหลวงอินทิต

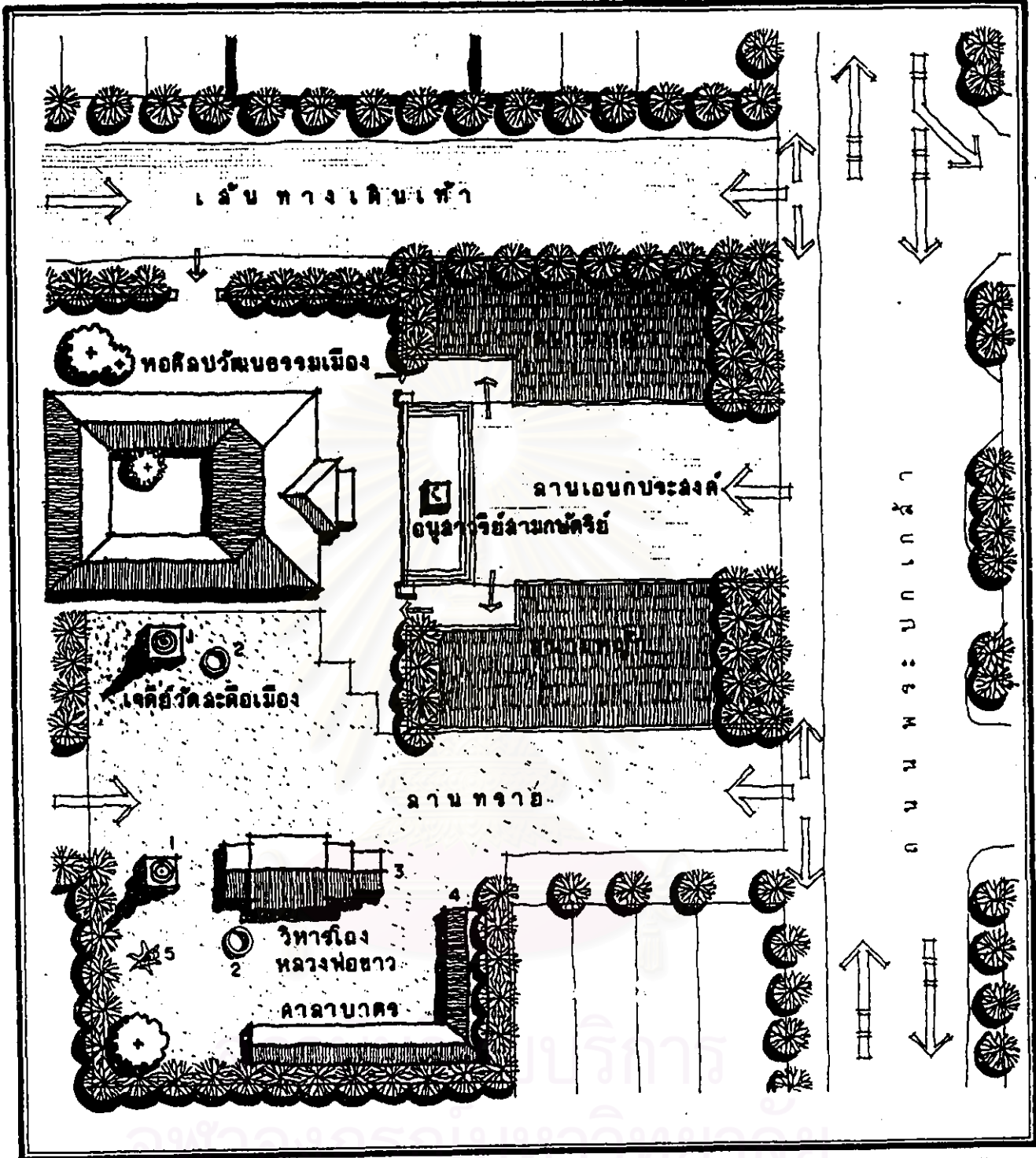
วัดเชียงมั่น วัดที่สร้างขึ้นแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 5.8

ตำแหน่งสถานที่สำคัญที่สัมพันธ์กับการพัฒนาพื้นที่ฝั่งระดับเมือง

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

สัญลักษณ์ :

- ① เจดีย์กลุ่มโบราณสถานเดิม
- ② บ่อน้ำโบราณ
- ③ วิหารโดงหลวงพ่อขาว
- ④ ศาลาบาตร
- ⑤ ดอต้นยางใหญ่

ที่มา :

		แผนผังที่ 5.9
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025		

ทำเป็นพิพิธภัณฑ์เปิดของเมือง อันจะเชื่อมโยงไปสู่หอศิลปวัฒนธรรมของเมืองบริเวณอาคารศาลากลางจังหวัดหลังเก่า ที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ และพื้นที่สำคัญส่วนต่าง ๆ อันได้แก่ เจดีย์วัดสะตือเมือง วิหารหลวงพ่อกว บ่อน้ำโบราณ ตอยางใหญ่ที่สันนิษฐานว่าอดีตเคยเป็นตำแหน่งที่ตั้งระตือเมืองยุคเริ่มแรกของเมือง โดยเชื่อมต่อไปยังคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ที่สำนักงานยุค มีแนวทางเสนอให้คุ้มเจ้าบุรีรัตน์เป็นอาคารพิพิธภัณฑ์แสดงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชนชั้นปกครองและสถาบันกษัตริย์ท้องถิ่น อันเป็นวิถีชีวิตชาวลัวะ วัดหัวข่วงอันเป็นมรดกของพื้นที่ที่ข่วงหลวงเดิม วัดเชียงมั่นอันเคยเป็นท่อนอนของพญามังรายมาก่อน และเป็นวัดแห่งแรกที่สร้างในเมืองเชียงใหม่ วัดเจดีย์หลวงอันเป็นที่ตั้งของเสนาบดีที่เป็นเสาหลักเมืองในปัจจุบัน

- ด้านกายภาพ ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ร่องรอยของเวียงแก้ว อันเป็นวังของพญามังราย เพื่อทำเป็นพิพิธภัณฑ์เปิดแล้ว ทำการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ด้วยวิธีการสร้างพื้นที่เปิดโล่งตามขอบเขตที่ได้รับการเวนคืนให้เป็นห้องสนามโล่งกว้าง จะได้รูปแบบพื้นที่ในเมืองในเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิม พื้นที่ข่วงหลวงที่ซ้อนทับกับพื้นที่ข่วงวังคล้ายรูปแบบเดิมของอดีตอันได้แก่ ตำแหน่งระตือเมืองเดิมบริเวณหอศิลปวัฒนธรรมเมือง ตำแหน่งวัดหัวข่วง ทำให้ปรากฏลักษณะทางกายภาพที่จำลองรูปแบบข่วงหลวงทางประวัติศาสตร์ขึ้นมาให้อีกครั้ง ส่วนข่วงวังชั้นในจำลองจากคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ที่กำหนดบทบาทให้เป็นพิพิธภัณฑ์แสดงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลัวะ รวมทั้งสภาพพื้นที่และบรรยากาศโดยรอบ

การเปิดพื้นที่โล่งกำหนดเส้นทางสัญจรเดินเท้าให้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา ควบคุมความปลอดภัยและกั้นเฉพาะสถานที่สำคัญ ทั้งจะได้พื้นที่เปิดโล่งระดับเมืองแห่งใหม่ที่มีรูปแบบคล้ายกับข่วงหลวงเดิมในอดีต ที่ตำแหน่งสำคัญทางด้านคติความเชื่อ และศูนย์รวมจิตใจ อันตั้งอยู่ในกลางเมือง ปรากฏหลักฐานขึ้นมาอีกครั้ง ร่วมกับกิจกรรมในการดำรงชีวิตประจำวันด้านต่าง ๆ รูปแบบพื้นที่เปิดโล่งมีลักษณะเป็นห้องสนามหลวงปลูกสร้างเต็มพื้นที่และปลูกไม้ยืนต้นพื้นถิ่นที่ให้ร่มเงาโดยรอบขยายขอบพื้นที่โล่งกว้าง โดยนำเอาข้อดีอันเป็นเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อมพื้นถิ่นมาใช้ ได้แก่ การเปิดพื้นที่โล่งว่างไว้ตรงกลาง ปลูกต้นไม้และพืชพรรณต่าง ๆ ไม้ล้อม เน้นบรรยากาศอุทยานนคร นำไม้พื้นถิ่นให้ร่มเงา เช่น ต้นสัก ของกวาว ยางนา ผักเหือด ฯลฯ ส่วนกลุ่มไม้ผลปลูก มะม่วง ลำไย มะพร้าว ตาล สาน ฯลฯ และที่สำคัญปลูกไม้ยืนต้นเป็นการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่ ได้แก่ ป่าหมาก ป่าพลู และพืชผัก สมุนไพรที่เป็นยาและอาหารในสมัยโบราณ เพื่อฟื้นฟูถึงภูมิปัญญาของคนพื้นถิ่นเป็นการสร้างและปลูกจิตสำนึกของคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและปกป้องรักษาพื้นที่เมืองอันเป็นที่ที่สาธารณะส่วนรวม

5.6.2 พื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้าน ในการศึกษาครั้งนี้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่โล่งของวัดอันเป็นที่ธรรมีสงฆ์โดยการนำเอาแนวคิดและรูปแบบของข่วงวัดเดิมกลับมาประยุกต์ใช้ใหม่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชนและละแวกบ้าน

ด้านกายภาพ ปรับปรุงหรือถอนสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ บนที่ธรณีสงฆ์เพื่อให้เป็นพื้นที่เปิดโล่งของวัดโดย การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงวัดดังนี้ เปิดพื้นที่เป็นลานโล่ง

โดยรอบขยายขอบของช่วงวัดปลูกไม้ยืนต้นเพื่อให้ร่มเงา และไม้มงคลที่นิยมปลูกในพื้นที่วัดอันสัมพันธ์กับ คติทางพระพุทธศาสนาได้แก่ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นยางนา ต้นตาล ต้นลาน ต้นยางอินเดีย และไม้ผลต่าง ๆ เพื่อให้ เป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปได้บริโภคตามฤดูกาล

ทั้งนี้รูปแบบพื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้านใหม่ จะมีรูปแบบเหมือนกับช่วงวัดเดิมในอดีต ที่วัด กลุ่มโบราณสถานและพื้นที่ช่วงวัด สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันเป็นองค์ประกอบสำคัญอยู่ครบถ้วนสมบูรณ์เป็น การสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้านขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมด้าน ต่าง ๆ ของ ชุมชนในปัจจุบัน ทั้งนี้เมื่อมีการพัฒนาพื้นที่โล่งของวัดในเขตเมืองขึ้นมากมาย ๆ พื้นที่ ผนวกกับการสร้างพื้นที่โล่ง ระดับเมือง พื้นที่โล่งกว้างในรูปแบบต่าง ๆ พื้นที่สวนสาธารณะและการพักผ่อนระดับต่าง ๆ จะทำให้เมืองเชียงใหม่กลับ คืนสู่เมืองในรูปแบบอุทยานนครอีกครั้งเหมือนดังเช่นอดีต จะส่งผลให้มีการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมโดยรวมทั่วทั้งเมือง ทั้งนี้พื้นที่โล่งเมืองรูปแบบต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น มาใหม่ยังสัมพันธ์กับโครงสร้างของเมืองโบราณในอดีตอันได้แก่ แนวคูน้ำ กำแพง ป้อมประตู โครงข่ายเส้นทางสัญจร ตำแหน่งสำคัญอันเป็นศูนย์กลางเมืองและศูนย์รวมจิตใจ แม่น้ำปิง ดอยสุเทพ เป็นต้น อันเป็นรูปแบบการ ตั้งถิ่นฐานชุมชนเมืองในอดีตที่มีพัฒนามาถึงปัจจุบันอันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่

5.7 ข้อเสนอแนะมาตรการในการวางแผนพัฒนาที่โล่งในเมืองเชียงใหม่

การศึกษาในรูปแบบช่วงในรูปแบบต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ทำให้พบการก่อเกิดของช่วงในระดับและ รูปแบบต่างๆ อันมีบริบทและบทบาทหลากหลายซับซ้อนและสัมพันธ์กับเมืองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ การ เมืองการปกครองและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ทั้งยังขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ด้วยนั้นดังพบ ว่าพื้นที่โล่งเมืองปัจจุบันไม่สอดคล้องตอบรับต่อรูปแบบช่วงเชิงวัฒนธรรมในอดีตแล้วและมีความแตกต่างกันเกือบทุก ด้าน การจะเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงต่อการพัฒนาที่โล่งเมืองจึงจำเป็นต้องแยกหัวข้อออกเป็นสอง ประเด็น ดังนี้คือ

- การฟื้นฟูรูปแบบและบทบาทของพื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมของอดีตเท่าที่จะทำได้ตามเงื่อนไขและปัจจัย ของเวลาสถานที่และสภาพเศรษฐกิจ สังคมเมืองปัจจุบัน ซึ่งมีแนวคิดในการฟื้นฟูรูปแบบและรูปแบบของช่วงเชิงวัฒนธรรมต่อการประยุกต์ใช้และพัฒนาพื้นที่โล่งระดับใหญ่ของเมืองและพื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้าน
- การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงเชิงวัฒนธรรมต่อการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่โล่งของเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ใน ภายหลังก่อมีบริบทที่แตกต่างกันให้มีสภาพพื้นที่โล่งที่มีสภาพภูมิทัศน์ที่กลมกลืนสอดคล้องกับหลักไวยากรณ์อันเน้น คติแบบแผนการสร้างบ้านแปงเมืองดังในอดีตและให้ข้อเสนอแนะต่อมาตรการในการเพิ่มประสิทธิภาพต่อการรองรับกิจกรรมของสังคมเมือง

5.7.1 จัดเตรียมพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมระดับใหญ่ของเมือง อันได้แก่การฟื้นฟูพื้นที่อันเป็นช่วงหลวงเดิม ในสภาพพื้นที่เมืองในบางส่วนเท่าที่สามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อรองรับต่อกิจกรรมด้านสังคม วัฒนธรรมประเพณีของเมืองต่อกลุ่มประชาชนทุกกลุ่ม และเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ และกลุ่มโบราณสถานที่มีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อันส่งผลต่อพื้นที่โล่งในระดับภาพรวมของเมือง

แนวความคิด

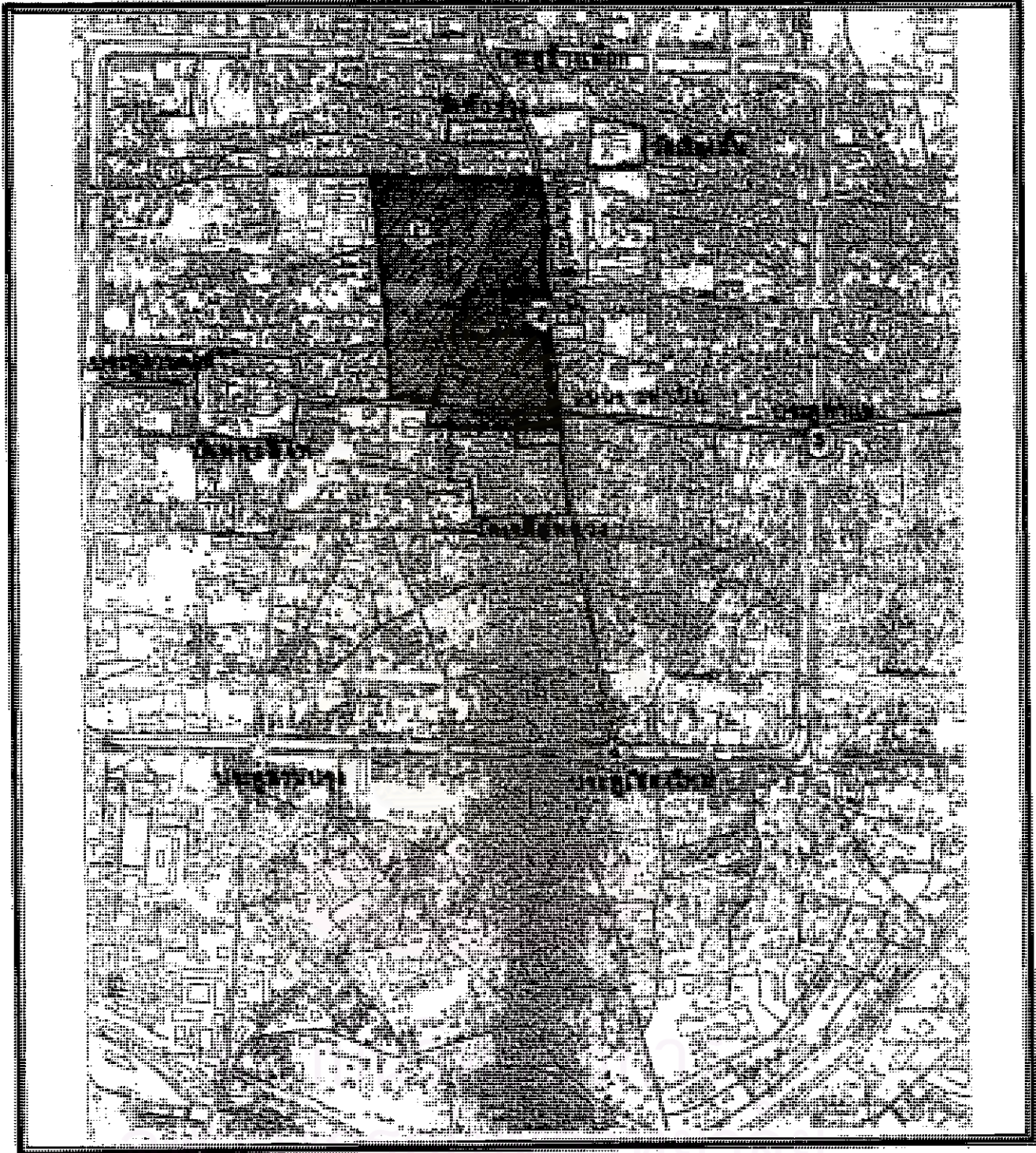
- **สถานที่ตั้ง** กำหนดลงบนพื้นที่อันเคยเป็นช่วงหลวงเดิมในอดีต ซึ่งจากแผนการศึกษาของจังหวัดและระดับชาติกำหนดให้ร้อยย้ายหน่วยงานราชการออกไปสู่นอกเมืองยังศูนย์ราชการแห่งใหม่ทางด้านทิศเหนือของเมือง ดังนั้นหน่วยงานราชการอันได้แก่ เรือนจำกลางจังหวัด โรงงานยาสูบ สำนักงานยาสูบ และบ้านพักข้าราชการที่อยู่ติดกับศาลากลางจังหวัด (เก่า) ก็จะถูกย้ายออกไป ทำให้สามารถกำหนดขอบเขตของพื้นที่โล่งระดับเมืองแห่งใหม่ลงไปยังพื้นที่ส่วนราชการต่าง ๆ เหล่านี้ โดยมีขนาดพื้นที่ประมาณ 80 ไร่

รูปแบบเชิงกายภาพ

ออกแบบปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ สำหรับรองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของเมือง เป็นวัตถุประสงค์หลัก สำหรับกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการเป็นวัตถุประสงค์รอง ทั้งนี้กำหนดบทบาทของรูปแบบและกิจกรรมที่เข้ามาใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน ให้มีความเชื่อมโยงเชิงพื้นที่กับหอศิลปวัฒนธรรมและพื้นที่ช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ทั้งนี้จัดเส้นทางสัญจรทางเท้าให้สัมพันธ์กับวัดหัวข่วง วัดเจ็บบ้าน วัดสะตือเมือง และสะตือเมืองเดิม วัดเจดีย์หลวง และเสาชินทูล อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของเมือง

เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในอดีตในแง่พระพุทธรูป ศาลา และคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเชิงบรรพบุรุษที่อดีตบริเวณศาลากลางเก่าเป็นที่ตั้งของศูนย์รวมจิตใจ อันเป็นจุดศูนย์กลางเมือง คือสะตือเมือง และวัดสะตือเมือง ที่ต่อมาภายหลังเป็นคุ่มหลวงกลางเวียง เรือนจำกลางจังหวัดเดิมคือเขตพระราชฐานเวียงแก้วของพญามังราย และคุ่มหลวงของพระยาแก้ววิไล อันเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ของเมือง ซึ่งในอดีตพื้นที่บริเวณนี้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับส่วนสำคัญทางด้านจิตใจและวัฒนธรรมเมืองดังนี้ วัดหัวข่วง เป็นจุดหมายของพื้นที่ วัดเจ็บบ้านเป็นวัดแรกของเมืองและเคยเป็นที่ประทับของพญามังราย เสาชินทูลและวัดเจดีย์หลวงเป็นจุดศูนย์กลางเมืองแห่งใหม่ในภายหลัง ในพื้นที่ต่างๆ มีระบบความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงพื้นที่และกิจกรรมต่อโครงสร้างเมืองส่วนอื่นๆ ด้วย เช่น ประชุมชน ย่านการค้าตั้งถิ่นฐานชุมชนของแต่ละชาติพันธุ์ แม่น้ำลำคลอง พื้นที่เกษตรกรรม ฯลฯ โดยแผนการนำพื้นที่ของเรือนจำกลางจังหวัดเดิม ใต้ศาลาภาพเป็นที่โล่งเมืองเชิงวัฒนธรรมเมืองบาท ทำการรื้อสิ่งปลูกสร้างของเรือนจำออกแล้วฟื้นฟูเขตพระราชฐานเวียงแก้วและคุ่มแก้ว ทั้งนี้คณะอนุกรรมการพิจารณาสถานที่ราชการฯ มีหลักการว่าหากย้ายเรือนจำออกไปแล้วให้ใช้พื้นที่เป็นที่โล่งของเมือง กรรมการชุดนี้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม เป็นเลขานุการ

หากขั้นตอนการสำรวจจุดค้นทางโบราณคดีพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเวียงแก้ว ให้ทำการบูรณะฟื้นฟูในเชิงอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมคุณค่าประกอบพื้นที่ต่อไป ส่วนคุ่มบุรีรัตน์ที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ในบริเวณสำนัก

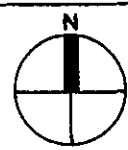
การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ช่อง” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : ตำแหน่งสถานที่สำคัญที่สัมพันธ์กับพื้นที่โล่งของเมืองที่พัฒนา

สัญลักษณ์ :

- 1 พื้นที่โล่งระดับเมือง
- 2 ลานอนุสาวรีย์ลามากษัตริย์
- 3 ลานเอนกประสงค์ประจำแพ
- 4 ลานเอนกประสงค์ประจำเชียงใหม่

ที่มา :

แผนผังที่
5.10

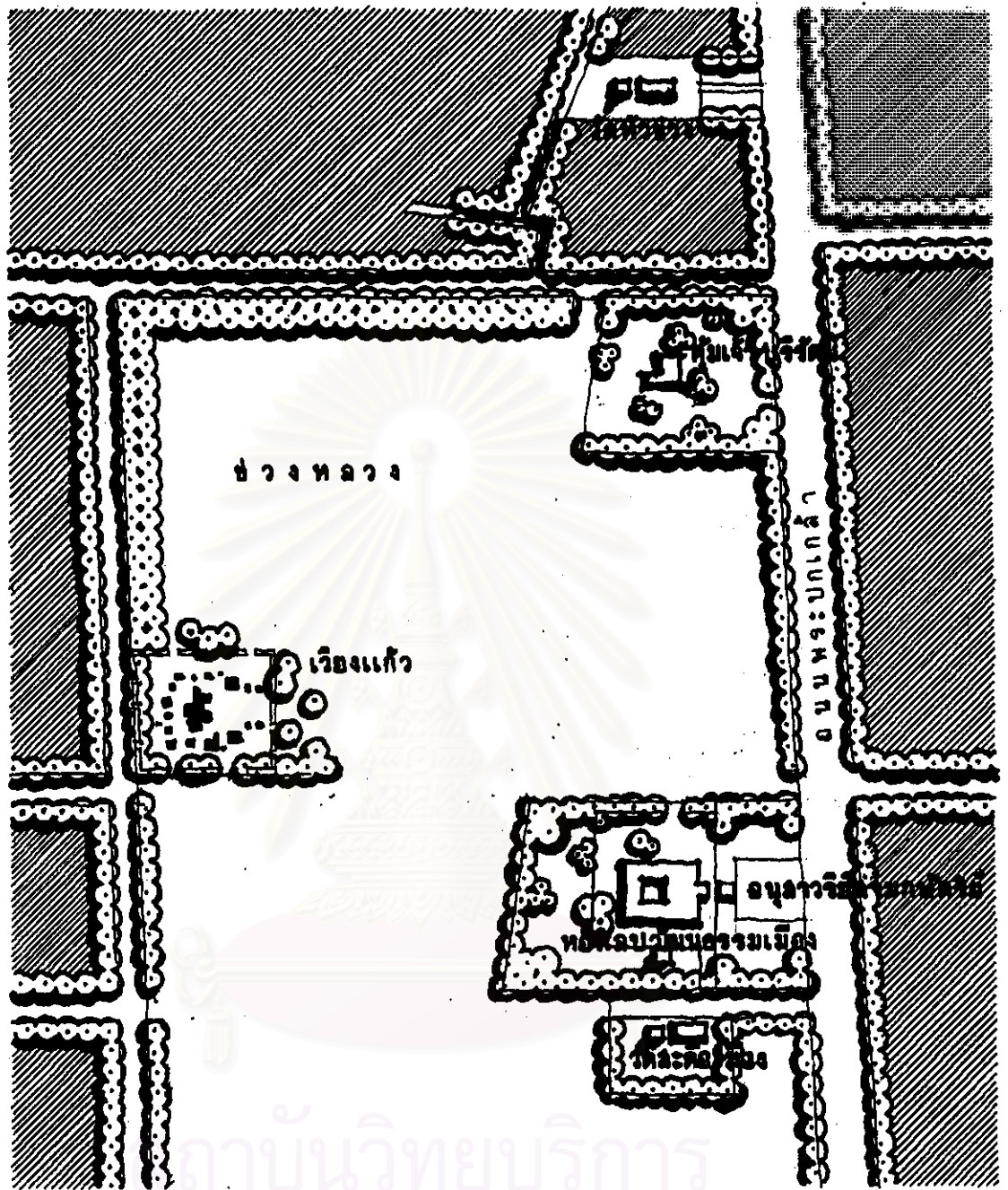
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง ภาควิชาการวางผังเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย พงษ์สิน ทรัพย์พร รหัส 3971104025

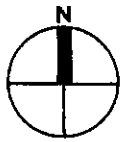
การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ช่อง” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : การประยุกต์ใช้รูปแบบช่องต่อพื้นที่โล่งระดับเมือง

สัญลักษณ์ :

- พื้นที่ปลูกสร้างที่ปกาด้อและอาณาที่จารุสการ
- พื้นที่โล่ง

ที่มา :

		แผนผังที่ 5.12
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สินทร์ เพรชร รหัส 3971104025		

งานยาสูบก็ทำการปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้การศึกษา และความรู้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่งจะทำให้พื้นที่โล่งระดับเมืองหรือช่วงหลวงใหม่ครอบคลุมกับตำแหน่งสถานที่สำคัญคล้ายกับบทบาทและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมดั้งเดิมนั่นคือ เป็นพื้นที่ควบคู่กับเวียงแก้ว คู่มุเจ้านายบุตรหลาน ตำแหน่งระตือเมือง รูปแบบช่วงหลวงต่อกิจกรรม มีบทบาทและหน้าที่รองรับกิจกรรมงานเมืองทางพระพุทธศาสนา และคติความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ เน้นกิจกรรมเชิงสงบและศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองเชียงใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับผีของแผ่นดิน ผีบรรพบุรุษหรือกิจกรรมด้านงานเทศกาล งานบุญประเพณีของล้านนาที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปี อันเป็นการกระชับความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางสังคมและกลุ่มเครือญาติ ส่วนกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองทั่วไป เน้นด้านลักษณะความสงบ (passive recreation) เพราะถือว่าพื้นที่แห่งนี้มีบทบาทเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ส่งเสริมให้จัดกิจกรรมที่ล่อไปในทางผิดศีลธรรมและจริยธรรมที่ขัดต่อหลักของพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของเมืองเชียงใหม่และราชอาณาจักร

โดยการกำหนดลักษณะของกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมประเพณีของสังคมเมืองในอดีตที่เคยจัดและใช้พื้นที่ช่วงหลวงในอดีตให้มีการฟื้นฟูกลับมาใช้บนพื้นที่โล่งระดับเมืองแห่งนี้ เพราะพบว่าปัจจุบันได้มีการย้ายสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีไปยังสถานที่ต่างๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับรากเหง้าของลักษณะกิจกรรมนั้นๆ เช่น งานราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ งานทำบุญสืบชะตาเมือง งานสมโภชและงานศิวมงคลระดับชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ รมย์เย็นเป็นสุข เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ช่วงหลวงใหม่สามารถรองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้นในช่วงเทศกาลงานบุญต่าง ๆ ได้ตลอดทั้งปี สามารถรับจำนวนผู้คนทั้งเมืองและต่างเมือง รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นแผนการที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน และสอดคล้องกับลักษณะกิจกรรมและพฤติกรรมของคนในชุมชนเมืองควบคู่กับการรักษาสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่เป็นเอกลักษณ์สืบต่อไป ส่วนการจัดกิจกรรมปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นจากพื้นฐานวัฒนธรรมเดิม มักมีรูปแบบการจัดการแสดงเพื่อให้นักท่องเที่ยวชมเท่านั้น ทั้งนี้การฟื้นฟูที่โล่งของเมืองควรมีมาตรการควบคู่กับการฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นด้วย

รูปแบบด้านภูมิทัศน์ที่สัมพันธ์กับช่วงหลวง ปลูกไม้ยืนต้นพื้นถิ่นที่ให้ร่มเงาโดยรอบขยายขอบพื้นที่โล่งว่าง โดยนำเอาข้อดีอันเป็นเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อมพื้นถิ่นมาใช้ ได้แก่ การเปิดพื้นที่โล่งว่างไว้ตรงกลาง ปลูกต้นไม้และพืชพรรณต่างๆ ไม้ล้อม เน้นบรรยากาศอุทยานนคร นำไม้พื้นถิ่นให้ร่มเงา เช่น ต้นสัก ทองกวาว ยางนา ผักเห็ด ฯลฯ ส่วนกลุ่มไม้ผลปลูก มะม่วง ลำไย มะพร้าว ตาล สาน ฯลฯ และที่สำคัญปลูกไม้ยืนต้นเป็นการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่ ได้แก่ ป่าหมาก ป่าพลู และพืชผัก สมุนไพรเป็นยาและอาหารในสมัยโบราณ เพื่อฟื้นฟูถึงภูมิปัญญาของคนพื้นถิ่น เป็นการสร้างและปลูกจิตสำนึกของคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและปกป้องรักษาพื้นที่เมืองอันเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของประชาชน

มาตรการในทางปฏิบัติ

1. มาตรการชี้แนะ (Directive)

- สร้างจิตสำนึก ให้คนในสังคมเมืองทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ตระหนักถึงคุณค่าของเมืองเชียงใหม่ในฐานะนครประวัติศาสตร์ที่ยังมีบทบาทและกิจกรรมเมืองที่มีชีวิตที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมดูแลและรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์และพัฒนาให้เมืองมีทิศทางและกฎเกณฑ์ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับลักษณะการดำรงชีวิตในปัจจุบัน และอนาคตที่คนและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมีความสมดุลซึ่งกันและกันในระดับภาพรวมของเมืองทุกส่วน รวมทั้งพื้นที่โล่งระดับและรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างอันเป็นคติสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์ทางด้านจิตใจอันเป็นต้นกำเนิดวัฒนธรรมด้วย อันได้แก่ โบราณสถานต่าง ๆ เช่น พระราชฐานเวียงแก้ว คูเมืองขอมบูรทลสถานตำแหน่งสะดือเมืองเดิม วัดและโบราณสถานที่สำคัญต่าง ๆ ต้นไม้ใหญ่เหล่านี้ เป็นต้น

2. มาตรการจูงใจ (Incentive)

- ขอความร่วมมือและประสานไปยังหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจเจ้าของพื้นที่ที่ครอบครองเดิมให้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูพื้นที่ในช่วงระดับเมืองหรือช่วงหลวม โดยการย้ายสถานที่ทำการของหน่วยงานนั้นๆ ออกไปสู่ศูนย์ราชการนอกเมืองด้านทิศเหนือตามแผนของจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนหน่วยงานรัฐวิสาหกิจอันได้แก่ สำนักงานยาสูบและโรงงานยาสูบ ซึ่งปัจจุบันเป็นหน่วยงานไม่สัมพันธภาพวิถีชีวิตทางด้านภาวะถาวรกรรมแล้ว ก็ขอความร่วมมือให้ย้ายหน่วยงานออกไปสู่ชานเมืองใกล้ศูนย์ราชการแห่งใหม่โดยทางจังหวัดอาจจัดพื้นที่รองรับเพื่อแลกเปลี่ยนกับพื้นที่เดิมบริเวณใจกลางเมือง

- เสนอมาตรการทางอ้อมแก่ผู้พักอาศัยเจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืนหรือมีที่ดินใกล้ติดกับบริเวณที่จะฟื้นฟูพื้นที่โล่งให้ได้รับสิทธิพิเศษบางประการ เพื่อทดแทนกับการสูญเสียโอกาสในการรื้อถอนและปฏิบัติตามมาตรการฟื้นฟูพื้นที่โล่งในด้านมาตรการทางภาษี หรือระบบผลตอบแทนพิเศษ

3. มาตรการสนับสนุน (Supporting)

- ด้านงบประมาณสนับสนุนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสามารถระดมเงินลงทุนจาก 3 ส่วนใหญ่ด้วยกันดังนี้ เงินช่วยเหลือจากรัฐบาลกลาง เงินบำรุงและพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลนครเชียงใหม่ และเงินจากการระดมทุนบริการของทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน และประชาชนทั่วไปเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณ

- ภาครัฐและเอกชนตลอดจนประชาชนทั่วไปควรรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการใช้ประชาชนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณีด้วยวิธีการฟื้นฟูกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้วยการเป็นเจ้าภาพจัดเตรียมข้อมูลทางวิชาการต่อการจัดกิจกรรมควบคู่กับการฟื้นฟูพื้นที่โล่งของเมือง

4. มาตรการบังคับ (Active)

- แผนและมาตรการด้านกฎหมาย กำหนดแนวทางและมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบพื้นที่โล่งของเมืองแห่งใหม่ ให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกันในเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และโบราณสถานของเมืองโดยการกำหนดมาตรการควบคุมลักษณะของประเภทของกิจกรรมและสถานประกอบการ

ลักษณะรูปร่าง หน้าตาของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อพื้นที่โล่งว่างโดยรอบ ให้สอดคล้องกับกฎหมายให้วิเทศและจัดเจนสอดคล้องกับการปฏิบัติให้สัมพันธ์กับกิจกรรมเมือง ที่กำหนดให้พื้นที่โล่งแห่งนี้มีพื้นที่โล่งกลางเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้โดยการควบคุมการพัฒนาในรูปแบบโซนนิ่ง (zoning) ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวกำแพงเมืองชั้นใน โดยเมื่อได้พื้นที่โล่งเมืองหรือช่วงหลวมแล้วควรวางข้อกำหนดการใช้ที่ดิน (use regulations) บริเวณโดยรอบพื้นที่โล่งเมืองทั้งสี่ด้านให้สอดคล้องกับข้อกำหนดความสูง (height regulations) และข้อกำหนดทางด้านพื้นที่ (Area Regulations) คือการกำหนดพื้นที่ว่างไว้สำหรับกลุ่มและการกำหนดขนาดของที่ดินต่อครอบครัว ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่ให้กลุ่มโบราณสถาน อาคารทางประวัติศาสตร์และสภาพธรรมชาติแวดล้อมของเมืองไม่ถูกบดบังทางด้านมุมมองและเกิดความขัดแย้งกับรูปแบบสิ่งปลูกสร้างและลักษณะกิจกรรมของสังคมเมืองปัจจุบัน

5.7.2 จัดเตรียมพื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมระดับชุมชนและละแวกบ้าน

5.7.2.1 พื้นที่ช่วงวัด

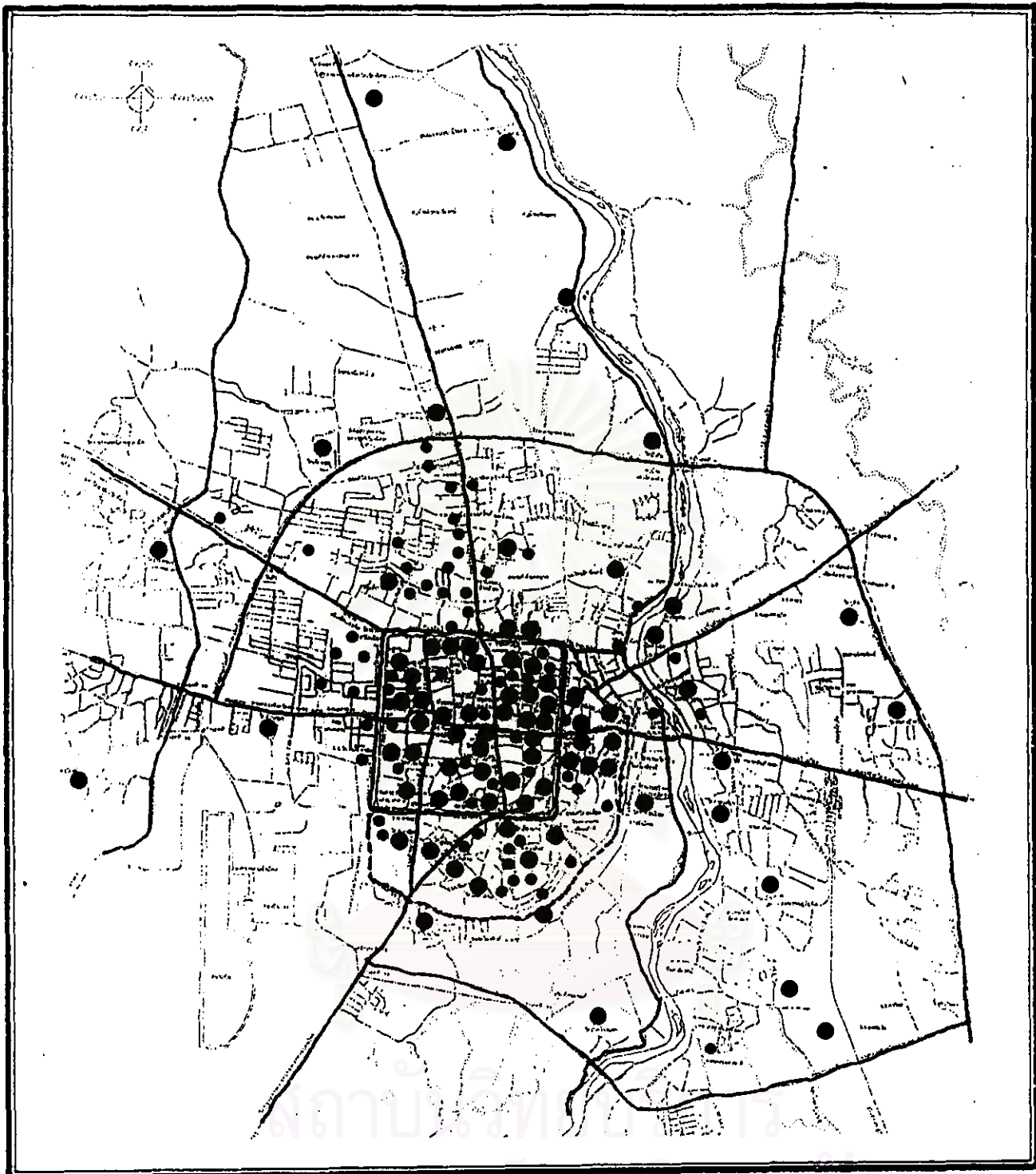
ในที่นี้จะกล่าวโดยรวมทั้งพื้นที่ช่วงวัดที่ยังคงสภาพใช้งานและวัดที่หมดสภาพเป็นเขตโบราณสถานเหลือซากของเจดีย์ วิหารและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ร่วมกับชุมชนทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์วัดและกลุ่มโบราณสถานให้คงอยู่และมีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์สืบต่อไป รวมทั้งตอบสนองต่อลักษณะของการดำรงชีวิตและกิจกรรมของคนทั่วไปในสังคมเมืองที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย

แนวความคิด

จากสภาพปัญหาพบว่าพื้นที่ช่วงวัดสูญเสียพื้นที่และบทบาทมีอยู่ 3 ลักษณะ ดังนี้

- วัดร้างที่ถือเป็นเขตโบราณสถาน กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่มีการกันขอบเขตการบุกรุกของประชาชนแล้วมีพื้นที่โล่งพร้อมที่จะมีการพัฒนาพื้นที่ ส่วนกลุ่มโบราณสถานบางแห่งที่ตั้งอยู่ภายในที่พิกอาศัยหนาแน่น พบว่าถูกรุกอาคารพาณิชย์เบียดเสียดจนทับตัวโบราณสถาน ทั้งนี้จากสาเหตุหลัก คือ ประชาชนบุกรุกที่สาธารณะต่อมาได้มีการออกโฉนดที่ดิน และการที่เอกชนได้เช่าที่ดินตามกฎหมายจากกรมศาสนา และกรมธนารักษ์ การได้พื้นที่โล่งคืนกลับมามีเพื่อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและการสร้างพื้นที่โล่งระดับละแวกบ้านให้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ของชุมชน ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีต่อการพัฒนาพื้นที่โล่ง และขอความร่วมมือกับเอกชนที่บุกรุก หรือเช่าพื้นที่ให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์อันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ให้มีการรื้อย้ายออกไปจากขอบเขตพื้นที่ หรือเมื่อเอกชนครบกำหนดสัญญาเช่าพื้นที่ก็ขอความร่วมมือยกเลิกการให้เช่าพื้นที่ แล้วนำพื้นที่ที่พัฒนาเป็นพื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้านต่อไป

- วัดที่คงสภาพการใช้งาน อยู่ในความดูแลของกรมการศาสนา ช่วงวัดบริเวณหน้าวัดสูญเสียพื้นที่เนื่องจากเอกชนเช่าพื้นที่เพื่อปลูกสร้างอาคารพาณิชย์และที่พิกอาศัยในการรองรับความเจริญเติบโตของเมืองและด้านเศรษฐกิจการค้า วัดและกลุ่มอาคารทางศาสนาถูกบดบังด้วยกลุ่มอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ มีผลต่อมุมมองและ

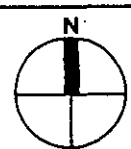
การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

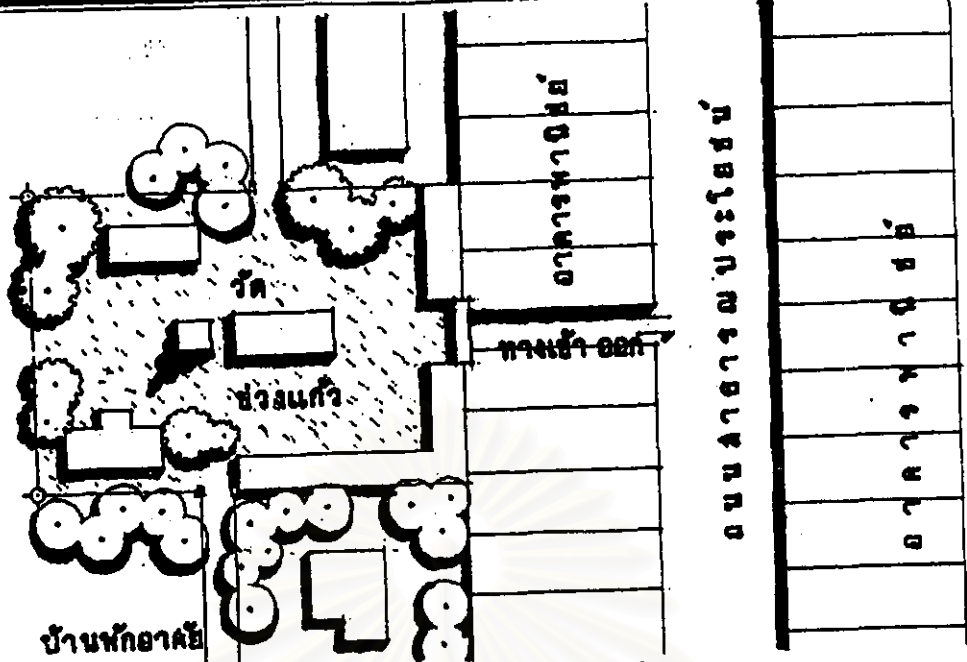
แสดง : ตำแหน่งที่ตั้งวัดปัจจุบันและวัดร้างในเมืองเชียงใหม่

สัญลักษณ์ :

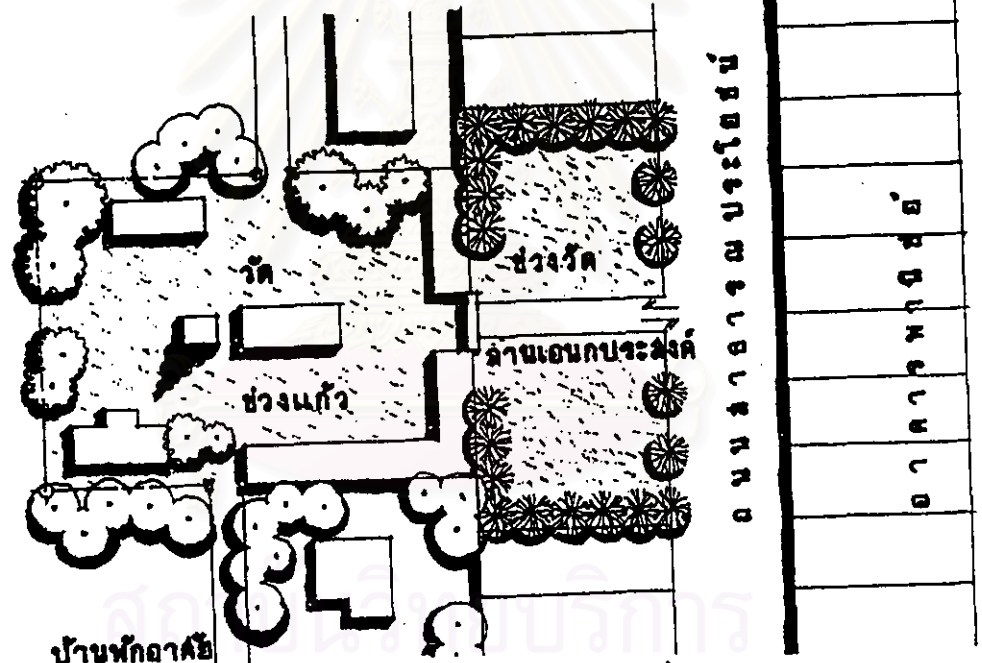
- ตำแหน่งที่ตั้งที่วัดปัจจุบัน
- ตำแหน่งที่ตั้งที่วัดร้าง

ที่มา : ปรับปรุงจาก ลูมาลี ญุประพัฒน์ , อัสถางค์ โปจาวานนท์

		แผนผังที่ 5.13
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025		

ภาพพื้นที่วัดก่อนการพัฒนาที่โล่ง

ภาพพื้นที่วัดหลังการพัฒนาที่โล่ง

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงค่อพื้นที่โล่งระดับชุมชน
 สัญลักษณ์ :
 ที่มา :

		แผนที่ 5.14
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025		

การขุดพื้นที่โล่งระดับและวางบ้านสำหรับประกอบกิจกรรม การฟื้นฟูพื้นที่ในช่วงวัดเดิมกลับคืนมาได้นั้นต้องสร้าง ความรู้ความเข้าใจอันเป็นจิตสำนึกที่ดีให้แก่คนในชุมชน คณะศรัทธาของวัด คณะกรรมการวัด พระภิกษุสงฆ์ และ เอกชนผู้ประกอบอาชีพในพื้นที่ ในการยกเลิกสัญญาเช่าที่ดินเมื่อครบกำหนดระยะเวลาเช่า แล้วนำพื้นที่มาพัฒนาต่อ ไป เพื่อเป็นพื้นที่โล่งเอนกประสงค์ระดับชุมชน

- วัดที่คงสภาพการใช้งาน เป็นนิติบุคคลตาม พ.ร.บ. ส่งเจ้าอาวาสย้ายมาตั้งจึงมีท่าจะไรก็ตามใจ ได้มากอยู่ในความดูแลของกรมการศาสนา ช่วงวัดเดิมถูกประชาชนบุกรุกมาตั้งแต่อดีตและมีการครอบครองเป็นระยะ เวลานานจนสามารถออกโฉนดที่ดินการฟื้นฟูและพัฒนาดำเนินการได้มีข่าวกว่า เป็นเรื่องยาก การจะได้มาซึ่งพื้นที่โล่งอัน เป็นช่วงวัด ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกที่ดีแก่ประชาชนที่อาศัยโดยรอบ ให้มีการบริจาคที่ดินให้แก่วัด หรือ หน่วยงานราชการความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชน ประชาชนทั่วไปร่วมกันบริจาคเงินลงทุนเพื่อเวนคืนที่ดิน ทั้งนี้ต้อง เชื่อกฎหมายก่อนว่าสามารถทำได้มากน้อยเพียงไรเพื่อที่จะนำมาพัฒนาที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้านต่อไป

ทั้งนี้กลุ่มโบราณสถานและวัดที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่ พบว่าราคาประเมินที่ดินมีราคาค่อนข้าง สูง การจะระดมเงินทุนเพื่อซื้อที่ดินคืนนับว่าเป็นปัญหาอย่างมากต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพราะยังมีปัญหาเมืองที่เร่งด่วนเฉพาะหน้าอีกหลายปัญหา การจะฟื้นฟูรูปแบบพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่ทางวัดและกรมการศาสนาใช้เอกชนเช่าพื้นที่นับว่า เป็นทางออกและมีความเป็นไปได้มากที่สุดเป็นแนวทางเลือกแรก

รูปแบบเชิงกายภาพ ปรับสภาพพื้นที่ให้เป็นพื้นที่เปิดโล่งด้านหน้าของวัด เพื่อเสริมองค์ประกอบภูมิ ทัศน์ระหว่างวัดโบราณสถานและพื้นที่เปิดโล่ง ให้มีความสมบูรณ์ตามหลักและคติความเชื่อในการก่อเกิดรูปแบบการ ตั้งถิ่นฐานชุมชนที่สัมพันธ์และตอบสนองต่อกิจกรรมของคนในชุมชนและเสริมศักยภาพในด้านพื้นที่เปิดโล่งที่สัมพันธ์ กับมุมมองต่อสภาพแวดล้อมโดยภาพรวม เปิดพื้นที่โล่งให้สัมพันธ์กับพื้นที่สาธารณะของเมืองในปัจจุบันและพื้นที่ช่วง แก้วในเขตพุทธาวาสให้ก่อเกิดกิจกรรมและใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นระบบต่อคนในชุมชนเมืองเพื่อผลที่ได้ตามมาก็คือ นอกจากได้พื้นที่โล่งเมืองเพิ่มขึ้น อันสอดคล้องกับระดับคุณภาพชีวิตของชาวเมืองที่ดีขึ้น ยังเป็นการเพิ่มพื้นที่รองรับ กิจกรรมเอนกประสงค์ต่าง ๆ ทั้งด้านพระพุทธศาสนา ชีวิตประจำวัน การพักผ่อนหย่อนนาการ รวมทั้งยังเป็นการเชื่อม ต่อพื้นที่โล่งเมืองรูปแบบต่างๆ อันได้แก่ แนวริ้วถนนหรือคูเมือง ให้สัมพันธ์กับพื้นที่ช่วงวัดในช่วงงานเทศกาลสำคัญ ของเมือง ในส่วนต่อมาก็คือ การอนุรักษ์ต่อกลุ่มโบราณสถาน อาคารทางศาสนาให้อยู่ในลักษณะโดดเด่นเป็นสง่าแก่พื้นที่ ไม้มีอาคารและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ปิดบังมุมมอง และยึดเกรกออันเป็นการทำลายคุณค่าของโบราณสถานลงไป

รูปแบบกิจกรรม ออกแบบเป็นลานโล่งกว้างสำหรับรองรับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรม เนื่องในวิถีชีวิตของสังคมเมืองในปัจจุบัน เช่น เป็นสถานที่จัดงานสงกรานต์ งานยี่เป็ง งานบวช งานสมโภชศาลน สถานภายในวัด และกิจกรรมงานบุญ และงานรื่นเริงต่าง ๆ ของคนในชุมชนและละแวกบ้าน รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อน นันทนาการของเยาวชน เช่น ให้เป็นที่ออกกำลังกาย สนามกีฬา เป็นต้น แต่ควรควบคุมลักษณะกิจกรรมให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาจัดระบบการบริหารจัดการพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดย การให้คนในชุมชนและคณะศรัทธาวัดมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและบทบาทของพื้นที่โล่งแห่งใหม่ด้วย ซึ่งในบาง

พื้นที่ช่วงวัดอาจปรับเปลี่ยนบทบาทและสถานะเป็นพื้นที่เช่าจอตลอดเป็นบางช่วงเวลาโดยการกันพื้นที่บางส่วนออกไป ไม่ใช้รับกนกับการรองรับกิจกรรมอื่น ๆ ในกรณีนี้วัดตั้งอยู่ในเขตพาณิชย์กรรมและชุมชนหนาแน่นสูง เพื่อวัดจะได้มีรายได้ทดแทนต่อการสูญเสียผลประโยชน์จากการให้เช่าที่ดินปลูกสร้างอาคาร ถึงช่วงเทศกาลงานบุญต่าง ๆ ก็สามารถปรับใช้พื้นที่รองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นปกติทั่วไป

มาตรการในทางปฏิบัติ

1. มาตรการชี้แนะ (Directive)

- สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียงกับวัดและโบราณสถานได้รับรู้ถึงคุณค่าของสถานที่ รู้ถึงหลักปฏิบัติอันเป็นแนว จริตประเพณีที่สืบทอดกันมา เพื่อจะเป็นตัวป้องกันและควบคุมลักษณะของกิจกรรม และสิ่งปลูกสร้างโดยรอบวัดและเขตโบราณสถานให้มีลักษณะสอดคล้องกับหลักไวยากรณ์ระหว่างอาคารทางพุทธศาสนา กับอาคารพักอาศัยบ้านเรือนของประชาชนทั่วไป เพื่อจะป้องกันมิให้เกิดปัญหาทัศนียภาพที่โล่งแจ้ง เป็นช่วงวัดกับวัดและโบราณสถาน

- ให้คนในชุมชนรู้ถึงผลประโยชน์ส่วนรวมที่จะตกแก่ชุมชนและละแวกบ้านโดยรอบพื้นที่โล่งแจ้งในแง่ของการรองรับกิจกรรมต่างกันต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในเรื่องผลบุญของการเวียนว่ายตายเกิดในภพชาติหน้า และปัจจุบันในเรื่องของระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งร่างกายและจิตใจอันเป็นผลมาจากระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมเมืองที่ดีขึ้น

- ในกรณีที่ดินโดยรอบวัดเป็นของเอกชนการสร้างจิตสำนึกความรู้ความเข้าใจแล้ว จณฑีหรือชาวบ้านบางกลุ่มที่มีฐานะดีที่เข้าถึงหลักพระพุทธศาสนาและซาบซึ้งในพระธรรมคำสอนมีคติความเชื่อในเรื่องผลบุญเหมือนครั้งอดีตที่กษัตริย์มีการสร้างวัดและถ้ำที่ดินและข้าทาสไว้แล้วก็จะทำให้การขอบริจาคที่ดินเพื่อพัฒนาเป็นช่วงวัดได้สะดวกมากขึ้น ทั้งสิ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายส่วน ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ หรือเป็นเจ้าอาวาสเป็นที่เคารพศรัทธาต่อประชาชนและเจ้าศรัทธามากน้อยเพียงไรด้วย

2. มาตรการจูงใจ (Incentive)

- เสนอมาตรการและสิทธิพิเศษบางประการแก่เอกชนผู้ที่ได้อุทิศที่ดินเพื่อสาธารณะประโยชน์อันเป็นแรงจูงใจ เช่น มาตรการทางด้านภาษี ระบบนำแนวคิดการโอนสิทธิการพัฒนา (Transfer of Development Right - TDR) มาใช้ทดแทนระบบโอนสิทธิ์หรือระบบผลตอบแทนพัฒนาพิเศษหรือระบบโบนัส

3. มาตรการสนับสนุน (Supporting)

- เทศบาลและหน่วยงานภาครัฐควรรออำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้หรือถอนสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ในที่ดินได้อุทิศหรือเวนคืนแก่เอกชน รวมทั้งสนับสนุนด้านงบประมาณต่อการนำมาปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่โล่งสาธารณะ

4. มาตรการบังคับ (Active)

- เชื้อคสัญญญาการเช่าที่ดินระหว่างกรมการศาสนา กรมธนารักษ์กับเอกชนผู้ประกอบการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการให้ความพร้อมต่อการเตรียมตัวย้ายออกไปจากพื้นที่ธรณีสงฆ์ เมื่อครบกำหนดสัญญาเช่าที่ดินธรณีสงฆ์
- กรณีที่ผู้ประกอบการถูกอย่างผิดกฎหมายต่อพื้นที่ใช้ของความร่วมมือหรือย้ายสิ่งปลูกสร้างออกไปก่อน โดยให้กลุ่มพลังมวลชนในชุมชนดำเนินการก่อน ซึ่งมีหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบคอยดูแลเป็นผู้ประสานงานให้ จะเป็นการลดความรุนแรงและมีปฏิริยาโต้ตอบระหว่างประชาชนต่อหน่วยงานราชการลงได้ เมื่อได้ประสบความสำเร็จจึงค่อยใช้มาตรการข้อยกเว้นต่าง ๆ ในการดำเนินการหรือย้ายสิ่งปลูกสร้างที่ถูกล้ำเข้ามาในเขตวัดและเขตโบราณสถานออกไป
- ส่วนมาตรการทางอ้อม คือ การนำมาตรการทางภาษีเพื่อใช้สิทธิพิเศษแก่ผู้เสียโอกาสในพื้นที่เดิม หรือการนำแนวคิดการใช้ระบบผลตอบแทนพัฒนาพิเศษ หรือระบบโบนัสแก่เอกชนที่ได้บริจาคที่ดินให้แก่วัดและสาธารณประโยชน์
- เมื่อได้พื้นที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้าน ควรให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบวัด และช่วงวัด รูปแบบกิจกรรม รูปแบบรูปร่างหน้าตาอาคาร และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ โทงสี เพื่อให้สอดคล้องกับหลักวิถีการณของเมืองในอดีต ก่อนที่จะออกเป็นมาตรการและข้อกำหนดตามกฎหมายเกี่ยวกับข้อกำหนดการใช้ที่ดิน (use regulations) ข้อกำหนดความสูง (height regulations) ข้อกำหนดตงตามพื้นที่ (area regulations) ให้ความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติควบคุมอาคารและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานที่ทางพุทธศาสนาและสภาพภูมิทัศน์ของเมืองโดยรวมตั้งคณะกรรมการชุมชนที่มีอำนาจตามกฎหมายโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิท้องถิ่น มหาวิทยาลัย ส่วนราชการ เป็นคณะที่ปรึกษาคอยพิจารณารายละเอียดก่อนการออกร่างเสนอแนะต่อผู้บริหารระดับท้องถิ่น

5.7.2.2 พื้นที่โล่งระดับละแวกบ้าน

นำพื้นที่ของช่วงระดับหมู่บ้านที่ตั้งอยู่กระจายตัวทั่วทั้งเมืองตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอดีตที่ปรากฏหลงเหลือมาปรับปรุงพัฒนาและเสริมประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์ต่อพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชนและละแวกบ้านที่จะเกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงพื้นที่และกิจกรรมต่อระบบพื้นที่โล่งของเมือง

แนวความคิด

- สถานที่ตั้ง ตามตำแหน่งศูนย์กลางอันเป็นศูนย์กลางจิตใจของคนในชุมชน อันได้แก่ หอระโอบบ้าน เสาใจบ้าน หรือขุมทางที่เป็นจุดศูนย์กลางหมู่บ้าน
- รูปแบบเชิงกายภาพ ปรับปรุงสภาพพื้นที่และสภาพภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมโดยรอบให้มีความร่มรื่นสวยงาม สะอาด ปลอดภัย เตรียมพื้นที่โล่งให้สัมพันธ์กับกิจกรรมทางจิตตภาพเชื่อของแต่ละชาติพันธุ์ใน

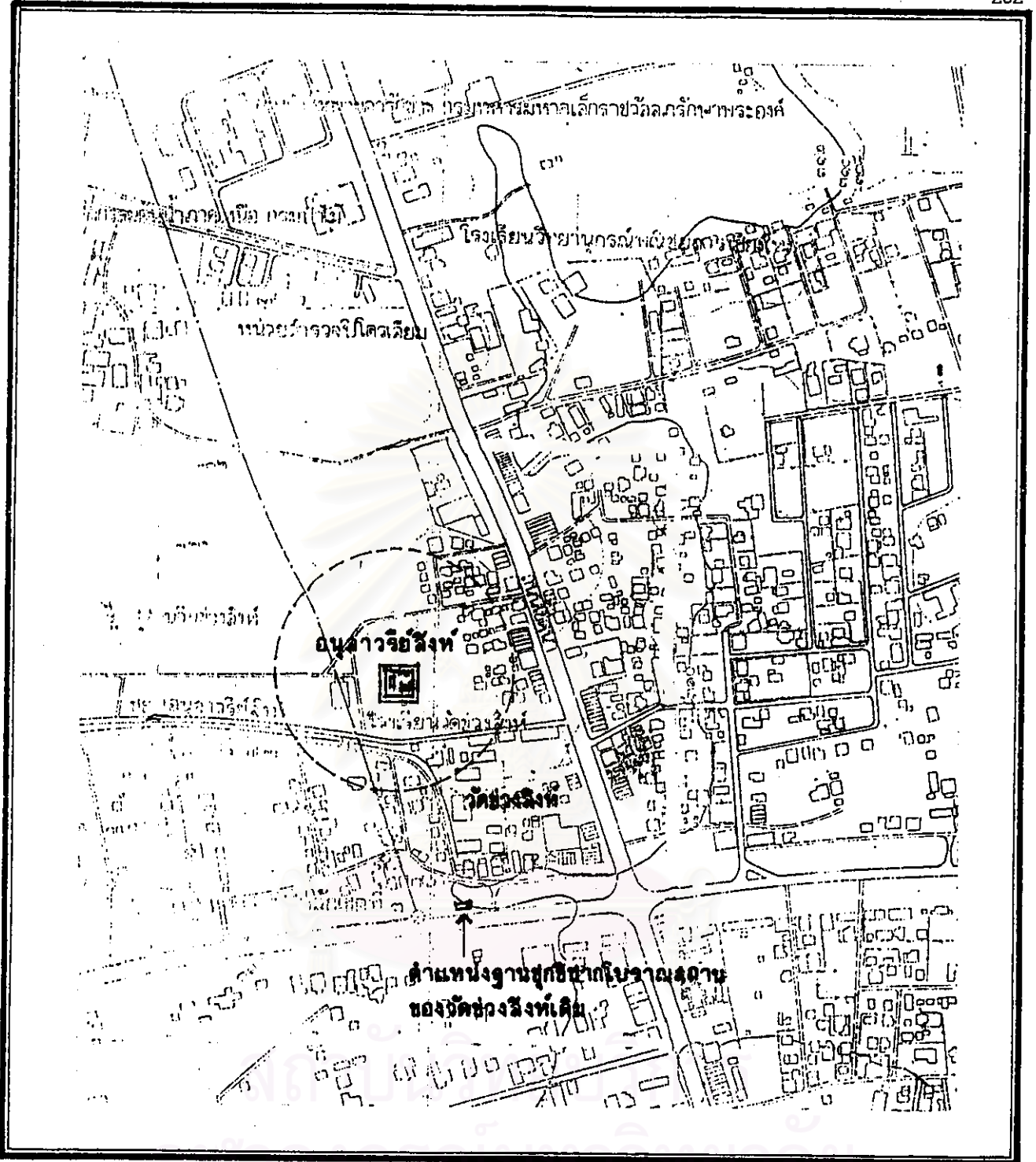
พิธีการประเพณีอันบวงสรวงสังเวย ในขณะเดียวกันก็ทำการกันขอบเขตพื้นที่โล่งให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่โล่งสาธารณะอันเป็นสมบัติของส่วนกลาง ทั้งนี้เพื่อที่โล่งระดับชุมชนและละแวกบ้านนี้ เดิมเคยเป็นพื้นที่ใจกลางชุมชนอันเป็นศูนย์รวมจิตใจ พื้นที่ยังคงปรากฏขอบเขตหลงเหลืออยู่ไม่สูญสิ้นพื้นที่ บางแห่งก็ถูกบุกรุกบ้าง จากประชาชนทั่วไป และการทับซ้อนของระบบโครงข่ายเส้นทางสัญจร ทำให้เหลือพื้นที่ล้นน้อยลง ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องมีมาตรการเวนคืนที่ดินของเอกชนโดยรอบ เพียงแต่สร้างความรู้ความเข้าใจต่อจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม เพื่อขอความร่วมมือแก่ประชาชนที่บุกรุกถือครองหรือย้ายสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ออกไป ปัญหาที่พบมักได้แก่พื้นที่โดยรอบขาดการดูแลรักษาและพัฒนา เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษมักจะทำประเพณีพิธีปะละ 2 - 3 ครั้ง นอกนั้นก็ปล่อยทิ้งร้าง เมื่อจะประกอบพิธีกรรมจะมาปรับปรุงพื้นที่ใหม่

- รูปแบบกิจกรรม รองรับกิจกรรมตามคติความเชื่อของแต่ละชาติพันธุ์ ในพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตที่จะช่วงเวลปฏิบัติตลอดทั้งปี เช่น ทำบุญสืบชะตาหมู่บ้าน ไหว้ผีเสื้อบ้านช่วงเดือน 9 เทโวหรือทำบุญเช่นสังเวยตามแต่เหตุการณ์ความเป็นไปของแต่ละสภาพชุมชน รวมทั้งยังใช้บันไดสถานที่หักผ่อนเชิงสงบ เพราะชาวบ้านถือว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นเขตศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่อยู่อาศัยสิ่งสถิตยของวิญญาณภูน้ำชนเผ่า อันเป็นผีบรรพบุรุษ ผีเจ้าบ้าน ไม่สมควรก่อเกิดลักษณะของกิจกรรมที่ก่อเกิดความรำคาญและรบกวนสิ่งเหนือธรรมชาติ อันอาจจะเป็นสิ่งอัปมงคลแก่ตนเอง ครอบครัว และหมู่บ้าน ซึ่งจากการกำหนดมาตรการในการวางแผนพัฒนาที่โล่งในเมืองดังกล่าวมาข้างต้น สามารถที่จะตอบสนองต่อกิจกรรม พฤติกรรมของชุมชนในเมืองให้สอดคล้องกับคติความเชื่อ จารีตประเพณี วัฒนธรรม ทั้งที่มีมาแต่โบราณติดกับสภาพกิจกรรมของสังคมเมืองปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้พื้นที่โล่งที่จะฟื้นฟูปรับปรุงบูรณะขึ้นใหม่นี้ เริ่มจากช่วงหลวงที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง ชั่ววัดและช่วงระดับหมู่บ้านที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปในเมืองในลักษณะของโครงข่ายที่มีระดับและความสำคัญแตกต่างกันออกไปจากศูนย์กลางเมืองไปสู่บ้าน นับว่าเป็นการวางแผนพัฒนาพื้นที่โล่งของเมืองได้ครอบคลุมพื้นที่และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมให้เชื่อมโยงกับพื้นที่โล่งของเมืองที่มีอยู่ในปัจจุบันอันจะเป็นประโยชน์และตอบสนองต่อกิจกรรมและพฤติกรรมของคนในสังคมเมืองได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

- มาตรการในทางปฏิบัติ สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าความสำคัญของจารีตประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมที่ส่งผลถึงคุณประโยชน์ของพื้นที่โล่งระดับละแวกบ้านและชุมชนอันเป็นพื้นที่สาธารณะอนุภาคประสงค์ ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมดูแลรับผิดชอบต่อพื้นที่ที่จะเกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชนเอง อันส่งผลดีต่อภาพรวมในพื้นที่โล่งเมือง และเป็นการกระชับสายสัมพันธ์ด้านโครงสร้างสังคมให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุข

5.8 แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาช่วงที่มีอยู่เดิม

ช่วงสิงห์ ปรับปรุงและฟื้นฟูพื้นที่โล่งกลับคืนมากให้เป็นพื้นที่โล่งอนุภาคประสงค์ของชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลช้างเผือก ซึ่งเดิมขาดแคลนพื้นที่โล่งสาธารณะที่รองรับต่อกิจกรรมของคนในชุมชนและละแวกบ้านช่วงสิงห์ พร้อมทั้งทั้งบูรณะปรับปรุงอนุสาวรีย์สิงห์โดยรักษารูปแบบเดิม (Restoration) ขุดลอกคูน้ำและเปิดพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่าและที่ประชาชนบุกรุกบริเวณด้านทิศเหนือของพื้นที่ ทั้งนี้กำหนดบทบาทช่วงสิงห์เป็นพื้นที่อนุสรณ์สถานของการกอบกู้เอกราช

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : ภาพพื้นที่ช่วงรังสิตปัจจุบัน พ.ศ. 2540

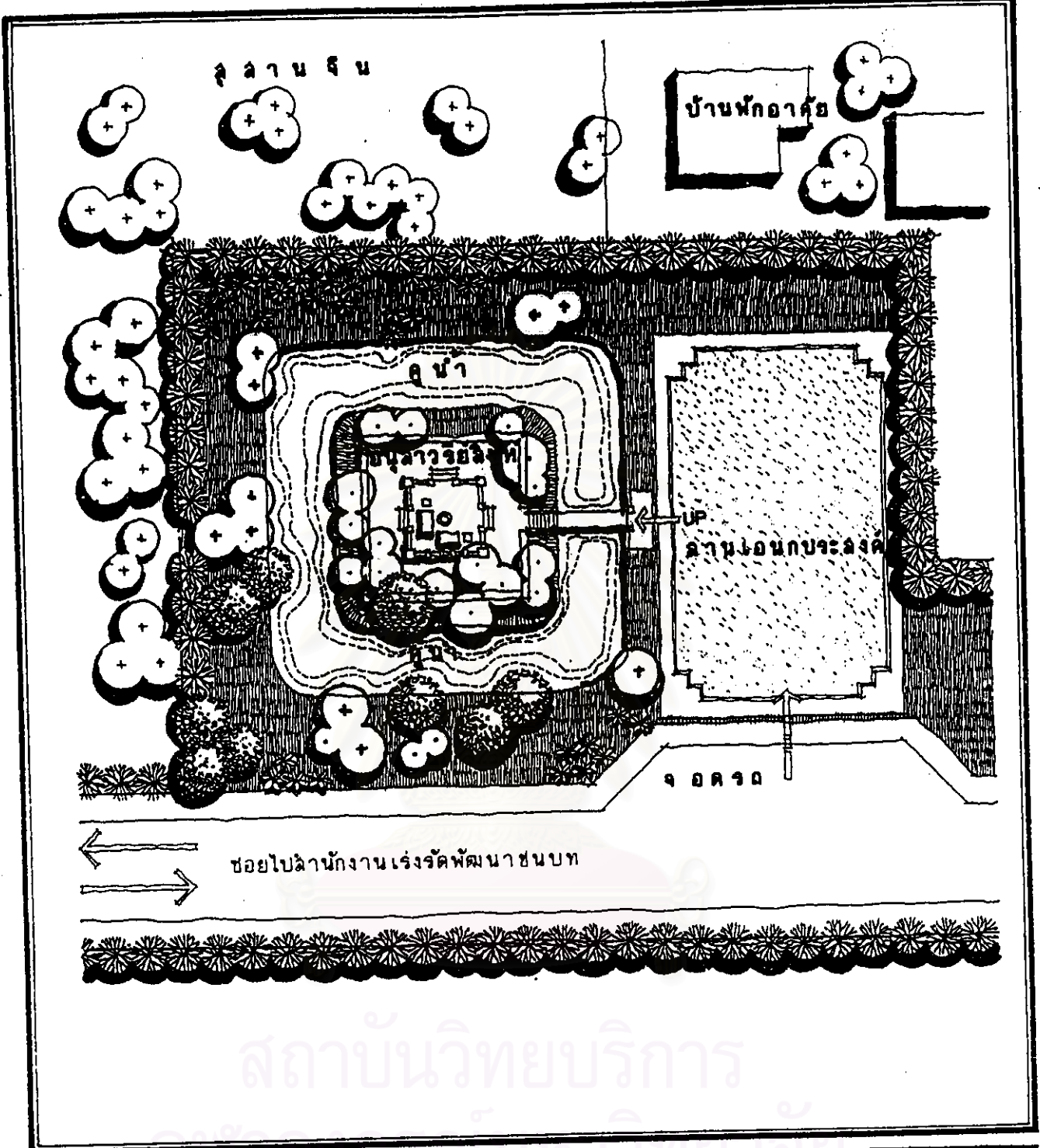
สัญลักษณ์ :

		แผนที่ที่ 5.15
--	--	-------------------

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขการวางผังเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025

ที่มา :

สถาบันวิทยบริการ

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : แนวทางการพัฒนาพื้นที่ช่วงสิงห์

สัญลักษณ์ :

		แผนผังที่ 5.16
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025		

ที่มา :

และที่หมู่บ้านเมืองเชียงใหม่จากพม่าในยุคทวารวดีเชื่อเจ็ดตน สำหรับภาพรวมใหญ่ของเมืองนอกจากเป็นพื้นที่อนุภา
ประสงค์รองรับกิจกรรมต่างๆ ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมประเพณี ให้นักทานของคนในชุมชนแล้วยังสามารถเป็น
สถานที่รองรับนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเมือง ซึ่ง
จะสอดคล้องสัมพันธ์กับแนวทางและมาตรการที่มุ่งช่วงหลวงบริเวณใจกลางเวียงเก่า และพื้นที่โล่งในระดับชุมชนและ
ละแวกบ้านอันเป็นที่ตั้งวัดเดิมด้วย

ด้านกายภาพ พัฒนพื้นที่ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามและมีความปลอดภัยด้วยการติดตั้งดวง
โคมส่องสว่างและปรับปรุงคูน้ำโดยรอบ กำหนดพื้นที่โล่งด้านหน้าที่เชื่อมอยู่เดิมรองรับกิจกรรมอนุภาประสงค์ของชุมชนทั้ง
นักทานและการและเชิงวัฒนธรรมประเพณี ส่วนพื้นที่เกาะกลางน้ำอันเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์สิงห์กำหนดเป็นพื้นที่รองรับ
กิจกรรมเชิง Passive recreation ที่เกี่ยวข้องกับความคิดริเริ่มของพื้นที่ โดยคนในชุมชนยังให้ความเคารพนับถือที่มี
คติความเชื่อในจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางบุญสืบชะตาเมือง ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์โดยรอบให้มีความ
ร่มรื่นสวยงามให้เป็นเอกลักษณ์แก่พื้นที่

มาตรการในทางปฏิบัติ

1. มาตรการชี้แนะ (Directive)

เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดึงดูด
โบราณสถานที่มีคุณค่าความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทั้งนี้จะเป็นแนวทางในการให้ประชาชนท้องถิ่น
มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางดูแลรับผิดชอบต่อบทบาทความยั่งยืนของพื้นที่ในชุมชน ซึ่งผลประโยชน์จะตกแก่ตัว
ชุมชนเองในด้านการเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในการรองรับกิจกรรม วัฒนธรรมประเพณีของเมือง กิจ
กรรมพักผ่อนนันทนาการและการท่องเที่ยว

2. มาตรการจูงใจ (Incentive)

สร้างความรู้ความเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ช่วงสิงห์ให้กลับคืนมาและให้เห็น
ถึงผลประโยชน์ที่คนในชุมชนจะได้รับผลประโชชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมและผลที่จะได้รับในระดับชุมชนเมืองต่อการ
กำหนดบทบาทให้พื้นที่ช่วงสิงห์เป็นอนุสรณ์สถานแห่งการที่หมู่บ้านเมืองเป็นเอกราชจากพม่า

3. มาตรการสนับสนุน (Supporting)

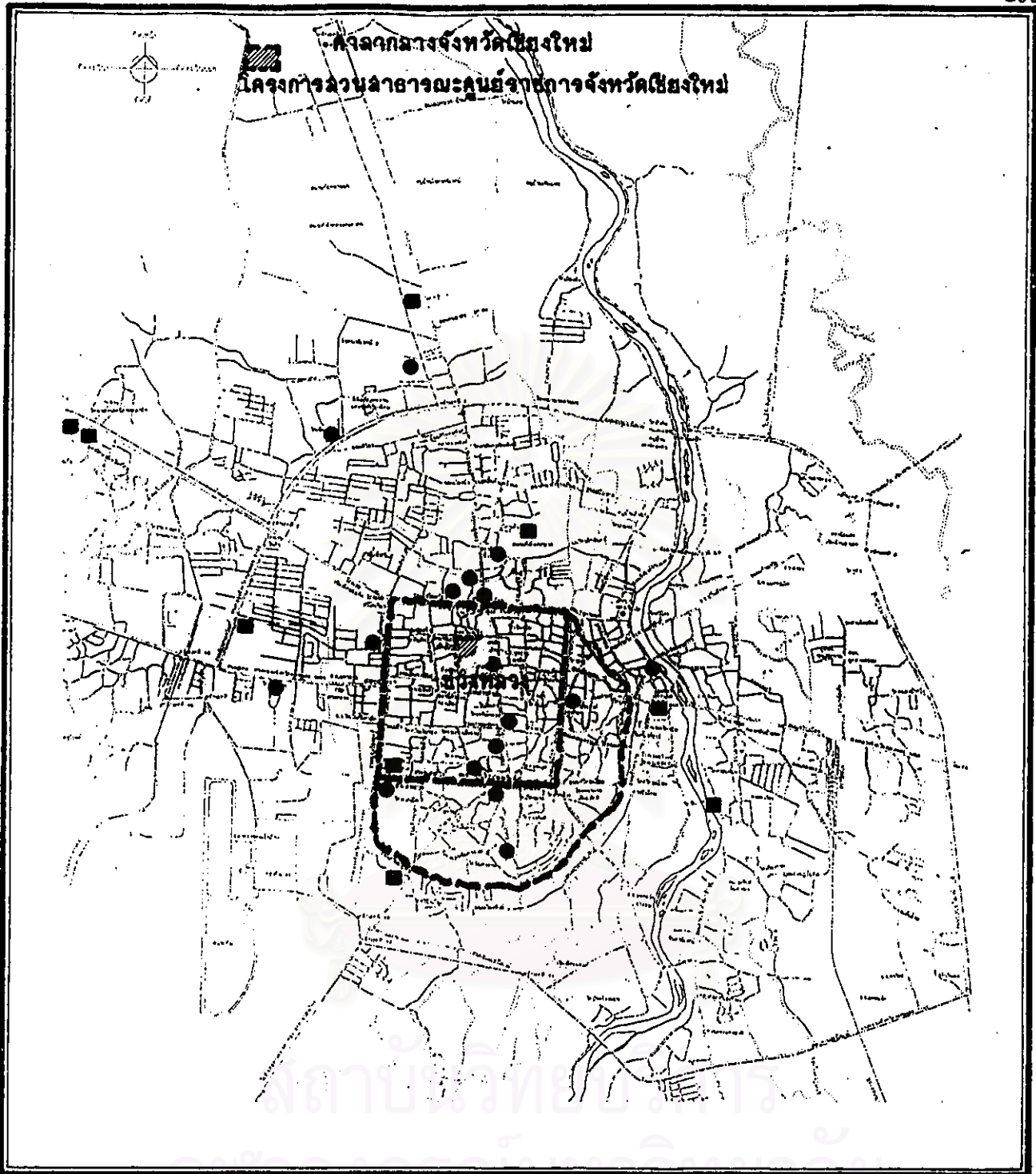
หน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและเทศบาลตำบลข้างเมืองควรสนับสนุนด้านงบประมาณในการ
พัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ช่วงสิงห์ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนทั่วไปที่จะเข้าร่วมในการดูแลและรับผิดชอบ
ต่อพื้นที่ช่วงสิงห์ เมื่อได้รับการพัฒนาแล้วทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่และดูแลปรับปรุงสภาพ
ภูมิทัศน์โดยรอบ

4. มาตรการบังคับ (Active)

- ตั้งคณะกรรมการชุมชนซึ่งอำนาจตามกฎหมายโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิท้องถิ่น มหาวิทยาลัย ส่วนราชการ เป็นคณะที่ปรึกษาคอยพิจารณารายละเอียด นโยบายและแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงเพื่อกลั่นกรองแล้วเสนอแนะต่อผู้บริหารระดับท้องถิ่น
- ออกมาตรการและข้อกำหนดทางกฎหมายเพื่อใช้ควบคุมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน (use regulations) ข้อกำหนดความสูง (height regulations) ข้อกำหนดทางด้านพื้นที่ (area regulations) ให้มีความสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่บริเวณสถาน อันได้แก่ วัดช่วงสิงห์ อนุสาวรีย์สิงห์และพื้นที่โล่งของช่วงสิงห์

5.9 สรุปแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบช่วงเชิงวัฒนธรรมต่อการพัฒนาพื้นที่โล่งในปัจจุบัน

สภาพสังคมเมืองในปัจจุบันมีความแตกต่างทางด้านบริบทต่อสังคมล้านนาในอดีตแทบทุกด้าน ดังนั้นในการจะมีแผนและโครงการฟื้นฟูพื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมในอดีตให้มีสภาพพื้นที่ทางกายภาพกลับคืนมาไว้ใช้ต่อกิจกรรมเมืองในปัจจุบันนับว่าเป็นเรื่องยาก ทั้งนี้เมื่อช่วงเวลาและพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงตามกระแสของสังคมรูปแบบใหม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและชีวิตความเป็นอยู่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมใหม่ที่มีปัจจัยจากนโยบายการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม กายภาพ ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมใหม่ไม่ค่อยสัมพันธ์ต่อการใช้พื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมและบางลักษณะกิจกรรมคนกับพื้นที่โล่งขาดความสัมพันธ์กันอันเนื่องมาจากรูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการสัญจรคมนาคม เป็นต้น ดังนั้นแนวความคิดที่สามารถปฏิบัติได้จริงในสภาพสังคมเมืองในปัจจุบัน คือการวางแผนพัฒนาพื้นที่โล่งของเมืองให้สอดคล้องกับสังคมใหม่ กิจกรรมใหม่และวางแผนป้องกันปัญหาไปสู่อนาคตด้วย พื้นที่โล่งเชิงวัฒนธรรมในอดีตที่พื้นที่ส่วนไหนสามารถฟื้นฟูขึ้นมาได้ก็ทำการปรับปรุงบูรณะให้สอดคล้องกับชุมชน พื้นที่ส่วนใดที่ไม่สามารถเอาคืนมาได้ ก็ควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารและประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดบทบาท ในอนาคตข้างหน้าเมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมเดิมที่ไม่สามารถเอาคืนมาได้ ในสังคมปัจจุบันอาจถูกที่ฟื้นฟูนำกลับมาใช้ในบริบทของสังคมใหม่ก็ได้ ทั้งนี้การฟื้นฟูพื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้ได้พื้นที่ทางกายภาพกลับคืนมาจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ หากไม่มีมาตรการฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนและสังคมตาม ส่วนพื้นที่โล่งของเมืองที่เกิดขึ้นใหม่นั้นควรจะมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่โล่งของเมืองอีกชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นองค์ความรู้สำหรับพฤติกรรมของคนในสังคมใหม่ วัฒนธรรมใหม่ในสังคมบริโภคนิยม ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ มาปรับใช้กับพื้นที่โล่งของเมืองที่เกิดขึ้นใหม่และพื้นที่โล่งในอดีตที่หลงเหลืออยู่เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ของเชียงใหม่ที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันยาวนาน ทั้งนี้การศึกษา รูปแบบช่วงเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อใช้รู้ถึงองค์ความรู้ของพื้นที่โล่งของเมืองเชิงวัฒนธรรมในอดีตว่ามีพัฒนาการความเป็นมาอย่างไร มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีต่อคนในชุมชนและสังคมอย่างไรในยุคสังคมเกษตรกรรมที่ล่วงเลยมาเป็นเวลากว่า 700 ปีแล้ว เมื่อช่วงเวลาและบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกด้านแล้วการจะฟื้นฟูนำเอาพื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมในอดีตให้กลับมา

การประยุกต์ใช้รูปแบบ “ ช่วง ” กับการพัฒนาที่โล่งในเมือง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่

แสดง : พื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรมและพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการ พักผ่อน

สัญลักษณ์ :

- พื้นที่ช่วงเชิงวัฒนธรรม
- พื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและการพักผ่อน

ที่มา :

		แผนผังที่ 5.17
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง ภาควิชาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
นาย พงษ์สิน ทวีเพชร รหัส 3971104025		

รับใช้ต่อพฤติกรรมของสังคมเมืองใหม่แล้วนับว่ามีขั้นตอนการปฏิบัติที่ยุ่งยากและยึดติดอยู่กับรูปแบบกายภาพโดยไม่สนใจต่อรูปแบบกิจกรรมและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

องค์ความรู้เรื่องช่วงที่ศึกษานี้เป็นพื้นที่กายภาพเชิงวัฒนธรรมในยุคสังคมเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยาของแผ่นดินสิ่งที่มีตัวตนอยู่เหนือธรรมชาติและที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาและการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชและกลุ่มสังคมชนเผ่าที่รองรับสังคมกึ่งรัฐ วัฒนธรรมประเพณีเพื่อให้เกิดการกระจัดทางโครงสร้างของสังคมเครือญาติ องค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาใช้กับพื้นที่ชนบทหรือเมืองที่ยังคงมีอารยธรรมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่ค่อนข้างสมบูรณ์อยู่ เช่น บ้านที่เมืองหนองย่างเมืองหลวงพระบางหรือเมืองลือ ลิบสองปันนา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางป้องกันปัญหาทางกายภาพและทฤษฎีการ ด้านการวางผังเมือง อันเนื่องมาจากการสภาพปัญหาที่เป็นตัวอย่างอันเกิดขึ้นแก่เมืองเชียงใหม่ โดยถือว่าเป็นตัวอย่างปัญหาของเมืองขาดการวางผังเมือง การอนุรักษ์และป้องกันนครประวัติศาสตร์

ทั้งนี้ช่วงเชิงวัฒนธรรมในอดีตจะสัมพันธ์กับกิจกรรมและรูปแบบการดำรงชีวิตในสังคมเกษตรกรรม การจะนำรูปแบบช่วงมาประยุกต์ใช้กับสภาพพื้นที่โล่งของเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ควรศึกษาถึงบริบทและพฤติกรรมของสังคมในปัจจุบันให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งก่อนเป็นเพราะว่าการพัฒนาทางสังคมเกิดวัฒนธรรมชุดใหม่ขึ้นมา ดังนั้นการวางแผนพัฒนาที่โล่งของเมืองในรูปแบบต่างๆ ควรใช้สัมพันธ์สอดคล้องกันดังจะพบพื้นที่โล่งที่เกิดจากการพัฒนาเมืองและรูปแบบสังคมเมืองใหม่ เช่น พื้นที่โล่งประเภทริ้วเส้นทางน้ำและเส้นทางคมนาคมในเมืองเชียงใหม่มีพื้นที่ริมแม่น้ำปิง ริมน้ำแม่ท่า ริมคูเมือง ที่สามารถพัฒนาพื้นที่โล่งไปสู่การรองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีได้รวมทั้งการพักผ่อนหย่อนนาการ ดังพบกิจกรรมเมืองในปัจจุบันได้แก่ ริมแม่น้ำปิงรองรับเทศกาลลือเบ็ง รองรับจำนวนประชาชนที่มาชมการแข่งขันเรือ ลอยกระทง ส่วนริมคูเมืองในช่วงเทศกาลสงกรานต์รองรับประชาชนที่มาเล่นสาดน้ำรอบเมือง ส่วนพื้นที่โล่งเพื่อการอนุรักษ์เป็นผลมาจากพัฒนาการของเมืองในอดีตที่ยังคงปรากฏลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ชุมชนโบราณ สมควรที่จะมีการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะกิจกรรมของสังคมและกายภาพเมืองให้เหมาะสม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย